

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav českých dějin

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Antonín Baloun

Bitva u Mühldorfu a její odraz (nejen) v rytířské literatuře
Battle of Mühldorf and its reflection in (not only) knightly literature

Praha 2010

Vedoucí práce: prof. PhDr. Lenka Bobková, CSc.

Na tomto místě bych rád vyjádřil poděkování **prof. PhDr. Lence Bobkové, CSc.** a **Mgr. Janě Fantysové-Matějkové, Ph.D.** za jejich inspirující připomínky a především za vstřícný přístup, ochotu a čas, který věnovaly této práci.

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze dne 19. 6. 2010

.....
Antonín Baloun

Baloun, A.: *Bitva u Mühldorfu a její odraz (nejen) v rytířské literatuře*. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin. Praha 2010, 73 s. Vedoucí práce: prof. PhDr. Lenka Bobková, CSc.

Hlavním tématem práce je bitva u Mühldorfu. Roku 1322 se tábory dvou nově zvolených římských králů, Ludvíka IV. Bavora a Fridricha I. Sličného, sjely do Horního Bavorska, kde měl být bojem rozhodnut spor o římskou korunu. Důležitou roli v celém konfliktu hrál i český král Jan Lucemburský, kterému autor věnuje náležitou pozornost a zdůrazňuje jeho význam. Na základě historiografie se pak snaží bitvu rekonstruovat, porovnává jednotlivé kronikářské zápisy a zabývá se i tezemi současných německých historiků. Čtenáři je tak poutavým způsobem nabízen obraz tehdejší doby, díky němuž může nahlédnout do zákulisí celého konfliktu, dozvědět se mnoho o charakteru vládnoucích králů a porozumět důsledkům, které bitva nejen pro České království měla.

Baloun, A.: *Battle of Mühldorf and its reflection in (not only) knightly literature*. Bachelor thesis. Charles University in Prague, Faculty of Arts, Institute of Czech History. Prague 2010, 73 p. Thesis head: prof. PhDr. Lenka Bobková, CSc.

The main theme of this thesis is the battle of Mühldorf. In 1322, the forces of two newly elected Holy Roman emperors, Louis of Wittelsbach and Frederick of Habsburg, came to Upper Bavaria. They met to battle for legal succession of the Holy Roman Empire throne. One of the important actors within this conflict was the Czech king, John of Bohemia. Contemporaneous chronicles are compared and contrasted in the goal of reconstructing the course of history. This thesis is further enhanced by discussing the problem from the point of view studies of current German historians. By reading this thesis, one may obtain a mental portrait of the time and by doing so, will get acquainted with the kings of that ruled the lands, learn the reasonings behind the conflict and understand the consequence of this battle, an effect that resonated more than just on the Czech kingdom.

Obsah

Obsah.....	5
Úvod.....	6
Kapitola I. – Jan Lucemburský a jeho obraz.....	9
Kapitola II. – Bitva u Mühldorfu.....	19
2.1 Politické okolnosti.....	19
2.2 Bitva.....	29
2.3 Důsledky boje.....	43
Kapitola III. – Světci jako pomocníci v bitvě.....	48
3.1 Původ motivu.....	49
3.2 Role svatého Václava.....	54
Závěr.....	62
Seznam použitých zdrojů.....	63
Seznam příloh.....	68

Úvod

„Bez českého krále nikdo nemůže konečně vyřídit svou věc. Povýší, koho chce, ušlape, koho on nechce.“¹ O pravdivosti tohoto starého středověkého rčení se měl brzy přesvědčit i roku 1314 nově zvolený římský král Ludvík IV. Bavor z rodu Wittelsbachů. Nebyl však jediným kandidátem, jenž se o zvolení do čela Svaté říše římské ucházel. Část sboru kurfiřtů prosazovala za nového vládce Fridricha I. Habsburského, který za jejich podpory získal tentýž post a stal se tak Ludvíkovým protikrálem. Vojenské řešení celé situace na sebe nenechalo dlouho čekat. Roku 1322 došlo k jedné z historicky vůbec posledních rytířských bitev, jež měla definitivně rozhodnout o tom, kdo se stane jediným právoplatným nositelem titulu římského krále.

Každá z nepřátelských stran dala dohromady mnohatisícová vojska těch nejlepších válečníků a vyrazila směrem k hornobavorskému Mühldorfu, kde se měla utkat. Svě zastoupení v této armádě měla i početná skupina českých ozbrojenců pod vedením Jana Lucemburského, který v celém konfliktu stál na straně Ludvíka Bavora. Jak se záhy ukázalo, byl to právě český král, který svým rytířským umem zdolal zástupy nepřátel a velkou měrou tak pomohl k vítězství wittelsbašského tábora.

Ačkoliv v našich dějinách patří Jan Lucemburský k postavám velkého formátu a jeho zásluhy o rozkvět Českého království jsou nepopiratelné, bývá českou historiografií hodnocen velmi rozporuplně. Charakteristice a rozboru jeho postavy jsem se proto rozhodl věnovat první kapitole této práce. Vycházím především z díla Petra Žitavského, jehož dobové zápisky nabízí často velice rozmanité a mnohdy až kontrastní obrazy českého krále. Ty dále porovnávám s novějšími českými kronikami, čímž se snažím postihnout vývoj názorů, které autoři ve svých dílech prezentují. Věnuji se samozřejmě i rytířské povaze Janovy osobnosti, neboť právě rytířství představovalo důležitou složku králova života. Protože jsou hlavním pramenem mé práce právě středověké kroniky, snažím se čtenáři prostřednictvím popisu Janovy osobnosti nastínit, nakolik je výpovědní hodnota starých kronik pravdivá a jaká

---

¹ „Sine rege Boemie nemo valet expedire finaliter suum factum. Quem vult, exaltat, quem non vult, ipse recalcat.“ *Chronicon Aulae Regiae*. In: *Fontes rerum Bohemicarum IV*. Ed. J. Emler, Praegae 1884, s. 306. Použito v překladu Heřmanského F.: *Zbraslavská kronika*. Praha, Svoboda 1975, s. 382.

kritéria při jejich četbě a rozboru musíme brát v úvahu. Mnohdy totiž nebyl hlavní snahou tehdejších kronikářů pouze faktografický zápis událostí. Jejich tvorba měla často i určitý politický podtext a byla poznamenána nejen dobou, ve které autor žil, ale i prostředím, lidmi a událostmi, které měly na spisovatele jistý vliv. Důležitou roli hrál i zadavatel kroniky, ať už jím byl panovník či představitel církve. To všechno jsou faktory, se kterými při četbě středověkých kronik musíme počítat.

Tématem druhé kapitoly je samotná bitva u Mühldorfu. Soustředím se na postavu českého krále a poukazuji na význam, jež pro tehdejší střetnutí vůbec celá česká družina měla. Nabízím a porovnávám teze německých historiků, zabývám se nevyjasněnými momenty bitvy a především se ji na základě zápisků tehdejších kronikářů, ať už z českého či německého nebo rakouského prostředí, snažím rekonstruovat. Zmiňuji přirozeně i důsledky, jež mühldorfské události pro České království měly.

Bitva skončila vítězstvím vojska Ludvíka Bavora za přispění armády českého krále, který v boji předvedl svou udatnost. Podle středověkých kronikářů však síla, odvaha a odhodlání dobýt vítězství nebyly jedinými složkami, jež rozhodly o vítězi a poraženém. Mnohdy ve svých zápiscích mluví o svatých, kteří určitou měrou do boje zasáhli a výsledek tak zvrátili na tu či onu válčící stranu. Byl to i případ bitvy u Mühldorfu. Ta se odehrála v den svátku knížete Václava, který podle historiografie stál na straně českého vojska a na výsledku celé bitvy se tak podílel. Jeho role jako pomocníka v boji je tématem třetí kapitoly této práce. Pokouším se objasnit vznik tohoto motivu a předkládám konkrétní ukázky z dobových kronik, které mluví o zásahu českého patrona na bitevním poli a v dalších rozepřích. Nechybí ani srovnání svatého Václava jako božího rytíře s patrony okolních zemí Českého království.

Jak již bylo řečeno výše, při tvorbě práce jsem se opíral především o dobovou historiografii. Vycházel jsem z Kroniky zbraslavské, jež je nejdůležitějším vyprávěcím pramenem pro české dějiny zpracovávaného období, čerpal jsem přirozeně i z mnoha dalších kronik, které se dílem Petra Žitavského inspirovaly. Použil jsem jak jejich latinského znění, tak českého překladu. Nezůstal jsem však jen u pramenů českých. Zajímavá svědectví přináší i prameny německého či rakouského původu, které byly vydány v řadě Monumenta Germaniae Historica či Fontes rerum Germanicarum. Jako příklad mohu uvést kroniku Jana z Viktringu nebo kroniku Matyáše z Neuenburgu.

Velkým pomocníkem mi byla i historicko-geografická studie Die Schlacht bei Mühldorf historika Wilhelma Erbena či pojednání Der Heilige als Schlachtenhelfer od Františka Grause.

Název mé práce může být poněkud zavádějící. Byť v něm mluvím o rytířské literatuře, věnuji se této problematice na následujících stránkách pouze okrajově. Přestože měla být rytířské poezie a rytířské romány jedním ze zdrojů, o které jsem se chtěl opírat, nakonec jsem obsah práce nasměroval jinam. S postupem času, jak práce vznikala, jsem uznal za vhodné věnovat se především dobovým kronikám, jejich hodnocení a rozboru, proto téma rytířství ustoupilo do pozadí, ačkoliv název práce zůstal nezměněn.

Kapitola I.

Jan Lucemburský a jeho obraz

Jedním z nejdůležitějších mezníků v našich dějinách se bezesporu stává 14. století. Pojem Českého království nabývá na významu, české země získávají podstatnou roli mezi evropskými říšiemi a vstupují tak do mezinárodní politiky. Největší zásluhu na tomto vzestupu měl nepochybně nastupující rod Lucemburků. Jeho představitelé velmi intenzivně pěstovali kontakty se zahraničím a zasadili se o obrovský kulturní rozkvět hlavního města Prahy, která se jejich přičiněním stává jedním z evropských velkoměst a zároveň i významným centrem kultury. České země se tak otevřely světu, což přineslo do naší vlasti spoustu cizích vlivů. Dostávají se k nám i rytířské zvyky a rytířská móda, jež k nám doputovaly především z Francie, Itálie a německých krajů.

*„V paměti krále Čechů měj, jenž do Francie, Němec jel, do Lombardie, Savojska, do země dánské, Uherska, do Polska, Krakovska a Ruska, do Litvy, Mazovska i Pruska dobývati čest rytířskou. Ten léna štědrou rukou svou i zlato, šperky rozdával a nic než čest si nenechal. Věřu jí víc měl než kdo jiný, jsa nejčestnější mezi ctnými.“*² Tak popisuje Guillaume de Machaut postavu Jana Lucemburského, jenž byl roku 1311 korunován na českého krále. Citovaný francouzský básník a hudební skladatel působil jako jeho sekretář a diplomat, byl Janovým oblíbeným společníkem, doprovázel ho a asistoval mu na diplomatických i vojenských cestách a prožil s ním mnohé příhody.³ Král se stal básníkovým vzorem, k němuž vzhlížel a jež uctíval ještě dlouho po jeho smrti. Na sklonku svého života napsal o českém králi a lucemburském hraběti tato slova: *„Nebylo muže, toť jistá věc, jenž by byl dokonalejší ctnostmi, slovy i skutky.“*⁴

Guillaume de Machaut je však poněkud neobjektivním hodnotitelem, neboť pracoval přímo pro krále a jeho slova jsou bezesporu nadnesená, i když není pochyb o tom, že Jan Lucemburský rytířským panovníkem a vyhlášeným válečníkem skutečně byl.

² de Machaut, G.: *Mé srdce pokorné*. Přel. Gustav Franci, Praha, Odeon 1977, s. 9.

³ Spěváček, J.: *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346. K prvnímu vstupu českých zemí do svazku se západní Evropou*. Praha, Svoboda 1994, s. 445.

⁴ de Machaut, G.: *Mé srdce pokorné*, s. 83.

Z frankofonního prostředí se nyní přesuňme na naše území a podívejme se, jaký pohled nabízí česká historiografie. Postava českého krále je zde vykreslována mnohdy úplně opačně. Jak brzy zjistíme, často to souviselo právě s jeho dobrodružnou a prudkou povahou. Pro svou dobu ztělesňoval postupně mizející ideál středověkého rytířství, s čímž souvisela i jeho žádostivost po obdivu a uznání jakožto hvězdy okázalých turnajů a dvorských slavností. Tento pestrý společenský život spolu s vojensko-politickými ambicemi a smělymi plány českého krále byl vykoupen obrovskou rozhazovačností a marnotratností, která měla být financována právě z české pokladnice: *„(...) a při té korunovační slavnosti byl slavnostně s četnou okázalou družinou přítomen český král Jan, zúčastnil se tam rytířských her a vydal přemnoho peněz, které museli zaplatit obyvatelé Českého království. A nejen tam, ale i jinde (...) nadělal král Jan, když velmi často navštěvoval cizí místa a sváděl četné boje, mimo své království nesčíslně dluhů a k jejich placení jsou donucováni jak duchovní, tak světští lidé čeští s těžkým vzpíráním a reptáním.“*⁵

Tímto stylem si stěžuje na královo hospodaření s penězi kronikář Petr Žitavský ve své Zbraslavské kronice. S jejím sepisováním začal již opat Ota, který dílo koncipoval jako legendární oslavu krále Václava II. coby zakladatele Zbraslavského kláštera. Po Otově smrti v jeho tvorbě pokračoval právě Petr Žitavský, který se snažil oslavné pasáže svého předchůdce skloubit s glorifikací nového panovnického rodu Lucemburků. Zatímco předchozí autor zaznamenával skutečnosti, jež v době sepsání již náležely minulosti, byl Petr velmi dobrým pozorovatelem a často i očitým svědkem dobových událostí, čímž zvýšil hodnotu kroniky jako historického pramene. Od roku 1316, kdy byl zvolen třetím opatem Zbraslavského kláštera, dokonce působil v diplomatických službách královského dvora. Díky jeho činnosti se tak kronika stala nejdůležitějším vyprávěcím pramenem pro české dějiny doby lucemburské a v mnoha ohledech také pro dějiny střední Evropy. Latinsky psaná kronika je autorem doplněna o mnohé úvahy a často i kritická hodnocení událostí i postav, mezi něž se řadí i výše uvedená

---

⁵ *„(...) cui coronacionis festo Johannes, rex Boemie, cum decenti frequeuncia familie solempniter interfuit, in actibusque militaribus se ibidem exercuit et expendit maximam pecuniam ab incolis regni Boemie persolvendam. Non solum autem ibi, sed et alibi in partibus (...) per Johannem regem visitantem pluraque prelia committentem extra suum regnum inestimabilia debita contrahuntur, ad quorum solutionem tam religiosi, quam seculares Boemie homines cum reluctacione gravi et murmure compelluntur.“* *Chronicon Aulae Regiae*. In: *Fontes rerum Bohemicarum IV*. Ed. J. Emler, Pragae 1884, s. 279. Použito v překladu Heřmanského F.: *Zbraslavská kronika*. Praha, Svoboda 1975, s. 353.

citace, vztahující se k pozdějšímu období Janovy vlády. Prvotní kronikářovy dojmy ve vztahu k nově nastupujícímu králi byly totiž zcela odlišné.

Petr Žitavský vkládal do nového krále Jana Lucemburského, který se ujal vlády po nenáviděném Jindřichu Korutanském, velké naděje a očekávání: „(...) v království Českém (...) zasvítla zářící nová hvězda, takřka z výšin nebeských seslaná.“⁶ V kapitole o korunovaci nového krále zahrnuje kronikář mladého vládce četnými superlativy, připisuje mu výjimečné vlastnosti i jistou osobní auru: „Všichni pozorně pohlíželi na svého krále, na jeho tvář jako na tvář anděla stojícího mezi nimi. (...) Půvabný tento král a nad jiné vznešený rodem, má též andělskou tvář, z čehož celé Čechy se velmi těší a jásají nad tím a hlučí velikou chválou, v radosti tonou teď, když mír jim zase byl vrácen.“⁷ Janův úspěšný vstup do Českého království se stal pro Petra Žitavského zdrojem mnoha dalších oslavných pasáží, z nichž je cítit víra v dlouho očekávané období míru a stability.

Původní nadějně očekávání a následně nadšené přijetí nového krále se však postupem času změnilo v jeho ostrou kritiku. Petru Žitavskému chyběl především stálý panovnický dvůr jako středisko veškerého dění v zemi, jako to bývalo za posledních Přemyslovců. Jan Lucemburský však pobýval často v zahraničí a Čechy považoval za zdroj peněz, kterými financoval rodovou evropskou politiku.⁸ Tohoto kritického hodnocení se mu dostává především ve druhém desetiletí jeho vlády, kdy ho kronikář hodnotí jako lehkomyšlného muže, který nedodrží své sliby a utrácí příjmy z českých zemí pro své potřeby a za zbytečné bitvy daleko v cizině: „Jen válčit je zvyklý a po bojích touží. Strnulým takřka se stává, když od válek nastane poklid. Zřídka se najde zem, jež skrze něho by byla bez války. Zřejmě to říká jak Německo, Francie, Flandry.“⁹

---

⁶ „(...) in regno Bohemie (...) novum sidus quasi de supernis celitus emissum rutilans emicuerit.“ *Chronicon Aulae Regiae*. In: *Fontes rerum Bohemicarum IV.*, s. 175. Použito v překladu Heřmanského F.: *Zbraslavská kronika*, s. 227.

⁷ „Omnes intendentes in regem aspiciabant vultum eius tanquam vultum angeli stantis inter illos. (...) Rex hic formosus ac pre cunctis generosus angelicum vultum gerit, unde Bohemia multum gaudet et exultat et magna laude resultat, nam consolata modo stat sibi pace relata.“ *Tamtéž*.

⁸ Stejný pohled však nabízí i lucemburská literatura, podle které bylo Lucembursko pro českého krále především zdrojem peněz. Srv. Kopičková, B.: *Bemerkungen zur Regierung König Wenzels IV. und Margrafen Jobst von Luxemburg*. In: *Husitství – reformace – renesance I*. Praha 1994, s. 214.

⁹ „Hinc nisi bellare solet et pugnare inhiare, qui quasi torpescit, a bellis cum requiescit. Est raro terra, que sit per eum sine guerra, hoc Germania, Francia, Flandria monstrat aperte.“ *Chronicon Aulae Regiae*. In: *Fontes rerum Bohemicarum IV.*, s. 290. Použito v překladu Heřmanského F.: *Zbraslavská kronika*, s. 365.

Skutečným mezníkem v postoji Petra Žitavského k českému králi se stal rok 1319 a událost, která se odehrála mezi Janem a jeho manželkou Eliškou Přemyslovnou, pyšnou zastánkyní politické tradice zaniklých Přemyslovců. Královna měla představu, že její muž obnoví velikost českého státu a způsob vlády z doby jejího otce. Nicméně tato myšlenka narážela na zájmy odbojné české šlechty, a proto bylo zcela nereálné ji prosadit. S tím se Přemyslovna nikdy nehodlala smířit a občas se vměšovala do politiky, především v době Janovy nepřítomnosti. Zapletla se do víru bojů české šlechty proti králi, až nakonec, co s dětmi uprchla na hrad Loket, proti ní Jan Lucemburský užil vojenského zásahu. Jejich manželství se tím úplně rozpadlo, i když se poté ještě nakrátko sblížili. Toto odloučení mělo velký vliv na povahu krále Jana. K českému prostředí, jehož mravům a obyčejům nikdy nepřivykl, si vytvořil odpor, víceméně rezignoval na řešení vnitřních záležitostí země, stal se podrážděným, bezohledným a oddával se nezřízenému způsobu života: „*Takřka zapudil svou manželku, která se neprovinila žádnou vinou, zbavil ji jejích dětí a poděsil ji četnými těžkostmi. (...) Potom král (...) zcela propadne bezuzdnosti, podlehne požitkářství, řídí se zvrácenou chutí a shledává se na něm jednání dokonalého tyрана.*“¹⁰ Jediné, co si zachoval, byl aktivní zájem o zahraniční politiku, která se po rozchodu s Eliškou stala jeho hlavním zájmem.

Rozchod královských manželů vedl k obsažné kritice Jana Lucemburského a vytčení takových skutečností, které byly zjevné už dříve a které Petr Žitavský nezmiňoval s úmyslem nepoškodit královskou stranu, které byl nakloněn. Je však důležité podotknout, že jistý podíl na dramatickém rozchodu s Janem Lucemburským měla i samotná královna. Byla zaslepena přílišnými emocemi a neuvědomovala si, že koncepce vlády z dob jejího otce je společenským vývojem už dávno překonaná. Přesto ji však kronikáři stylizují do role oběti, zatímco král je popisován jako tyran. Byl to případ i Zbraslavské kroniky Petra Žitavského, který se stavěl právě za nositelku přemyslovského dědictví, ve svém díle jí značně stranil a obdarovával ji řadou okrašlujících přívlastků.¹¹ Jeho zápisky bychom možná mohli považovat i

---

¹⁰ „*Uxorem suam vivam, nullo crimine obnoxiam quasi repudiavit, ipsam suis liberis privavit et in pluribus gravaminibus conturbavit. (...) Porro rex (...) voluptate vincitur, voluntate perversa regiturac in ipso perfecte tyrannidis operacio repetitur.*“ *Chronicon Aulae Regiae*. In: *Fontes rerum Bohemicarum IV.*, s. 251. Použito v překladu Heřmanského F.: *Zbraslavská kronika*, s. 320.

¹¹ Ačkoliv byla Eliška dcerou Václava II., tedy zakladatele Zbraslavského kláštera, musíme hledat vysvětlení tohoto neobjektivního pohledu na českou královnu spíše ve vzájemných osobních sympatiích mezi samotným

za politický nástroj propagace Elišky a jejího boje proti nepřátelům. V jednom z mnoha zápisů říká: „(...) *královna Eliška, pravá dědička Čech, třeba pochází z kořene českých králů a je ozdobena nejkrásnějšími dědici, přece zakusila pro nenávisť některých pánů nejtěžší pronásledování.*“¹² Petrův obdiv k Elišce Přemyslovně trvá až do její smrti roku 1330, kdy bylo více než jasné, že panování Jana Lucemburského zklamalo naděje, které do něj kronikář vkládal. České královně je v kronice věnován i obsáhlý a velmi emotivní žalozpěv, kterým autor opěvuje její dobrotu a zbožnost.

Nová očekávání pak zklamaný zbraslavský kronikář vložil do Karla Lucemburského, který v sobě po matce nesl přemyslovskou krev. Opatův odklon od stávajícího krále je natolik důrazný, že v předmluvě třetí knihy Zbraslavské kroniky dokonce uvádí, že ji začíná jako letopis o novém českém králi, jímž patrně myslí Karla, ačkoliv ten až do kronikářovy smrti zůstal pouze markrabětem moravským.

Z pozdějších zápisků Zbraslavské kroniky se tak nakonec Jan Lucemburský jeví jako nesmlouvavý výběrčí daní a dobrodruh, který nemá zájem o vlastní mocenskou doménu a raději pobývá v Lucembursku. Je namístě však podotknout, že byl nejen českým králem, ale i lucemburským hrabětem. V Lucembursku se narodil, svému rodovému panství rozuměl¹³ a cítil se tam také mnohem bezpečněji než v Čechách, které byly o mnoho drsnější než lucemburský dvůr. Navíc byl již unaven neustálými souboji s českou šlechtou. Ty ho víceméně zasáhly, rozzlobily, ale neporazily. Spíše ho nasměrovaly dál. V každém případě před nimi do Lucemburska neutíkal, jak bývá často interpretováno. Byl doma nejen v Čechách, ale také v Lucembursku, a musel být právě tam, kde ho bylo zapotřebí. Proto musel občas vycestovat do lucemburského hrabství a i tam řešit problémy, ke kterým docházelo. Jeho hrabství bylo často ohrožováno vpády nepřátelských vojsk, což byla situace, která vyžadovala Janovu přítomnost, ať už chtěl z Čech odjet nebo ne. Své přítomnosti v hrabství tedy nevyužil král k odpočinku, spíše naopak.

---

kronikářem a královnou. K její sestře Anně, rovněž dceři Václava II., totiž zaujal velmi negativní postoj a neváhal na její adresu vyslovit i velmi tvrdá slova.

¹² „(...) *regina Elizabeth, vera heres boemie, licet de radice regum Boemie sit progenita, heredibusque pulcherrimis decorata, tamen ex aliquorum baronum invidia persecuciones gravissimas est perpessa.*“ *Chronicon Aulae Regiae*. In: *Fontes rerum Bohemicarum IV.*, s. 265. Použito v překladu Heřmanského F.: *Zbraslavská kronika*, s. 339.

¹³ Napovídá tomu i kronika Petra Žitavského, podle které je českému králi půda rodné vlasti nejsladší. *Tamtéž*, s. 257.

Přestože se Jan Lucemburský s českými zeměmi skutečně nikdy nesžil, mimořádně pozdvihl prestiž Českého království a svými diplomatickými schopnostmi rozšířil jeho vlastní teritorium. Velkého diplomatického úspěchu dosáhl již krátce po smrti svého otce, kdy za podporu Ludvíka IV. Bavora při říšské volbě získal do zástavy Chebsko, které se tak natrvalo stalo součástí Českého království. Byl to jeden z prvních, avšak zdaleka ne jediných velkých úspěchů Janovy politiky. Kromě Lucemburska a Chebska rozšířil území českého státu o oblasti Horní Lužice a především Horního a Dolního Slezska, čímž položil základ budoucím zemím Koruny české.¹⁴ Že tyto zásluhy byly vykoupeny absencí královské moci v českých zemích,¹⁵ které rozhazovačnemu panovníkovi sloužily jako zdroj finančních příjmů, je skutečností, která ke kontroverzní postavě Jana Lucemburského patří.

Zbraslavská kronika nezůstala ve své době dílem neznámým, o čemž svědčí zájem pozdějších kronikářů, kteří z Žitavského tvorby čerpali a mnohé z jeho názorů převzali. Žádný z nich však nedosahoval svými literárními schopnostmi úrovně Petra Žitavského, ani se neúčastnil osobně politických událostí tak jako on. Zbraslavskou kroniku používal jako hlavní pramen k sepsání svého díla i František Pražský. Ten svou kroniku sepsal ve 40. letech 14. století na popud pražského biskupa Jana IV. z Dražic, pod jehož taktovkou je do ní promítnut silný přemyslovský odkaz, který se odráží v hodnocení českého krále. František od Petra Žitavského opsal mnohdy celé pasáže, když tvrdí: „(...) král (...) předstíral, že chce pokojně navštívit královnu, a žádal, aby mu byly vydány věže hradu. Strážce věží, polekané takovou bezohledností a kladoucí jen malý odpor, ostře napadl střelami. Královna se divila tomuto útoku, a když viděla královu zběsilost, v duchu se rozrušila.“¹⁶ František Pražský však hanlivých poznámek na účet krále Jana vůbec nešetří a v porovnání se Zbraslavskou kronikou se o něm vyjadřuje vůbec kritičtěji: „Nikdo nemůže vědět, jak později vypadat bude mladík, jenž doposud roste; vždyť tohle se přihází často, že se i jinoch jak anděl pak ve stáří úplně

---

¹⁴ Bobková, L.: *Územní politika prvních Lucemburků na českém trůně*, s. 12.

¹⁵ O skutečné absenci v českých zemích můžeme mluvit až ve druhém období Janova panování, kdy od roku 1320 až do své smrti strávil v království pouhých šest let, naproti tomu v Lucembursku prožil téměř devět let. Pět let pobýval ve Francii, nějakou dobu také v Itálii, Polsku a Prusku. Vzhledem ke skutečnosti, že jeho vláda v Českém království byla díky královskému titulu a hodnosti kurfiřta základem jeho moci a prestiže, je šest let skutečně velmi krátká doba. Mezník, J.: *Pobyty Jana Lucemburského*. In: *Časopis Matice moravské*, č. 116/1 (1997), s. 95.

¹⁶ „(...) rex (...) se velle reginam visitare pacifice simulavit et turres castris dari petiit, et turrium custodes tanta inopportunitate perterritos et aliquantulum reluctantes missis iaculis acriter impugnavit. Regina de hoc impetu miratur et videns regis vesaniam spiritu turbatur.“ *Cronica Pragensis*. In: *Fontes rerum Bohemicarum IV.*, s. 391. Použito v překladu Bláhové M.: *Kroniky doby Karla IV.: Kronika Františka Pražského*. Praha, Svoboda 1987, s. 94.

zvrhne. K pláči to je, však nutno mít soucit s takovým mužem, u něhož povaha ctnostná se ztrácí, jak přibývá stáří. Více je oblíben ten, kdo jakožto chlapec byl kárán, později však je chválen, když stává se z něho muž dobrý.¹⁷

Kroniku Františka Pražského přepracoval a svými poznámkami a úvahami doplnil pražský kanovník Beneš Krabice z Weitmile ve své Kronice pražského kostela. Ta vznikla na počátku 2. pol. 14. století již za doby panování Karla IV. Nabízí se zajímavé srovnání popisu Jana Lucemburského v jeho díle s kronikou Františkovou. Ukažme si jej na několika příkladech. K roku 1325 uvádí František Pražský: „(...) král přijel nejen proto, aby uviděl královnu, ale aby z lidí vyždímal peníze. A tak během dvou měsíců, po které tehdy zůstal král v království, sehnal různými způsoby vymáhání devadesát pět tisíc hřiven stříbra. (...) A mnozí říkali, že není pravým králem, ale tyranem, který ničí stav státu a usiluje jen o prospěch svůj a svých záležitostí.“¹⁸ Obdobně mluví František i o událostech roku 1327: „(...) český král přijel opět z krajin rýnských do Čech. Při jeho příchodu bylo všechno duchovenstvo i lid zachvácen velikým strachem. Poznal už totiž, že příchod tohoto krále není mírumilovný, ale obtížný. A tak přišel tento král nyní jako dříve, aby násilně vymohl ode všech obyvatel království peníze, odvezl je s sebou a nicotně je utratil v cizích zemích. Proto nastalo nejtěžší vymáhání.“¹⁹ Beneš Krabice z Weitmile tyto kritické informace ke zmíněným letopočtům ze svého vyprávění úplně vypustil. Otázkou zůstává, zda tak učinil v rámci zestručňování díla svého předchůdce nebo to mělo souvislost s dobou, ve které kroniku psal. Ostré výtky na adresu Karlova otce současnému panovníkovi nepochybně příliš nelichotily, a jistě proto je kronikář mírnil. K roku 1336, kdy si Jan přijel do Čech pro peníze na žoldněřská vojska, dokonce hájí

---

¹⁷ „Qualis adhuc crescens fuerit post hec adolescens, nemo potest scire, solet illud sepe venire, quod puer angelicus post in senio fit iniquus. Hoc est deflendum, tali sit compaciendum, cui sic decrescit sua virtus, quando senescit. Plus commendatur, qui sub puero reprobatur et post laudatur, cum vir bonus efficiatur.“ *Cronica Pragensis*. In: *Fontes rerum Bohemicarum IV.*, s. 391. Použito v překladu Bláhové M.: *Kroniky doby Karla IV.: Kronika Františka Pražského*, s. 94.

¹⁸ „Venit etiam rex (...) non solum ob hoc, ut reginam videret, sed ut pecuniam ab hominibus extorquet. Igitur per duos menses, quibus tunc rex in regno permansit, per diversos exactionum modos XCV milia marcarum argenti congregavit. (...) Et multi aiunt, quos non esset verus rex, sed tyrannus, qui destrueret statum reipublice et nisi quereret utilitatem suam et rei private.“ *Tamtéž*, s. 398. Použito v překladu Bláhové M.: *Kroniky doby Karla IV.: Kronika Františka Pražského*, s. 101.

¹⁹ „(...) iterum de Reni partibus rex Boemie venit, ad cuius adventum totus clerus at populus magno terrore conturbatur; didicerat enim iam, quod huius regis ingressus non est pacificus sed molestus. Advenit itaque rex iste nunc ut pridem, ut peccuniam ab omnibus regni incolis per tyrannidem extorqueret, ipsas secum deferat et in aliis terris inaniter has expendat, unde gravissima exaccio est facta.“ *Tamtéž*, s. 399. Použito v překladu Bláhové M.: *Kroniky doby Karla IV.: Kronika Františka Pražského*, s. 103.

králův postup tvrzením, že je „lepší dát peníze komukoli, než aby bylo království zničeno a zpusťeno nepřáteli“.²⁰

Ne všechny kroniky však předkládají takto černobílý obraz osobnosti českého krále Jana Lucemburského. Vraťme se nyní ještě ke kronice Petra Žitavského. Ačkoliv její autor vyjadřuje zklamání z Janovy vlády, mnohdy je z jeho vyprávění cítit pocit hrdosti nad politickými i vojenskými úspěchy českého krále. Proto neopomíjí ani výčet dobrých vlastností a velkých skutků českého vladaře. Jan Lucemburský byl vynikající válečník a rytíř se všemi ctnostmi, které k tomuto titulu náležely, což potvrzuje v mnoha vyprávěních právě i zbraslavský kronikář. Český panovník dával příklad svým chováním nejen jako vojevůdce, ale i jako aktivní bojovník, jenž byl svou udatností a osobní odvahou dobře znám. Jeho rytířský ideál podtrhovalo i královo fyzické vzezření. Podle Petra Žitavského byl Jan vybraně urostlý a líbezný, zjevem spanilý.²¹ Rovněž i antropologicko-lékařský průzkum králových tělesných ostatků, jenž byl proveden na počátku 80. let minulého století, ukázal, že Jan Lucemburský byl muž 170 cm vysoké, vypracované atletické postavy.²² A právě i tyto tělesné přednosti byly jedním z faktorů, které ho dělaly nepřemožitelným a stavěly ho do pozice vítěze velkých bojů.

Na rytíře byl pasován trevírským arcibiskupem Balduinem v rámci bitvy u Esslingenu roku 1316. Byla to jedna z mnoha bitev vleklého konfliktu, jenž vyvrcholil bojem u Mühldorfu. Velikost Jana Lucemburského popisuje Petr Žitavský následujícími slovy:²³ „V tomto bitevním zápase byl ve srážce pan Jan, král český a polský, opásán rytířským pásem a opásal přemnoho jiných a téhož dne jako nový rytíř přeslavně zápasil, že budil úžas těch, kdož to viděli.“²⁴ Stejně oslavně hodnotí Janovu úlohu v této bitvě i králův věrný diplomat Guillaume de Machaut: „Pak vytáhl v zem durynskou, kde v Esselingen s družinou tak

---

²⁰ V latinském znění „*melius fuit dare partem pecunie cuilibet, quam regnum destrui per hostes et vastari*“. *Cronica ecclesiae Pragensis*. In: *Fontes rerum Bohemicarum IV.*, s. 488. Použito v překladu Bláhové M.: *Kroniky doby Karla IV.: Kronika pražského kostela*, s. 202.

²¹ *Chronicon Aulae Regiae*. In: *Fontes rerum Bohemicarum IV.*, s. 175.

²² Vlček, E.: *Jak zemřeli. Významné osobnosti českých dějin z pohledu antropologie a lékařství*. Praha, Academia, s. 72.

²³ Tato oslava rytířské udatnosti se však v následujících verších z pera Petra Žitavského změnila opět v trpký povzdech, neboť český král se po bitvě u Esslingenu odebral nikoliv do Českého království, nýbrž do Lucemburska. Kronikář s povzdechem dodává: „*Nevím, kdy se vrátí do Čech, do své země*.“ *Chronicon Aulae Regiae*. In: *Fontes rerum Bohemicarum IV.*, s. 232. Použito v překladu Heřmanského F.: *Zbraslavská kronika*, s. 301.

²⁴ „*In acie huius certaminis congressione dominus Johannes, rex Bohemie et Polonie, baltheo militari cinctus est, at alios plurimos cinxit, et eodem die ut novus miles gloriosissime, ut stupor fuit videntibus, dimicavit*.“ *Tamtéž*.

*statečně znal bojovat, že obdržel rytířský řád. Boj s nepřítelem v řece ved bez lítosti, že voda hned do hloubi jako dokola se rudě krví zbarvila.*²⁵

Další příležitost ukázat své rytířské umění Jan dostal roku 1322 ve stěžejní bitvě u Mühldorfu, o níž pojednává následující kapitola, kde předvedl své bojové dovednosti a odhodlání zvítězit. Kronikář Petr Žitavský v líčení mühldorfské bitvy píše o duchu udatnosti, který vnikl do českého krále jako do Samsona, a nezamlčuje ani okázalé radostné uvítání, jehož se mu v Českém království po této bitvě dostalo. Jana Lucemburského označuje jako krále, jehož nelze přemoci.²⁶

Rytířské schopnosti mohl českému králi závidět i jeho spolubojovník Ludvík IV. Bavor i jeho protivník Fridrich I. Sličný. Koneckonců Ludvík Bavor i navzdory svému vítězství nebývá v celém konfliktu líčen jako udatný rytíř. Historiografie ho staví spíše do role nerozhodného a bojácného krále, který stál ve stínu Jana Lucemburského. I Petr Žitavský, který v té době choval k Ludvíkovi vřelé sympatie, popisuje římského krále jako váhavého člověka, který musel být k samotné bitvě nucen, ačkoliv to byl především jeho boj a Jan byl pouze jeho spojencem. V celkovém výsledku je tak podle kronikáře vítězem spíše král český než římský. Podobně mluví o Ludvíkově chování i bavorská *Chronica de Gestis Principum*, jež popisuje královo nerytířské jednání po vyhrané mühldorfské bitvě. Podle tamějšího zvyku měl onen římský král setrvat po boji minimálně ještě tři dny na bitevním poli, aby tak oficiálně zakončil celou událost. Nicméně Ludvík Bavor raději odtáhnul, aby neriskoval střetnutí s bratrem svého protivníka: „*Propter cautionem receprunt se in Oettinga proxima civitate contra morem bellantium, victores enim debuerant ibi per triduum expectasse.*“²⁷ I když autor kroniky pocházel z Bavorska, tedy domény Ludvíka Wittelsbacha, neodpustil si jeho kritiku, neboť král svým nerytířským chováním porušil jednu z místních tradic.

Ještě kritičtěji popisují roli Bavora zdroje rakouské, tedy prameny nepřátelské strany. Mezi ně se řadí i krátké dobové anonymní vyprávění s názvem *Der Streit zu Mühldorf*, které dokonce udává, že se Ludvík bitvy vůbec neúčastnil: „(...) *der von Beiern in den strit nie*

---

²⁵ de Machaut, G.: *Mé srdce pokorné*, s. 12.

²⁶ *Chronicon Aulae Regiae*. In: *Fontes rerum Bohemicarum IV.*, s. 263.

²⁷ *Monachi Fürstenfeldensis Chronica de Gestis Principum*. In: *Fontes rerum Germanicarum I.* Ed. J. F. Boehmer, Stuttgart, J. G. Gotta'scher Verlag 1843, s. 62.

enkom.²⁸ Nakolik je tato skutečnost pravdivá, můžeme jen spekulovat. Přeci jen se jedná o jeden z pramenů rakouské strany, jejichž úkolem bylo vyzdvihnout především postavu Habsburka Fridricha I. Sličného. Informace o Ludvíkově neúčasti tak musíme brát s rezervou.

Fridrichovy činy ostatně toto pojednání skutečně vyzdvihuje. I když v celém sporu prohrál, *Der Streit zu Mühldorf* říká, že v žádné bitvě nikdy nebylo udatnějšího rytíře, jímž byl právě zmiňovaný Habsburk: „*Da streit künic Friderich also riterliche daz man im gap den pris, daz in allem dem strite nie bezzer riter gewesen waere.*“²⁹ Naopak Petr Žitavský na jeho adresu posměšně dodává, že sedí v hradním žaláři a chřestí svými řetězy.³⁰

Z výše řečeného je jasné, že středověké kroniky byly především literaturou, u níž byla otázka historické objektivity a přesnosti ne vždy na prvním místě. Historiografie totiž měla i své úkoly politické a propagační, které odrážely více či méně tehdejší situaci, názory i myšlení.

---

²⁸ *Der Streit zu Mühldorf*. In: *Fontes rerum Germanicarum I*. Ed. J. F. Boehmer, Stuttgart, J. G. Gotta'scher Verlag 1843, s. 165

²⁹ *Tamtéž*.

³⁰ *Chronicon Aulae Regiae*. In: *Fontes rerum Bohemicarum IV.*, s. 335.

Kapitola II.

Bitva u Mühldorfu

Jan Lucemburský bývá spojován především s bitvou u Kresčaku z roku 1346. Přestože byl v té době již zcela slepý, jeho rytířské zásady mu nedovolily bojiště opustit. Ačkoliv v bitevní vřavě padl, jeho hrdinská smrt byla zpečetěním jeho udatnosti, odvahy a důkazem, že titul rytíře získal český král oprávněně.

Střetnutí z roku 1346 svým rozsahem a počtem ozbrojenců převyšuje mnoho ostatních bojů, na které se ve stínu Kresčaku zapomíná. Jedním z nich je bezesporu i často opomíjená, avšak neméně důležitá bitva u Mühldorfu z roku 1322. Její význam bychom neměli přehlížet, neboť představuje klíčový moment nejen v českých, respektive chebských dějinách, ale i v celé Janově politice.

2.1 Politické okolnosti

Samotná bitva u Mühldorfu byla vyvrcholením sporu, jehož zárodky se objevily již na přelomu 13. a 14. století. Toho času ovládaly dění ve Svaté říši římské tři mocné rody³¹ – Habsburkové,³² Lucemburkové a Wittelsbachové.³³ Byla to doba, kdy neustále vznikaly a zanikaly četné koalice mezi říšskými knížaty, jejichž cílem bylo většinou oslabení

---

³¹ Jejich předchůdcem byl německý knížecí rod Štaufů, jehož členové seděli na říšském trůně v letech 1138-1254 a jsou mnohdy považováni za jednu z panovnických nejschopnějších římskoněmeckých dynastií. Jejich pád začal v polovině 13. století. V roce 1250 ztratili faktickou vládu v německých zemích, po smrti Konráda VI. Štaufského přišli i o své hlavní sídlo, Sicílii, která byla roku 1266 dobyta Karlem I. z Anjou. O obnovu rodové moci se snažil poslední Štauf Konradin, jenž si nárokoval štaufské dědictví na Sicílii. Jako šestnáctiletý byl však roku 1268 poražen Karlem I. z Anjou v bitvě u Tagliocozza a následně v Neapoli popraven stětím. Po pádu Štaufů nastalo v říši téměř dvacetileté období interregna, kdy byla centrální státní moc nahrazena teritoriální mocí knížat a postavení římského panovníka bylo závislé na jeho vlastní rodové základně.

³² Habsburkové, původně chudý a bezvýznamný rod, poprvé vstupují na politickou scénu za vlády Přemysla Otakara II. Pocházeli ze švýcarského kraje Aargau a do poloviny 13. století neprosluli žádným významným činem. Český král Přemysl byl po smrti Richarda Cornwallského hlavním uchazečem o říšský trůn. Jeho velká moc však vzbuzovala u papeže i královských volitelů obavy, proto se dala přednost bezvýznamnému Rudolfovi I. Habsburskému. Ten se ukázal jako velmi schopný, zbavil Přemysla jeho rakouských držav a právě ty se staly základem habsburské rodové moci. Krieger, K.: *Habsburkové ve středověku*. Praha, Argo 2003, s. 22.

³³ Wittelsbachové byli starý rod německých knížat, jejichž vliv se v době bitvy soustředil především na Dolní a Horní Bavorsko, které bylo spojeno s Rýnskou Falcí.

nejmocnějšího panovníka i na úkor stability a prosperity celé říše. A protože moc Habsburků v Evropě začala viditelně vzrůstat, nestal se po smrti krále Rudolfa I. Habsburského v roce 1291 následníkem jeho syn Albrecht, jenž doufal, že bude horkým kandidátem na římský trůn, nýbrž byl kurfiřty zvolen málo vlivný a tehdy bezvýznamný hrabě Adolf Nasavský.³⁴ Ten neměl ani mnoho rodového majetku, ani příliš příznivců³⁵ a brzy ztratil i podporu kurfiřtů. Po sedmi letech byl tak nahrazen při předchozí volbě opomíjeným Albrechtem I. Habsburským, synem Rudolfa I. Habsburského.

Po násilné smrti, kdy byl roku 1308 Albrecht I. zavražděn svým synovcem,³⁶ se římským králem stal lucemburský hrabě Jindřich.³⁷ V roce 1312 byl v Lateránské bazilice v Římě slavnostně korunován na římského císaře a v pořadí římských králů se mu dostalo označení Jindřich VII. Snažil se o obnovení říšské autority v severních oblastech Itálie, avšak toto úsilí nakonec skončilo nezdarem. Při bojích mu navíc zemřela manželka a byl zabit jeho mladší bratr. Tento neúspěch završila jeho naprosto neočekávaná smrt, jež císaře zastihla v toskánském Buonconventu v srpnu roku 1313.³⁸ Udává se, že zemřel na malárii, nicméně jeho úmrtí bylo tak nenadálé, že se stalo záminkou pro nepodložené zvěsti hovořící o tom, že byl panovník srovozen ze světa za pomoci dávky silného jedu.³⁹

Ať už to bylo jakkoliv, jeho smrt vyvolala boje o uprázdněný římský trůn, v jejichž rámci kurfiřti, volitelé římského krále, rozehráli vysokou hru. V ní šlo především o peníze, území a výhody, které byli schopni zájemci o trůn kurfiřtům za jejich hlas nabídnout. Tím byly položeny základy konfliktu, jenž vyústil v bitvu u Mühlendorfu a jehož výsledek velkou měrou ovlivnil pozici Chebu a přilehlého kraje na několik dalších staletí.

Zesnulý císař Jindřich VII. Lucemburský měl pouze jediného syna, českého krále Jana, a tak se přímo nabízelo, aby se právě on stal nástupcem svého otce na říšském trůně. Proti

---

³⁴ Vaníček, V.: *Velké dějiny zemí Koruny české III. 1250-1310*. Praha, Paseka 2002, s. 426.

³⁵ Pro každého potenciálního římského krále byl jeho rodový majetek důležitý právě proto, že jím uplácel a podporoval své příznivce a volitele. Pakliže se o žádný majetek opírat nemohl a neměl tak co nabídnout, je logické, že ani nemohl získat ničí podporu.

³⁶ Vrahem římského krále byl Jan Habsburský, který si za svůj čin vysloužil přízvisko „Parricida“, tedy „vrah příbuzných“. Kronikář Petr Žitavský komentuje událost slovy: „Král Albrecht pak (...) byl v desátém roce své vlády, netuše nic zlého, zabit od toho, s nímž sladké pokrmy jídal.“ *Chronicon Aulae Regiae*. In: *Fontes rerum Bohemicarum IV*. Ed. J. Emler, Praegae 1884, s. 113. Použito v překladu Heřmanského F.: *Zbraslavská kronika*. Praha, Svoboda 1975, s. 156.

³⁷ Bobková, L.: *Velké dějiny zemí Koruny české IV.a. 1310-1402*. Praha, Paseka 2003, s. 17.

³⁸ Palacký, F.: *Dějiny národu českého 2*. Praha, Odeon 1968, s. 226.

³⁹ Spěváček, J.: *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346. K prvnímu vstupu českých zemí do svazku se západní Evropou*. Praha, Svoboda 1994, s. 207.

volbě Jana Lucemburského však stálo několik skutečností. Měl sice podporu mohučského arcibiskupa Petra z Aspeltu⁴⁰ a mohl mít i podporu trevírského arcibiskupa Balduina Lucemburského,⁴¹ který byl zároveň jeho strýcem, ale světští kurfiřti nebyli volbě tehdy sedmnáctiletého českého krále příliš nakloněni. I když byl již plnoletý,⁴² vzbuzoval jeho nízký věk v očích kurfiřtů nejistotu.⁴³ Silně na ně působila i obava ze vzrůstající moci Lucemburků.⁴⁴ K tomu všemu se navíc rýnský falckrabě Rudolf I. dohodl s kolínským arcibiskupem Jindřichem II. z Virneburgu,⁴⁵ že nepřipustí, aby se Jan stal říšským králem.⁴⁶

Český panovník tedy nebyl schopen získat obecný souhlas kurfiřtského kolegia. I když byl pověstný svou bujnou a hazardérskou povahou a jistě by se rád pustil do nejistého a komplikace přinášejícího boje o říšskou korunu, na doporučení svých rádců se kandidatury vzdal a raději se věnoval neutěšené situaci v Čechách, kde se musel vypořádat se zájmy sebevědomé domácí šlechty.

Habsburkové se začali domáhat práva na trůn po svých předcích a do boje o římskou korunu vyslali Fridricha I. Habsburského, řečeného Sličného.⁴⁷ V jeho prospěch hrál fakt, že byl téměř o deset let starší než Jan Lucemburský a disponoval spolehlivým a bezpečným mocenským zázemím v rakouských, alpských zemích a na jihu říše. Navíc jeho dynastie měla

---

⁴⁰ Petr z Aspeltu byl rádcem a kancléřem českého krále Václava II. Po vymření přemyslovského rodu opustil České království a stal se mohučským arcibiskupem. Balduinu Lucemburskému pomohl do funkce trevírského arcibiskupa a podpořil i volbu Jindřicha VII. Lucemburského římským králem. Následně se stal poradcem Jindřicha Lucemburského i jeho syna. Byl odpůrcem habsburského rodu. Spěvák, J.: *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346*, s. 71.

⁴¹ Ať už se jevil vztah Jana a Balduina jakkoliv bezproblémový, často si musel král Jan svého strýce připoutávat na svou stranu udělením různých výhod a práv, která upevňovala Balduinovo postavení ve vlastním panství i říši. Odpustil mu mimo jiné i dluhy, které měl arcibiskup u svého bratra Jindřicha VII. Burghard F., Reichert W.: *Erzbischof Balduin von Trier und König Johann von Böhmen*. In: *Johann der Blinde. Graf von Luxemburg, König von Böhmen 1296-1346*. Ed. M. Pauly, Luxemburg, Section historique de l'Institut grand-ducal 1997, s. 294.

⁴² Za plnoletost se ve středověku považoval patnáctý rok života.

⁴³ Navíc podle Švábského zrcadla, tedy soupisu tehdejšího práva, nesměl být římský král mladší osmnácti let. Čapka, F.: *Dějiny země Koruny české v datech*. Praha, Libri 1998, s. 121.

⁴⁴ Schubert, E.: *Die deutsche Königswahl zur Zeit Johanns von Böhmen*. In: *Johann der Blinde. Graf von Luxemburg, König von Böhmen 1296-1346*. Ed. M. Pauly, Luxemburg, Section historique de l'Institut grand-ducal 1997, s. 142.

⁴⁵ Jindřich II. z Virneburgu byl zvolen kolínským arcibiskupem roku 1304. Při volbě Jindřicha VII. Lucemburského římským králem roku 1308 se přiklonil na stranu mohučského arcibiskupa Petra z Aspeltu a trevírského arcibiskupa Balduina Lucemburského, ale nechal si za svůj hlas bohatě zaplatit, což, jak jsem již zmínil v úvodu kapitoly, nebylo nic neobvyklého. Ostatně i při nynější volbě byl ochoten získat podporu říšských knížat pro toho kandidáta, který zaplatí nejvíce peněz. Největší částku nakonec nabídl Habsburk Fridrich I. Sličný, a to třicet tisíc hřiven stříbra: „(...) *Coloniensis archiepiscopus triginta millium marcarum promissione avaro instigante animo depravatus volebat tantummodo Fridericum, ducem Austrie (...) in regem eligere.*“ *Chronicon Aulae Regiae*. In: *Fontes rerum Bohemicarum IV.*, s. 225.

⁴⁶ Spěvák, J.: *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346*, s. 198.

⁴⁷ Přídomek „Sličný“ pochází až ze 16. století.

dostatečně silnou mocenskou tradici. Avšak na rozdíl od Jana Lucemburského neměl žádného zaručeného volitele.⁴⁸

V dubnu roku 1314 byla uzavřena wittelsbašsko-habsburská koalice, na jejíž stranu se připojil i uherský král Karel Robert z Anjou. Postavení Lucemburků se tak nyní začalo otřásat. Mohučský arcibiskup Petr z Aspeltu přišel v tu chvíli s velmi strategickým návrhem. Jako vhodného kandidáta totiž nabídl bavorského vévodu Ludvíka IV. Bavora z rodu Wittelsbachů, jehož kandidaturou by se rozbila pro Lucemburky nebezpečná koalice mezi Wittelsbachy a Habsburky:⁴⁹ „(...) arcibiskupové trevírský a mohučský uvažují, že ostatní volitelé nechtějí přenést své hlasy na českého krále Jana pro nedostatek zákonitého věku, protože totiž teprve začal vstupovati do sedmnáctého roku, (...) poslali posly k bavorskému vévodovi Ludvíkovi a s povzbuzováním ho zvali, aby nikterak nezanedbával usilovat o korunu uprázdněné říše.“⁵⁰ K tomu řešení se tedy přiklonil nejen Jan Lucemburský, ale i trevírský arcibiskup Balduin Lucemburský. Ten se 19. září roku 1314 sešel v Koblenci přímo s Ludvíkem IV. Bavořem⁵¹ a na jednání, kterému byl přítomen i Petr z Aspeltu,⁵² podepsal dohodu, ve které Bavor přislíbil, že Balduinovi zaplatí deset tisíc hřiven stříbra⁵³ jako náhradu za vydání, jež bude mít trevírský arcibiskup v souvislosti s Ludvíkovou volbou římským králem.⁵⁴

Otevřenou podporu při říšské volbě nabízel Ludvíkovi i český král Jan Lucemburský, který si za ni však hodlal nárokovat rozsáhlou odměnu. Bavorský vévoda Ludvík se tak musel zavázat k dalekosáhlým ústupkům. Přislíbil Janovi prosazení jeho rodových zájmů v Lotrinsku, Brabantu či Limburku, dále pak ambicí ve Slezsku a Míšni.⁵⁵ Navíc jako kompenzaci předpokládaných výdajů slíbil českému králi za jeho hlas také částku deset tisíc hřiven

⁴⁸ Spěváček, J.: *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346*, s. 197.

⁴⁹ Schubert, E.: *Die deutsche Königswahl zur Zeit Johanns von Böhmen*. In: *Johann der Blinde*, s. 141.

⁵⁰ „(...) Treuerensis et Maguntinensis archiepiscopi perpendentes, quod in Johannem, regem Bohemie, propter defectum etatis legitime, ut puta, qui primo tunc annum decimum septimum ceperat attingere, electores ceperi vota sua nollent transfundere, (...) missis nunciis ad Lodowicum, ducem Bauarie, ipsum hortantes invitant, ut pro vacantis imperii apice nequaquam negligat laborare.“ *Chronicon Aulae Regiae*. In: *Fontes rerum Bohemicarum IV.*, s. 225. Použito v překladu Heřmanského F.: *Zbraslavská kronika*, s. 293.

⁵¹ Spěváček, J.: *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346*, s. 207.

⁵² Český král Jan Lucemburský se těchto předvolebních jednání osobně neúčastnil. Politická situace byla v té době velmi napjatá a možnost atentátu značně vysoká – vždyť nedávno byl zavražděn Albrecht I. Habsburský a za zvláštních okolností zemřel i císař Jindřich VII. Lucemburský. Obavu vzbuzovali především Habsburkové – ti měli v říši rozsáhlé kontakty a zpravodaje. Českému králi, který se ukrýval neznámo kde, dělal prostředníka na jednáních Petr z Aspeltu. Bobková, L.: *Velké dějiny země Koruny české IV.a. 1310-1402*, s. 45.

⁵³ Z této částky mělo připadnout dva tisíce hřiven stříbra poradcům trevírského arcibiskupa Balduina a českého krále Jana.

⁵⁴ *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae at Moraviae III*. Ed. J. Emler, Praegae 1890, s. 88.

⁵⁵ Bobková, L.: *Územní politika prvních Lucemburků na českém trůně*. Ústí nad Labem, UJEP 1993, s. 162.

stříbra, nikoliv však v penězích, nýbrž ve formě zástavy celého Chebska a strategicky položených hradů Floß a Parkstein v Horní Falci,⁵⁶ což představovalo zisk, o nějž mladý král usiloval především.⁵⁷

Volba nového římského krále měla na základě rozhodnutí Petra z Aspeltu proběhnout 19. října roku 1314.⁵⁸ Tábory obou kandidátů se sjely k městu Frankfurt nad Mohanem už 13. října. Město však zavřelo své brány, neboť se obávalo vojenského konfliktu. Přívrženci Fridricha I. Sličného se tedy usídlili u protilehlého Sachsenhausenu, kde také proběhla první volba a titul získal Fridrich I. Sličný. Vyslovil se pro něj kolínský arcibiskup Jindřich II. z Virneburgu, rýnský falckrabě Rudolf I.,⁵⁹ saský vévoda Rudolf a Jindřich Korutanský,⁶⁰ který se stále považoval za českého krále.⁶¹

Volba Ludvíka IV. Bavora proběhla o den později před branami města Frankfurtu na pravém břehu Mohanu. Hlas získal od braniborského markraběte Waldemara Askánského,⁶² mohučského arcibiskupa Petra z Aspeltu, sasko-lauenburského vévody Jana, trevírského arcibiskupa Balduina Lucemburského a českého krále Jana Lucemburského.⁶³

Za normálních okolností bylo volitelů římského krále sedm. Nynější volba však nedopadla příliš šťastně, neboť byla provázena nejasnostmi ohledně držení hodnosti jednotlivých římských kurfiřtů, kdy si jeden a týž post přivlastňovalo několik osob. Jednalo se o hlas saský a také hlas český. Sporů o tyto hlasy obě strany využily, a ačkoliv Ludvík Bavor získal většinu platných hlasů, prohlásil každý z táborů právě svého kandidáta za nově zvoleného římského krále.

---

⁵⁶ O Chebsko usilovali v minulosti již Přemyslovci. Po dvou předchozích držbách, kdy bylo území v letech 1266-1276 v rukou Přemysla Otakara II. a následně mezi roky 1291-1304 Václava II., měl nyní o tuto oblast zájem i Jan Lucemburský. Hrad Floß a Parkstein byly strategickými body na cestě do německého Norimberka.

⁵⁷ *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae at Moraviae III*, s. 95.

⁵⁸ Bobková, L.: *Velké dějiny země Koruny české IV.a. 1310-1402*, s. 44.

⁵⁹ Ačkoliv byl Rudolf I. Falcký bratrem Ludvíka Bavora, přiklonil se při královské volbě na stranu jeho soupeře. Důvodem byly dlouholeté rozepře, které se mezi oběma bratry vedly.

⁶⁰ Jindřich Korutanský, přestože byl jako slabý panovník českého trůnu zbaven a Janem Lucemburským roku 1310 vyhnán z Prahy, používal titul český král na svých listinách a dalších dokladech až do své smrti. Toho využili Habsburkové ve svůj prospěch a jako projev podpory prohlásili, že jeho titul nadále uznávají. Jindřich proto dal svůj hlas Fridrichovi Sličnému.

⁶¹ Samotný Jindřich II. z Virneburgu se volby osobně neúčastnil. Kvůli nepřátelství s králem Janem a trevírským arcibiskupem Balduinem se neodvážil přijet a svůj hlas přenesl na rýnského falckraběte Rudolfa I. Spěváček, J.: *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346*, s. 210.

⁶² Waldemaruův vztah k otázce volby římského krále byl velmi kolísavý. Na svou stranu se mu ho nakonec podařilo zvíkat Petrovi z Aspeltu, i když předtím stál na straně Jindřicha II. z Virneburgu.

⁶³ Bobková, L.: *Velké dějiny země Koruny české IV.a. 1310-1402*, s. 48.

Oba byli připraveni svou volbu obhájit i vojensky a shromáždili na obou stranách Mohanu silné vojsko.⁶⁴ K vojenskému střetnutí však tehdy nedošlo.⁶⁵ I přesto panovalo mezi nepřátelskými stranami velmi silné napětí, které popisuje i Petr Žitavský ve své kronice: „*Ó jak veliký hluk a lomoz tehdy tam nastal! Hlučí odpůrců strana a jiní naproti tomu volají, velký poplach hned vzniká uprostřed lidu. Jedni Ludvíka chválí a jiní Fridricha zase. Byla by ohromná válka neb zápas tenkrát vznikl z oněch rozporů velkých, jenž býval by porazil jedny, jiné zas byl by zabil, proud Mohanu kdyby tam netek!*“⁶⁶

Třetí den po volbě otevřel Frankfurt nad Mohanem městské brány lucemburské straně a Ludvík byl slavnostně uveden do chrámu sv. Bartoloměje, kde mu byla vzdána pocta jako panovníkovi. Habsburský oddíl nebyl do města vpuštěn a arcibiskup Petr z Aspeltu mu navíc zablokoval přísun potravin a pitné vody. Fridrich I. Sličný se tak musel stáhnout. Pokusil se nechat korunovat v Cáchách, ale město mu odmítlo otevřít brány.⁶⁷ Nakonec byl korunován starobyloou říšskou korunou 25. listopadu roku 1314 v Bonnu kolínským arcibiskupem Jindřichem II. z Virneburgu a jako Fridrich III. se mu dostalo označení mezi římskými králi. Ludvík IV. Bavor byl ve stejný den korunován v Cáchách mohučským arcibiskupem Petrem z Aspeltu. Ale protože se říšské insignie dostaly do rukou Habsburků, musel být korunován korunou k tomu zvlášť pořízenou.⁶⁸

Podle zvyklostí se měla každá volba římského krále uskutečnit ve Frankfurtu nad Mohanem, samotná korunovace se poté podle pravidel měla odehrávat ve městě Cáchy, a to z rukou kolínského arcibiskupa. V případě dvojí volby Fridricha I. Sličného a Ludvíka IV. Bavora tedy nastal kuriózní případ. Ludvík byl sice zvolen králem a slavnostně korunován na tradičním místě, tj. ve Frankfurtu a Cáchách, avšak přijal korunu od Petra z Aspeltu, tedy arcibiskupa, který nebyl oprávněn římskou korunovaci provést. Oproti tomu Fridrich byl korunován z rukou osoby k tomu určené, tudíž kolínského arcibiskupa Jindřicha II.

---

⁶⁴ Součástí této armády byli i přední čeští šlechtici Vilém zajíc z Valdeka, Jan z Vartemberka a Bohuslav z Boru spolu s asi tisícovkou ozbrojenců, jejichž řady posílily i oddíly trevírského arcibiskupa Balduina a jednotky z lucemburského hrabství. Bobková, L.: *Velké dějiny země Koruny české IV.a. 1310-1402*, s. 46.

⁶⁵ *Cronica Przibiconis dicti Pulkaui*. In: *Fontes rerum Bohemiarum V.* Ed. J. Emler, Pragae 1893, s. 199.

⁶⁶ „*O quantus strepitus tunc fit, quantusque mugitus, pars fremit adversa, clamant alii vice versa, efficitur multus mox in populoque tumultus, hii Ludowicum laudant, alii Fridericum. Et nisi fluxisset ibi Moganus, inde fuisset mox ingens bellum generatum, sive duellum, quod destruxisset hos ac alios necuisset.*“ *Chronicon Aulae Regiae*. In: *Fontes rerum Bohemiarum IV.*, s. 226. Použito v překladu Heřmanského F.: *Zbraslavská kronika*, s. 294.

⁶⁷ Spěvák, J.: *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346*, s. 211.

⁶⁸ Krieger, K.: *Habsburkové ve středověku*, s. 112.

z Virneburgu, nicméně celý obřad proběhl na nezvyklém místě, a to v rezidenci kolínského metropolity Bonnu.

Tak jako již několikrát v minulosti, i nyní nastala v říši situace, kdy se o titul římského krále dělili dva znesváření rivalové. Oba dva se snažili proniknout do Itálie, kde si však své zájmy pochopitelně střežil i roku 1316 zvolený papež Jan XXII. Ten neměl důvěru ani k jednomu ze zvolených králů a nehodlal dát najevo, na čí stranu se přiklání a oficiálně tak jeho volbu uznat. Raději nechal prozatím celou situaci otevřenou.⁶⁹ Rozřešení zapeklitého stavu tak měla přinést vojenská situace, jež měla rozhodnout o tom, kdo se stane faktickým vládcem v říši.

Od počátku měl Ludvík IV. Bavor jak značnou převahu, tak i širší podporu než Fridrich I. Sličný. Podporu důležitého spojence, českého krále, si Ludvík znovu pojistil na zpáteční cestě z Cách 4. prosince roku 1314 v Kolíně nad Rýnem. Kromě potvrzení zástavy Chebska a ochranného privilegia pro Kolín tehdy vydal pro Jana Lucemburského listinu, ve které slíbil, že při něm bude stát proti všem jeho nepřátelům, a zároveň se Janovi zavázal pomáhat ke znovunabytí držav, které užíval český král Václav II. v Polsku, Míšeňsku a jinde.⁷⁰ Ludvík tak splnil svoje předchozí sliby, které dal českému králi výměnou za kurfiřtský hlas.

Ludvík Bavor se chystal k prvnímu vojenskému zásahu proti Fridrichovi. Na jaře roku 1315 sbíral vojsko a shromažďoval jej v okolí města Špýru. Fridrich byl v přípravách rychlejší, už 13. března napadl Ludvíkovy neúplné sbory. Ten se ubránil a Habsburk musel brzy od obléhání kvůli nedostatku potravin upustit a stáhnout se do svých držav v Alsasku. Svým činem si však získal sympatie části jihoněmeckých měst a knížat, Ludvík musel proto ustoupit od svého záměru rozhodnout kdo s koho vojenskou mocí a vrátil se do Bavor.

Ještě v létě 1315 vpadl Fridrich I. Sličný se svým bratrem Leopoldem I. Habsburským do Bavorska. Zmocnili se Landsbergu⁷¹ a Ludvík IV. Bavor byl nucen stáhnout se do pevného

---

⁶⁹ Steinbichler, J.: *Die Schlacht bei Mühldorf: 28. September 1322. Ursachen – Ablauf – Folgen*. Mühldorf am Inn, Heimatbund Mühldorf 1993, s. 19.

⁷⁰ Bobková, L.: *Územní politika prvních Lucemburků na českém trůně*, s. 19.

⁷¹ Podle kroniky Matyáše z Neuenburgu bylo město Landsberg habsburskými vojsky vypáleno: „(...) *inter alia opidum Landsberg per se victum ignis incendio devastatit.*“ Protože však mělo důležitou strategickou polohu, bylo za Ludvíkovy podpory opět vystavěno. *Chronica Mathiae de Nuwenburg*. In.: *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores rerum Germanicarum. Nova series IV.* Ed. A. Hofmeister, Berlin, Weidmannsche Buchhandlung 1924, s. 100.

Augsburgu, který Habsburkové oblehli. Obléhání skončilo v září, kdy se Habsburkové z důvodu nedostatku potravin stáhli do Švábska, jež částečně ovládali.⁷²

Na konci roku 1315 se boje na chvíli uklidnily, a to jen proto, aby mohly probíhat přípravy na vojenské střetnutí, které se uskutečnilo roku 1316.

Vojenskou pomoc Ludvíkovi poskytl český král Jan Lucemburský, mohučský arcibiskup Petr z Aspeltu i trevírský arcibiskup Balduin Lucemburský. Za jejich podporu jim Ludvík vydal 25. července v bavorském městě Rain listinu, v níž jim slíbil náhradu všech výdajů a utrpených škod spojených s jejich vojenskou pomocí.

Český král, trevírský arcibiskup⁷³ a římský král Ludvík se společně sešli 30. srpna blízko Norimberka, odkud vytáhli ke švábskému městu Esslingen na řece Neckar, kde se utábořili. Nedaleko od nich pobývaly i jednotky Fridricha Habsburského.⁷⁴ Po několika dnech nečinnosti, při kterých se projevila Ludvíkova nerozhodnost, došlo 19. září k prvnímu střetnutí. Ludvík se pokusil využít soumraku, přebrodiv se se svou družinou přes řeku a napadl Fridrichova vojska.⁷⁵ K zahájení větší bitvy však nedošlo kvůli příliš velké tmě. U brodu řeky se přesto bojovalo a na obou stranách bylo zraněno a zabito značné množství válečníků.⁷⁶

Kronikář Přibík Pulkava hovoří o tom, že na obou stranách bylo pobito asi tisíc pět set koní, které svými mrtvými těly vytvořili tak velkou hromadu, že ta v rozpoutání jakékoliv větší bitvy bránila: „*Sicque equorum tanta strage fluminis vadus obstructus estm, quod neuter eorum pro tunc partes alterius potuit attingere, sed sine ampliori conflictu inter se divisi ambo iterum ad propria revertuntur.*“⁷⁷

---

⁷² Spěváček, J.: *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346*, s. 237.

⁷³ Mohučský arcibiskup Petr z Aspeltu dal sice k dispozici svá vojska, ale sám zůstal na žádost Jana Lucemburského v Českém království jako správce v době královy nepřítomnosti: „(...) *rex Iohannes relicto archiepiscopo Maguntino in Boemia pro capitaneo cum patruo suo.*“ *Cronica ecclesiae Pragensis*. In: *Fontes rerum Bohemicarum IV.* Ed. J. Emler, Pragae 1884, s. 472.

⁷⁴ „*Quo cum pervenisset, Australis erat ultra fluvium Necatricum cum suo exercitu, simul ipse preparans se ad campestre bellum cum rege Ludwico.*“ *Monachi Fürstenfeldensis Chronica de Gestis Principum*. In: *Fontes rerum Germanicarum I.* Ed. J. F. Boehmer, Stuttgart, J. G. Gotta'scher Verlag 1843, s. 54.

⁷⁵ Za chrabrost v boji byl král Jan v této bitvě opásán rytířským pásem. *Chronicon Aulae Regiae*. In: *Fontes rerum Bohemicarum IV.*, s. 232.

⁷⁶ Thomas, H.: *Ludwig der Bayer. Kaiser und Ketzer*. Regensburg, Pustet 1993, s. 78.

⁷⁷ *Cronica Przbiconis dicti Pulkaua*. In: *Fontes rerum Bohemicarum V.*, s. 200.

Po tomto nepříliš vydařeném zápasu Ludvík s vojsky krále Jana a arcibiskupa Balduina ustoupil do Heilbronn. Habsburkové neměli odvahu ho pronásledovat a sami se stáhli do Švábska.⁷⁸

V létě roku 1317 se uskutečnilo několik diplomatických jednání. Ludvík IV. Bavor vedl již několik let spory se svým bratrem, rýnským falckrabětem Rudolfem I., jenž zásadně nesouhlasil s postoupenými územími, kterými si jeho bratr vykoupil hlas českého krále Jana Lucemburského. Byl to také jeden z důvodů, proč Rudolf I. otevřeně podporoval Habsburky v čele s Fridrichem I. Sličným. Dne 26. února 1317 se však Ludvíkovi podařilo se svým bratrem uzavřít smlouvu o jednotě, což znamenalo značný mocenský vzestup a rozhodné posílení pozic wittelsbašského tábora.

Další smlouva o jednotě, tentokrát mezi Ludvíkem IV. Bavorem a mohučským arcibiskupem Petrem z Aspeltu, trevírským arcibiskupem Balduinem a českým králem Janem Lucemburským, byla uzavřena 19. června.⁷⁹ O tři dny později byl v Porýní podepsán generální mír na sedm let mezi čtyřmi výše jmenovanými a městy Kolínem nad Rýnem, Mohučí, Wormsem, Špýrem, Cáchami, Oppenheimem, Frankfurtem nad Mohanem, Freidbergem, Gelnhausenem a Wetzlaem. Ke smlouvě přistoupil i kolínský arcibiskup Jindřich II. z Virneburgu, do té doby nepřítel a odpůrce Jana Lucemburského.⁸⁰

V září roku 1319 vyrazila Fridrichova armáda směrem k hornobavorskému Mühlodrfu,⁸¹ kde se měla utkat s oddíly Ludvíka Bavora. K boji však vůbec nedošlo.⁸² Podle Zbraslavské kroniky se Ludvíkovi vojáci vzhledem k nepřipravenosti rozhodli k ústupu, neboť

---

⁷⁸ Spěváček, J.: *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346*, s. 245.

⁷⁹ *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae at Moraviae III*, s. 155.

⁸⁰ Spěváček, J.: *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346*, s. 257.

⁸¹ Obec Mühlodrf byla ve vlastnictví salcburského arcibiskupství, ale není přesně jasné, kdy se jeho majetkem stala. Nejspíše již v 8. století darovali bavorští vévodové celou oblast salcburskému arcibiskupství jako dar a z obce se tak stala salcburská exkláva na území bavorského vévodství. V průběhu následujících dvou staletí se z vesnice stalo středověké město, jež pro Salcburk bylo důležitým obchodním, správním a soudním centrem. Kromě toho ležel Mühlodrf na důležité obchodní cestě do Řezna. Steinbichler, J.: *Die Schlacht bei Mühlodrf*, s. 50.

⁸² O roce 1319 se v souvislosti s Mühlodrfem zmiňuje i Přibík Pulkava. Při čtení jeho kronikářského zápisu je však zřejmé, že chybně uvedl letopočet a svým vyprávěním měl na mysli hlavní bitvu u Mühlodrfu, která se odehrála až o tři roky později. Tomu, že uvedl chybný letopočet 1319, napovídá i fakt, že Jan Lucemburský, jehož aktivní účast ve své kronice Pulkava popisuje, u Mühlodrfu roku 1319 nebyl.

nechtěli riskovat prohru a především Bavorovu smrt: „(...) *Ludowicus (...) ad superiores partes Bawarie cassato prelio disposuit se transferre.*“⁸³

Toho habsburská armáda přirozeně využila a táhla k Řeznu, jež měla v úmyslu vyplnit. Samotné město pak Ludvík IV. Bavor sice ubránil, ale jeho vojsko utrpělo obrovské početní ztráty.⁸⁴ Fridrich se tak začal domnívat, že konečně přišla ta správná příležitost, která by mohla přinést rozřešení celé situace v boji o trůn, a mohl by tak s konečnou platností Ludvíka Bavora odklidit z cesty. Roku 1319 se tedy sice u Mühldorfu nebojovalo, ale velká bitva měla teprve přijít.

V červnu roku 1320 zemřel mohučský arcibiskup Petr z Aspeltu, jehož úmrtí mělo významný vliv na vývoj dalších událostí. Ludvík IV. Bavor i Jan Lucemburský jeho smrtí ztratili významného spojence. Zároveň v této době začíná chladnout vztah Lucemburků vůči samotnému Ludvíkovi. Český král ztratil důvěru v možné vítězství Ludvíka Bavora, který se bál jakékoliv vojenské konfrontace se svým nepřítelem. Jeho nerozhodnost a neustálé ustupování před mocenským rivalem Fridrichem I. Sličným nepřispívalo k upevnění jednotné moci v říši a poškozovalo i lucemburské zájmy.⁸⁵ Jeho váhavost se projevila i při střetnutí nedaleko města Štrasburk v Alsasku na přelomu srpna a září roku 1320, kde se sice obě nepřátelská vojska setkala, avšak místo boje pouze rabovala okolí.⁸⁶ „*Toho roku se opět setkalo blízko města Štrasburku v Alsasku silné vojsko dvou římských králů, totiž Fridricha Rakouského a Ludvíka Bavorského, a na svém tažení se nesrazilo, nýbrž mnoho lidí ochudilo.*“⁸⁷

Spojenectví s Ludvíkem nepřála ani česká šlechta. V roce 1322 začala lucembursko-wittelsbašská aliance dokonce natolik slábnout, že podle nedoložených zmínek chtěl král Jan Lucemburský podpořit v kandidatuře na římský trůn nového francouzského krále Karla IV. Sličného, s nímž si vytvořili čeští Lucemburkové velmi úzké vztahy. Na jeho dvoře byl

---

⁸³ *Chronicon Aulae Regiae*. In: *Fontes rerum Bohemicarum IV.*, s. 253.

⁸⁴ Thomas, H.: *Ludwig der Bayer*. Kaiser und Ketzer, s. 96.

⁸⁵ Menzel, M.: *König Johann von Böhmen und die Wittelsbacher*. In: *Johann der Blinde. Graf von Luxemburg, König von Böhmen 1296-1346*. Ed. M. Pauly, Luxemburg, Section historique de l'Institut grand-ducal 1997, s. 313.

⁸⁶ Lenková J., Pavlík V.: *Nejdůležitější bitvy v českých dějinách*. Frýdek-Místek, Alpress 2007, s. 92.

⁸⁷ „*Hoc anno iterum exercitus validus duorum regum Romanum, Friderici videlicet de Austria, et Lodowici de Bawaria prope civitatem Argentinam in Alsacia convenerunt, et non conflictum, sed multitudinem pauperum in suo transitu fecerunt.*“ *Chronicon Aulae Regiae*. In: *Fontes rerum Bohemicarum IV.*, s. 257. Použito v překladu Heřmanského F.: *Zbraslavská kronika*, s. 329.

vychován i Janův syn Václav, budoucí český král Karel IV.⁸⁸ Jistým znamením byl i útěk královny Elišky a jejího bratra do Bavor, když upadli do nemilosti krále Jana. Protože zvolili za bezpečné místo pro svůj exil právě državu Ludvíka Bavora, lze z toho usuzovat, že vztahy Lucemburka a římského krále byly tehdy opravdu velmi uvolněné.

2.2 Bitva

Vojenské přípravy obou válčících stran nabyly na nové intenzitě na jaře roku 1322. Mělo dojít k opětovnému střetnutí u Mühldorfu, jež mělo tentokrát definitivně vyřešit spor, který se mezi dvěma protivníky vlekl již více než sedm let.

Výsledek následující bitvy byl důležitý i v mnoha dalších směrech. Již roku 1307 po smrti českého krále Rudolfa Habsburského si činil nároky na český trůn právě jeho bratr Fridrich I. Sličný. Jeho snahy však skončily neúspěchem, neboť tento post získal znovukorunovaný Jindřich Korutanský. Rok 1322 tak přinesl Fridrichovi novou naději, že by se situace mohla obrátit v jeho prospěch, čehož si byl dobře vědomý i samotný český král Jan Lucemburský. V případě vítězství Habsburků ve sporu o římskou královskou korunu by totiž Jan mohl přijít o český trůn, který by s největší pravděpodobností Fridrich udělil jako léno jednomu ze svých bratrů, nejspíše Jindřichovi.⁸⁹ Bojovníci Fridricha Sličného si byli dokonce natolik jisti vítězstvím, že si ještě před bitvou území protivníků rozdělili, jako by už vyhráli. Tuto skutečnost potvrzuje i Zbraslavská kronika: *„(...) Rakušané a přemnozí jiní byli takřka jisti svým vítězstvím a před počátkem bitvy si rozdělovali mezi sebou (...) země odpůrců, jako by už byli zajati, nevědouce, co je psáno, že rozmanité jsou výsledky válek a vítězství je z nebe.“*⁹⁰

---

⁸⁸ Spěváček, J.: *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346*, s. 316.

⁸⁹ Šusta, J.: *České dějiny. Dílu II. část 2. Král cizinec*. Praha, Jan Laichter 1939, s. 341.

⁹⁰ *„(...) Australes et elii quam plures de ipsorum victoria quasi certi fuerant et terras adversariorum veluti iam captorum inter se quodam distributionis (...) ante inicium prelii diviserunt, nescientes scriptum: Quod varii sunt eventus bellorum, et quod de celo victoria est.“ Chronicon Aulae Regiae. In: Fontes rerum Bohemicarum IV., s. 263. Použito v překladu Heřmanského F.: Zbraslavská kronika, s. 335.*

Výchozí pozicí pro vojska Fridricha I. Sličného se stal Pasov. Zde se měl král 21. září sejít s celou svou armádou a odtud měli společně táhnout směrem k Mühldorfu, kam trvala cesta zhruba pět dní. Jeho vojsko bylo prakticky složeno ze tří oddílů.

První složku představoval samotný Fridrich se svým bratrem Jindřichem a uherským králem Karlem Robertem z Anjou, kterého si Habsburkové získali na svou stranu a byl jejich důležitým partnerem. V něm získali velmi silného spojence, neboť vyzbrojené houfy divokých Uhrů a Kumánů, vynikající v obratné lehké jízdě, znamenaly mimořádnou posilu a představovaly bezesporu nejhodnotnější jednotku celého habsburského oddílu.⁹¹

Druhá část vojska byla tvořena oddíly salcburského biskupa Fridricha III. z Lipnice a lavantského biskupa Dietricha, kteří se s Fridrichem setkali až na místě bitvy.⁹² Kdyby totiž měli jít do Pasova, byla by to pro ně zbytečná oklika, a tak ze Salcburku táhli rovnou do sedmdesát kilometrů vzdáleného Mühldorfu.⁹³ Díky tomu se na bojišti ocitli zhruba o čtyři dny dříve než samotný Fridrich.

Konečně třetí část armády krále Fridricha měla tvořit vojska jeho bratra Leopolda I. Habsburského. Ten táhnul na pomoc ze Švábska, nicméně dorazit do Mühldorfu včas se mu nepodařilo. Dne 25. září se nacházel teprve na řece Lech, což představovalo v nejlepším případě zhruba čtyři až pět dnů chůze do Mühldorfu.⁹⁴

Ludvík IV. Bavor shromáždil svou armádu v Řezně, aby to jeho spolubojovníci z Bavorska, Švábska a Franků měli stejně daleko a mohli včas dorazit.⁹⁵ Setkání Ludvíkovy armády v Řezně se mělo uskutečnit 7. září. Odtud pak v čele armády vyrazil Bavor k Mühldorfu.

Historikové Pfannschmidt a Köhler jsou toho názoru, že Ludvík Bavorský 7. září sice do Řezna dojel, ale v zápětí svou armádu zase opustil. Údajně prý proto, aby se ještě před bitvou setkal osobně se svými dvěma spojenci, dolnobavorským vévodou Jindřichem XIV. a

---

⁹¹ Thomas, H.: *Ludwig der Bayer. Kaiser und Ketzer*, s. 102.

⁹² Erben, W.: *Die Schlacht bei Mühldorf 28. September 1322 historisch-geographisch und rechtsgeschichtlich untersucht*. Graz-Wien-Leipzig, Leuschner und Lubensky 1923, s. 9.

⁹³ Při cestě do Pasova by se jim cesta prodloužila asi o devadesát kilometrů.

⁹⁴ Kdyby tentýž den překročil řeku Lech, 26. září se dostal přes mnichovskou řeku Isar, 27. září dotáhl do bavorského Dorfenu a o den později by spočinul v samotném Mühldorfu, znamenalo by to, že by za čtyři dny musel překonat vzdálenost kolem 130 km. Navíc vyvstává otázka, nakolik by pro něj a jeho vojska bylo Bavorsko, doména Ludvíka IV. Bavora, průchozí. Erben, W.: *Die Schlacht bei Mühldorf 28. September 1322 historisch-geographisch und rechtsgeschichtlich untersucht*, s. 13.

⁹⁵ *Tamtéž*, s. 18.

českým králem Janem Lucemburským. Tímto gestem chtěl upevnit vzájemné vztahy a ujistit se, že má jejich plnou podporu a může s nimi počítat.⁹⁶ Toto tvrzení však naráží na slova kronikáře Petra Žitavského, který říká, že se všichni účastníci sešli v Řezně a odtud také vyrazili.

Bavorovo vojsko tvořily oddíly slezského vévody Bernarda Svídnického, norimberského purkrabího Fridricha IV. Hohenzollerna a dolnobavorského vévody Jindřicha XIV., zetě Jana Lucemburského.⁹⁷ Válečné výpravy se účastnily i lucemburské jednotky pod vedením trevírského arcibiskupa Balduina a především české vojenské síly⁹⁸ krále Jana Lucemburského.⁹⁹

Vojsko českého krále představovalo nejen početný, ale i velmi zkušený bojový celek, jehož válečníci se v boji nejednou osvědčili, a to nejen s cizími nepřáteli,¹⁰⁰ nýbrž i během dlouhých vnitřních bojů v domácích zápasech o moc. Členem výpravy byl tak i přes veškeré neshody, které s českým králem měl,¹⁰¹ významný šlechtic Petr I. z Rožmberka se svým bojovným druhem Heřmanem z Miličina.¹⁰²

Nechyběly ani švábské oddíly pod vedením hraběte Wilhelma z Montfortu a Bertholda ze Seefeldu, jejichž úkolem bylo pravděpodobně útočným pochodem zastavit

---

⁹⁶ Köhler, G.: *Die Entwicklung der Kriegswesens in der Ritterzeit II.* Wien, Nabu Press 2010, s. 285.

⁹⁷ Zásnuby a svatbu své starší dcery Markéty s Jindřichem XIV. Dolnobavorským domluvil král Jan v srpnu roku 1322. Kvůli nízkému věku nevěsty byl však sňatek naplněn až o šest let později.

⁹⁸ Jan Lucemburský se kvůli bitvě u Mühldorfu neúčastnil ani svatby své sestry Marie, která se ve Francii vdávala za Karla IV. Sličného. Svatba se konala pouhý týden před bitvou, proto se český král raději připravoval na rozhodující střetnutí u Mühldorfu a na svatbu vyslal svého strýce Balduina. Spěváček, J.: *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346*, s. 311.

⁹⁹ Bobková, L.: *Velké dějiny zemí Koruny české IV.a. 1310-1402*, s. 84.

¹⁰⁰ Cenné zkušenosti jistě poskytla roku 1319 i výprava do Budyšínska, které chtěl po svém vpádu do Zhořelecka anektovat javorsko-fürstenberský vévoda Jindřich. Území však v minulosti patřilo k panství Přemyslovců, proto jsi jej nárokoval i nynější král Jan a byl připraven hájit se vojensky. Opíral se i o souhlas římského krále Ludvíka Bavora, který mu smlouvami z předchozích let potvrdil, že bude stát na jeho straně při obhajování mocenských nároků v okolí českého státu. Jan pro tuto výpravu získal podporu a osobní účast většiny předních českých šlechticů spolu s třemi sty rytíři. Tato armáda pak tvořila záštitu českého krále na diplomatických jednáních, na kterých se nakonec vévoda Jindřich Budyšínska zřekl. Spěváček, J.: *Král diplomat. Jan Lucemburský 1296-1346*, s. 125.

¹⁰¹ Odbojná česká šlechta po králi původně požadovala, aby se zřekl spojenectví s Ludvíkem Bavořem a přiklonil se na stranu Fridricha Habsburského, s nímž řada českých šlechticů uzavřela spikleneckou smlouvu namířenou proti Janovi. Ten byl však vázán spojeneckou smlouvou z června 1317 mezi ním a králem Ludvíkem Bavořem s trevírským a mohučským arcibiskupem. Král Jan Lucemburský byl tedy nucen užít vojenského zásahu a pomoci Ludvíka Bavora, který nakonec vystupoval jako prostředník mezi ním a šlechtou při domažlických mírových jednáních v roce 1318. Spěváček, J.: *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346*, s. 261.

¹⁰² Mezi nejvýznamnější šlechtice té doby patřil kromě Petra I. z Rožmberka i Vilém z Landštejna. Nicméně o jeho účasti na tomto tažení nemáme žádných dokladů. Je možné, že zůstal doma v jižních Čechách bránit hranici. Důvodem mohla být skutečnost, že měl vztahy s rakouskými rody a zároveň mohl mít na rakouské straně majetky. A protože nechtěl prolévat rodinnou krev, raději zůstal v Čechách.

vojska Leopolda I. Habsburského, až dorazí na pomoc svému bratru Fridrichovi, potažmo znemožnit komunikaci mezi Leopoldem a jeho bratrem.¹⁰³

Podle shora řečeného tedy směřovala vojska Fridricha Sličného k Mühldorfu od Pasova, kdežto Ludvík se svou družinou cestoval ze severně položeného Řezna. O tom, kudy přesně táhl Ludvík, nemáme téměř žádné informace. Oproti tomu víme, že Fridrichova armáda postupovala k Mühldorfu podél levého břehu Innu, ačkoliv historici se přou, zda netáhl po pravém břehu a řeku překročil až v Mühldorfu, nebo skutečně jel podél břehu levého.¹⁰⁴

Není jednoduché s jistotou říci, kolik válečníků čítal oddíl každého z rivalů. Na údaje středověkých kronikářů se lze totiž spolehnout jen velmi opatrně, protože jimi udávané počty vojsk i popisy bitev se značně lišily podle toho, komu právě kronikář stranil. Toto je případ i bitvy u Mühldorfu, o které se o jakožto jedné z největších evropských událostí zachovalo téměř padesát kronikářských zpráv.¹⁰⁵ Nicméně jsou natolik rozdílné a protichůdné, že je nemožné získat o jejím průběhu jasnější představu.

Podle kronikářů čítalo vojsko Fridricha I. Sličného zhruba 1400 pěšáků, oddíl lehké jízdy pak představoval asi 4000-5000 Uhrů a Kumánů. Leopoldův oddíl by pomohl přibližně 1200 vojáky, ale jak již bylo řečeno, na bitevní pole nikdy nedorazil.

Ludvíkova armáda byla tvořena 1500-1800 těžce vyzbrojenými rytíři a podle Zbraslavské kroniky asi 4000 pěšáky a lučištníky. Některé prameny však uvádějí číslo mnohonásobně vyšší. Příkladem může být kronika Matyáše z Neuenburgu, jež udává, že bylo přítomno až 30 000 pěšáků:¹⁰⁶ „(...) *Iohannes rex Bohemie et Baldewinus archiepiscopus Treverensis, cum exercitu suo, scilicet MD galeatis et XXX milibus peditum.*“¹⁰⁷

---

¹⁰³ *Chronica Iohannis Vitodurani*. In: *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores rerum Germanicarum. Nova series III.* Ed. F. Baethgen, Berlin, Weidmannsche Buchhandlung 1924, s. 82.

¹⁰⁴ Köhler, G.: *Die Entwicklung der Kriegswesens in der Ritterzeit II*, s. 286.

¹⁰⁵ Spěvák, J.: *Král diplomat. Jan Lucemburský 1296-1346*. Praha, Panorama 1982, s. 146.

¹⁰⁶ Pěšáci však v bitvě u Mühldorfu byli odsouzeni k úloze pouze jakéhosi komparsu. Ostatně to platilo ve většině středověkých bitev. O výsledku bitvy vždy totiž rozhodovala jízda. Jsou ale i výjimky – příkladem může být bitva u Courtaie ve Francii poblíž hranice s Belgií, kde roku 1302 pěchota porazila rytířskou jízdu.

¹⁰⁷ *Chronica Mathiae de Nuwenburg*. In: *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores rerum Germanicarum. Nova series IV.*, s. 119.

Je důležité podotknout, že většina současných historiků s těmito čísly nesouhlasí. Především ohledně počtu uherských válečníků panují nesrovnalosti. Dnešní badatelé většinou neudávají počet 5000 bojovníků tak jako staré kroniky, nýbrž číslo až desetinásobně nižší. Příkladem může být Hans Delbrück, který ve své knize *Geschichte der Kriegskunst* uvádí, že těchto bojovníků bylo 500-600. Zároveň ani nezmiňuje 4000 pěšáků, kteří byli na straně Ludvíka Bavora.¹⁰⁸ Podle těchto propočtů bychom nakonec došli k závěru, že armáda Fridricha Habsburského čítala pouze 1400 rytířů s 500 Kumány a Ludvíkova armáda asi 1800 rytířů. Fridrich by tak byl v mírné převaze, a pakliže by dorazila armáda jeho bratra Leopolda, byl by v přesile prakticky dvojnásobně.

Poměrně skepticky se ke kronikářským číslům staví i historik Bachmann. Na základě údajů kroniky Petra Žitavského by měla mít každá armáda zhruba šest tisíc členů. Podle Bachmanna by fronta tak obrovské armády mohla být dlouhá dokonce až sedm kilometrů a bylo by velmi těžké, ne-li nemožné, takovou skupinu válečníků řídit, natož nějak sjednotit a organizovat.¹⁰⁹

Pro naše potřeby se budeme držet kronikářských čísel. Podle nich byl Ludvík IV. Bavor v určité výhodě, ačkoliv značné nebezpečí pro něj znamenalo vojsko, které sbíral Fridrichův bratr Leopold I. Habsburský ve Švábsku.¹¹⁰ Kdyby Leopold přitáhl k Mühldorfu ještě před zahájením bitvy, hrozilo by nejen spojení obou habsburských vojsk, ale i sevření Ludvíkovy armády ze dvou stran do kleští. V takovém případě by Habsburkové získali výraznou početní i taktickou převahu. Tato rizika zřejmě způsobila, že Ludvík Bavorský rozhodně neprojevoval nadšenou bojechtivost a vůli po vítězství, ale raději by opět volil taktiku včasného ústupu, jako už mnohokrát předtím.¹¹¹

Zvědové hlásili, že Leopoldovo vojsko může přitáhnout k Mühldorfu do dvou dnů a Ludvíkovi spoluválečníci, zejména český král Jan Lucemburský, na Wittelsbacha intenzivně

---

¹⁰⁸ Delbrück, H.: *Geschichte der Kriegskunst: Das Mittelalter*. Berlin, Gruyter 2000, s. 566.

¹⁰⁹ Erben, W.: *Die Schlacht bei Mühldorf 28. September 1322 historisch-geographisch und rechtsgeschichtlich untersucht*, s. 32.

¹¹⁰ O síle Leopoldova vojska mluví i kronika Jana z Winterthuru: „(...) *Fridricus preventus et preoccupatus a Ludwico et exercitu suo fratrem suum Lupoldum venientem de Swevia cum robusto exercitu.*“ *Chronica Iohannis Vitodurani*. In: *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores rerum Germanicarum. Nova series III.*, s. 81.

¹¹¹ Spěváček, J.: *Král diplomat. Jan Lucemburský 1296-1346*, s. 145.

naléhali, aby se konečně rozhodnul a bitvu zahájil, než dorazí Fridrichovy posily:¹¹² „*Samého krále Ludvíka podněcuje tento král k boji a káže veškerému vojsku, aby bylo nazítrí připraveno.*“¹¹³

Ludvík IV. Bavor přitom nebyl příliš statečný bojovník, a když viděl, že síly obou vojsk jsou téměř vyrovnané, nechtěl bitvu podstoupit. Jeho spojenci ho v podstatě k bitvě donutili. Především Janu Lucemburskému už pomalu docházela s Ludvíkem trpělivost. Bavor svému soupeři ustupoval už několik let¹¹⁴ a o jeho bázlivosti se povídalo na dvorech po celé Evropě. Jan Ludvíka upozornil, že stín zbabělce tak padá i na něho samotného, což se mu přičilo, a že v Čechách se zvedají hlasy proti tomu, aby český král podporoval takového slabocha. Ludvík, i když nerad, tedy pod tlakem českého krále se zahájením bitvy souhlasil.¹¹⁵

Některé prameny uvádějí, že s návrhem na zahájení boje poslal v předvečer bitvy král Jan Lucemburský za Fridrichem I. Sličným jednoho z členů své družiny, a to Plichtu ze Žerotína, nejlepšího bojovníka té doby a nejproslulejšího českého turnajníka, jenž se při svých dobrodružných cestách dostal až do Anglie a stal se známým po celé Evropě. Jeho slávu a činy popisují i pokračovatelé Dalimilovy kroniky: „*Tehdy rytieř v zemi biěše, ten Plichta z Žirotína slovieše. Ten z země vynide a do cizích zemí jide. Když pravý boj zvěděl, těm na pomoc jěl. Byl u boji krále říského a u krále angličského, a ve mnohých bojích jiných i u příhodách rozličných. Však vežde škody zbyl a vežde obú stranú lepší byl. Ve stě letech nenarázěl sě rytieř taký, jehož by chválil jazyk všaký.*“¹¹⁶ Tím v podstatě znemožnil Fridrichovi bitvu odmítnout a vyčkat příchodu posil, protože Habsburk věděl, že Plichta by si při svých cestách za turnaji po evropských dvorech takovou zbabělost nenechal pro sebe. A protože byl nesmírně váženým a uznávaným rytířem, udělal by jistě Fridrichovi všude řádnou ostudu. I když ještě nedorazily oddíly jeho bratra Leopolda, kývl tedy Fridrich na návrh, aby se bitva konala druhý den ráno.¹¹⁷

---

¹¹² *Vojenské dějiny Československa. Díl 1. Do roku 1526.* Praha, Naše vojsko 1986, s. 182.

¹¹³ „*Ipsum Lodowicum regem rex iste incitat ad prelium, universumque exercitum iubet in crastino erse paratum.*“ *Chronicon Aulae Regiae.* In: *Fontes rerum Bohemicarum IV.*, s. 263. Použito v překladu Heřmanského F.: *Zbraslavská kronika*, s. 334.

¹¹⁴ Příkladem mohou být výše zmiňovaná střetnutí u Špýru (1315), Esslingenu (1316), Mühlendorfu (1319) nebo Štrasburku (1320).

¹¹⁵ Šusta, J.: *České dějiny. Dílu II. část 2. Král cizinec*, s. 341.

¹¹⁶ *Staročeská kronika tak řečeného Dalimila (2).* Ed. J. Daňhelka, Praha, Academia 1988, s. 576.

¹¹⁷ Thomas, H.: *Ludwig der Bayer. Kaiser und Ketzer*, s. 103.

Hans Delbrück naopak mluví o tom, že Fridrich Sličný prohlásil, že tato válka udělala už z tolika žen a dětí vdovy a sirotky, že se již nemůže déle otálet, bitva musí být zahájena a celý spor vyřešen.¹¹⁸ Pfannschmidt naopak prosazuje tezi, podle které Ludvíkova vojska odřízla Habsburkům přístup k řece Innu. Tím jim prakticky znemožnila jakýkoliv ústup a Habsburkové tak byli k zahájení bitvy donuceni.¹¹⁹ Historik Köhler se však k této verzi vyjadřuje rozporuplně a zpochybňuje ji.¹²⁰

Pevné odhodlání českého krále Jana Lucemburského, který si ovšem dobře uvědomoval rozsah vlastní katastrofy v případě porážky, tak vedlo k tomu, pakliže skutečně poslal Plichtu za Fridrichem s výzvou k zahájení bitvy, že se obě nepřátelská vojska utkala v nelítostném zápase 28. září roku 1322, v den svátku knížete Václava. I možná proto se snažil český král rozhodnutí o zahájení bitvy tolik uspišit. Volba svátku českého patrona totiž působila jako vzpruha a měla nepochybný psychologický účinek pro celý český oddíl,¹²¹ který tvořil značnou část Ludvíkova vojska.¹²² Někdy se také tvrdí, že český král převzal velení celého Ludvíkova vojska. Napovídala by tomu i výše uváděná citace Petra Žitavského, který v této souvislosti o Janovi říká, že „*universumque exercitum iubet*“.¹²³ Avšak vzhledem k jeho mládí se to nezdá příliš pravděpodobné, na čemž se shodují i dnešní badatelé.¹²⁴

Podle mnohých zdrojů je vůbec samotná účast krále Ludvíka v bitvě velmi sporná. Zatímco Fridrich I. Sličný vyjel do boje v plné zbroji, některé ze starších pramenů uvádějí, že se Ludvík IV. Bavor bitvy pro svou neodvážnost nakonec ani nezúčastnil.¹²⁵ Bavorské

---

¹¹⁸ Delbrück, H.: *Geschichte der Kriegskunst: Das Mittelalter*, s. 564.

¹¹⁹ *Forschungen zur deutschen Geschichte*. Ed. G. Buchholz, Göttingen, Dieterische Buchhandlung 1863, s. 58.

¹²⁰ Köhler, G.: *Die Entwicklung der Kriegswesens in der Ritterzeit II*, s. 289.

¹²¹ Sice byl připomínán svátek knížete Václava, ale v jeho stínu se úplně zapomělo na výročí bitvy českého krále Přemysla Otakara II. u Mühldorfu, který zde válčil přesně před 65 lety. Tato událost nebyla připomínána asi proto, že nebyla příliš úspěšná. Král zde s českými a rakouskými vojsky bojoval proti Wittelsbachovi Jindřichu I. Dolnobavorskému a jeho bratru Ludvíkovi. Ti byli však mnohem silnější a Přemysl byl donucen k ústupu. Když ale jeho vojska prchala přes most přes řeku Inn u Mühldorfu, most se pod jejich tíhou prolomil a velká část česko-rakouské armády zahynula v řece. Zbytek armády včetně krále, kterému se podařilo včas přejít, však odvážně bojoval na druhém břehu řeky, kam byl nepříteli pronásledován.

¹²² Stejně jako čeští kronikáři vyzdvihují datum bitvy v souvislosti se svátkem českého světce, i pro německou stranu bylo toto datum významné. Následující den měl totiž svátek archanděl Michael, který byl pokládán za nepřemožitelného hrdinu a nebeského rytíře. Tuto skutečnost zmiňuje i kronika Heinricha Taubeho, když uvádí bitvu slovy „*proximo dia ante festum beati Michahelis*“. *Chronica Heinrici Surdi de Selbach*. In: *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores rerum Germanicarum. Nova series I*. Ed. H. Bresslau, Berlin, Weidmannsche Buchhandlung 1922, s. 33.

¹²³ *Chronicon Aulae Regiae*. In: *Fontes rerum Bohemicarum IV.*, s. 263.

¹²⁴ Šusta, J.: *České dějiny. Dílu II. část 2. Král cizinec*, s. 342.

¹²⁵ *Der Streit zu Mühldorf*. In: *Fontes rerum Germanicarum I*. Ed. J. F. Boehmer, Stuttgart, J. G. Gotta'scher Verlag 1843, s. 165.

prameny dokonce připouští, že se král Ludvík vmíchal do skupiny jedenácti dalších rytířů, aby si tak zachoval anonymitu a vyhnul se většímu nebezpečí, které mu v řadové rytířské výbroji nehrozilo v takové míře, jako kdyby vystupoval za římského krále. Tento čin by se hodnotil jako velmi nerytířský a zbabělý, nicméně odpovídal by Ludvíkově bojácné povaze.¹²⁶

Podle historika Eugena Patery byl Ludvík dokonce natolik vystrašený, že musel být v zájmu svého bezpečí ukryt na hradě Dornberg, kde údajně strávil i jednu noc se svým protivníkem Fridrichem Sličným, který byl na témže hradě vězněn poté, co bitvu u Mühldorfu prohrál.¹²⁷

Pro tuto chvíli však budeme věřit tvrzení, že se král Ludvík, ať už byl jakkoliv bojácný, bitvy skutečně aktivně účastnil.

Velké otazníky panují i ohledně přesného místa bitvy. Nikdo totiž s jistotou neví, kde se bitva odehrála. Kronikářské zprávy podávají o přesném místě několik zpráv, ale ty jsou natolik protichůdné, že se jich nelze držet. Velmi rozsáhlým způsobem rozebírá místo bitvy Wilhelm Erben ve své historicko-geografické studii.

Někdy bývá střetnutí označováno jako bitva u Ampfingu, což je osada, která leží asi osm kilometrů od Mühldorfu. Této teorii nahrávají i některé kronikářské zprávy, které v souvislosti s bitvou hovoří o ampfingských loukách nebo nížinách. Od této teorie se však v současnosti upouští.¹²⁸ Přímou Hans Delbrück ve své knize tuto teorii označuje za omyl, neboť se bitva musela odehrát v blízkosti Mühldorfu a Ampfing leží poměrně daleko.¹²⁹ Proti této tezi mluví i další prameny, které zmiňují „horní“ nebo „hornatý“ Mühldorf. Z toho vyplývá, že poblíž musel být kopcovitý terén nebo pohoří. Tímto hornatým místem by mohl být hrad Dornberg¹³⁰ poblíž Erhartingu, který leží v okrese Mühldorf. Podle historika Ernsta Rösche se podle všech prozkoumaných teorií odehrála bitva na louce zvané Gickel u vesnice Erharting, ležící jižně od potoka jménem Isen, který ústí do řeky Inn poblíž Mühldorfu.¹³¹

---

¹²⁶ Krieger, K.: *Habsburkové ve středověku*, s. 112.

¹²⁷ Delbrück, H.: *Geschichte der Kriegskunst: Das Mittelalter*, s. 565.

¹²⁸ Erben, W.: *Die Schlacht bei Mühldorf 28. September 1322 historisch-geographisch und rechtsgeschichtlich untersucht*, s. 26.

¹²⁹ Delbrück, H.: *Geschichte der Kriegskunst: Das Mittelalter*, s. 566.

¹³⁰ I Zbraslavská kronika udává, že se bitva odehrála „prope castrum Dornberch“, tedy v blízkosti hradu Dornberg. *Chronicon Aulae Regiae*. In: *Fontes rerum Bohemicarum IV.*, s. 262.

¹³¹ Erben, W.: *Die Schlacht bei Mühldorf 28. September 1322 historisch-geographisch und rechtsgeschichtlich untersucht*, s. 39.

Vojska Ludvíka IV. Bavora zaujala výchozí pozici na planině na severním břehu Isenu, kde měla v zádech pevný hrad Dornberg, což pro ně byla jistá výhoda.¹³² Zmiňuje se o tom i rakouský kronikář Jan z Viktringu, který poznamenává, že pro Fridricha Sličného to bylo velice nepříznivé postavení, jelikož jeho vojskům neustále svítily do očí sluneční paprsky a znesnadňovaly jim tak celý boj.¹³³

Souboj byl zahájen hned po ranních bohoslužbách podle veškerých středověkých pravidel a tradic. Podle rekonstrukce Heinze Thomase tvořil král Jan Lucemburský s vojsky z Čech, Slezska a Porýní pravé křídlo bavorské armády. V jejím středu a na levém křídle stál Ludvík IV. Bavor s hornobavorskými i dolnobavorskými oddíly a vojsky z Franků a Švábska. Naproti Janu Lucemburskému stál vévoda Jindřich Habsburský, bratr Fridricha I. Sličného, spolu se salcburskými oddíly. Uherské jednotky byly nejspíše umístěné na úpatí svahu na pravém křídle habsburské sestavy a jejich cílem bylo zabránit obejití a útoku zezadu.¹³⁴

Český král Jan Lucemburský údajně oslovil před troubením k útoku své vojáky těmito slovy: „*Hle, je tu onen Fridrich, vévoda rakouský, který se až dosud pokusil na škodu mého království překážeti mně v mém zvolení,¹³⁵ jež jsem zákonitě přenesl na osobu pana Ludvíka, krále římského, teď přítomného; až dosud usiloval podrobit si říši krutovládou; této násilnosti nebo mého života musí být naprosto konec.*“¹³⁶

Odhodlaný projev statečného českého krále nadchl celé vojsko, které s řevem vyrazilo do boje. Po několika prvních útocích sesedla bavorská strana z koní a spolu s pěšími oddíly se vrhla na habsburskou jízdu a začala pobíjet koně.¹³⁷ Proč se v té chvíli neosvědčili divocí uherští bojovníci na straně Habsburků, zůstává záhadou. Na vině byla nejspíše jejich výstroj –

---

¹³² Erben, W.: *Die Schlacht bei Mühldorf 28. September 1322 historisch-geographisch und rechtsgeschichtlich untersucht*, s. 29.

¹³³ „*Deinde rex Bohemorum cum Heinrico genero suo ad quendam monticulum diverterunt et dorso solis ignicomos radios reliquerunt, quia excellens sensibile corrumpit sensum, plurimum oculorum suorum aciem infecerunt.*“ *Iohannis abbatis Victoriensis Liber certarum historiarum*. In: *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores rerum Germanicarum in usum scholarum*. Ed. F. Schneider, Hannoverae et Lipsiae 1910, s. 84.

¹³⁴ Thomas, H.: *Ludwig der Bayer. Kaiser und Ketzer*, s. 104.

¹³⁵ Z řeči Jana Lucemburského můžeme cítit jistou hořkost nad tím, že se římská koruna nedostala právě jemu.

¹³⁶ „*Ecce adest ille Fridericus, dux Austriae, qui me in electione mea, quam in personam domini Lodowici, regis Romanorum, iam presentis legitime transfudi, conatus est hactenus impedire in preiudictum regni mei; imperium per tiranuidem hucusque laboravit sibi subdere; de hac violencia aut de mea vita oportet nunc utique finem esse.*“ *Chronicon Aulae Regiae*. In: *Fontes rerum Bohemicarum IV.*, s. 262. Použito v překladu Heřmanského F.: *Zbraslavská kronika*, s. 334.

¹³⁷ Thomas, H.: *Ludwig der Bayer. Kaiser und Ketzer*, s. 105.

Uhrové nemohli svou lehkou výzbrojí konkurovat těžce oděným Ludvíkovým vojákům a nebyli tak schopni přímého střetu s nepřáteli. Potenciál uherských válečníků tak zůstal nevyužit, v úvahu nepřipadala ani možnost napadnout Bavorsy zezadu, neboť se armáda Ludvíka IV. Bavora opírala o svah.

Když se obě vojska srazila, nehodlal se Jan Lucemburský spoléhat na váhavého Bavora a jeho muže. Chtěl bitvu rozhodnout sám a co nejdříve. Proto na špici úzkého klínu českých rytířů vrazil hluboko do nepřátelských řad a probíjel se stále hlouběji tam, kde viděl vlát korouhev samotného Fridricha Sličného.¹³⁸ Avšak ani navzdory velkému nasazení se českým jednotkám nepodařilo prolomit habsburskou sestavu. Naopak utrpěly těžké ztráty, musely odolávat velikému tlaku, přičemž bylo údajně mnoho rytířů zajato.¹³⁹ V nejkritičtější moment se král Jan i jeho rytíři dokonce ocitli ve smrtelném nebezpečí, když byli drceni nepřátelskou přesilou z obou stran. V té chvíli padl Plichta ze Žerotína,¹⁴⁰ který v bitvě předvedl několikrát svou udatnost. Třikrát se mu podařilo prosekat se řadami nepřátelských bojovníků, což se považovalo za vrchol statečnosti a rytířského umění, dvakrát se probil zpět ke svým, avšak poté, co pod ním rakouští rytíři zabili koně, zahynul pod ostřím jejich zbraní.¹⁴¹ A jak dodávají rakouské prameny, i pod samotným Janem Lucemburským padl kůň: „*Und was ouch kunic Iohan von Beheim uf die erde braht.*“¹⁴² V tu chvíli přispěchal na pomoc českému králi Heřman z Miličina, jeden z dalších hrdinů této bitvy, a pomohl králi na nohy. České vojsko bylo v ten moment zatlačeno zpět.¹⁴³

Nicméně ani tento okamžik v žádném případě nezlomil silné odhodlání českého krále pokračovat v boji. Ihned mu byl přiveden nový kůň a Jan Lucemburský se v jeho sedle znovu vrhl do boje. V daný moment oslabené české vojsko podpořily jednotky vévody Jindřicha XIV. Dolnobavorského, které celou situaci stabilizovaly. Jednalo se především o pěší jednotky, ke kterým se přidali i rytíři na koních, a začali společně pobíjet habsburskou jízdu s cílem zatlačit nepřátele zpět.

---

¹³⁸ Spěváček, J.: *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346*, s. 321.

¹³⁹ *Vojenské dějiny Československa. Díl 1. Do roku 1526*, s. 182.

¹⁴⁰ „*V tom boji pana Plichtu zabichu a mnoho koňov Čechové ztratichu.*“ *Staročeská kronika tak řečeného Dalimila (2)*, s. 584.

¹⁴¹ Palacký, F.: *Dějiny národu českého 2*, s. 246.

¹⁴² *Der Streit zu Mühldorf*. In: *Fontes rerum Germanicarum I.*, s. 166.

¹⁴³ *Tamtéž*.

Bitva byla krutá a její průběh kolísavý. Podle rakouských zdrojů sehrála důležitou roli v závěrečné fázi boje i zrada, která se nemalou měrou podílela na výsledku celé bitvy. Čeští bojovníci, kteří byli již dříve zajati, byli osvobozeni jedním z Rakušanů a vrátili se do boje. V tu samou chvíli se přičítal ze severovýchodu norimberský purkrabí Fridrich IV. Hohenzollern s pěti sty rytíři. Habsburkové v čele s Fridrichem I. Sličným se nejdříve domnívali, že konečně dorazily posily králova bratra Leopolda, avšak když se ukázalo, že tyto jednotky na ně útočí, poznali, že se mýlí. Norimberský purkrabí se svým oddílem natlačil levé křídlo habsburské armády zpět na střed a Rakušané se tak ocitli v sevření.¹⁴⁴ Překvapivému útoku nemohli čelit. Divocí Kumáni byli navíc tak zmateni, že si mysleli, že se jedná o zradu ze strany Leopolda I. Habsburského, pobili své rakouské velitele a obrátili se na útěk. Stejně se zachoval i salcburský arcibiskup s pasovským a lavantským biskupem.¹⁴⁵

Rakouské zdroje mluví ještě o jedné zajímavé skutečnosti, která souvisí s velkolepým vpádem norimberského purkrabího na bitevní pole. Čeští rytíři, kteří byli v průběhu bitvy zajati a odzbrojeni, byli natolik nadšeni vpádem svého spoluválečníka, který začal úspěšně pobíjet své nepřátele, že se znovu chopili zbraní a vrátili se do bitvy. Jednalo se asi o pět set bojovníků.¹⁴⁶ K tomu Wilhelm Erben podotýká, že se jednalo o velmi nerytířské jednání. V každé bitvě totiž platil jistý nepsaný zákon, podle něhož každý rytíř, který byl zajat, už nesměl vstoupit do boje. Ústně to slíbil člověku, který ušetřil jeho život. Byla to jakási cena za to, že nebyl zabit a byl mu život ušetřen. Takto zajatí rytíři měli opustit bitevní pole.¹⁴⁷

Informaci o tom, že by pět set českých rytířů znovu nastoupilo do boje, však rázně odmítá Hans Delbrück a poukazuje na to, že se mohlo jednat o pouhou legendu. Jak by se totiž zajatí rytíři dostali zpět ke svým zbraním?

Otázkou také zůstává, proč Fridrich I. Sličný zareagoval tak pozdě a včas útok norimberského purkrabího neodrazil. Jako nejasné se jeví i to, proč purkrabí nastoupil do boje až ke konci souboje. Proč nenasadil své vojáky už od začátku bitvy? Je tedy pravděpodobné, že celá akce byla takto naplánována již od počátku a Ludvíkův spojenec

---

¹⁴⁴ Delbrück, H.: *Geschichte der Kriegskunst: Das Mittelalter*, s. 566.

¹⁴⁵ Palacký, F.: *Dějiny národu českého 2*, s. 247.

¹⁴⁶ „Do hat er (Fridrich) den streit aller dinge auf fru ezzens zeit behabt, daz sie wol fiunf hundert der pesten auf die erde gesetzt heten, dennoch mer die alle gesichert heten.“ *Der Streit zu Mühldorf*. In: *Fontes rerum Germanicarum I.*, s. 163.

¹⁴⁷ Erben, W.: *Die Schlacht bei Mühldorf 28. September 1322 historisch-geographisch und rechtsgeschichtlich untersucht*, s. 83.

chtěl využít momentu překvapení, k čemuž se přiklání i Wilhelm Erben ve své studii. Zároveň tím, že přišli od severovýchodu, chtěli nejspíše zmást vojska Fridricha Sličného. Právě od severovýchodu měl totiž dorazit se svými posilami Leopold I., a proto byl norimberský purkrabí zpočátku považován právě za něho.¹⁴⁸

Po úspěšném zásahu norimberského purkrabího nastal zmatek. Značná část Rakušanů byla pobita, kolem 1400 rakouských šlechticů upadlo do zajetí, a to včetně krále Fridricha I. Sličného a jeho bratra Jindřicha. Ti podle bavorských zdrojů dokonce ve chvíli, kdy byli zajímáni, začali plakat.¹⁴⁹ Báli se totiž, že budou zabití.¹⁵⁰ Fridrich byl držen v Ludvíkově zajetí nejdříve na hradě Dornberg, později na hradě Trausnitz u Norimberka.¹⁵¹ Jeho bratr Jindřich byl Janem Lucemburským převezen v poutech do hradního žaláře hradu Křivoklát.¹⁵²

Zajímání vévody Jindřicha Habsburského Janem Lucemburským, jeho převoz do hradního vězení a tamější podmínky popisuje i oddaný básník českého krále Guillaume de Machaut: „(...) do Bavor se vypravil (Jan) a pod korouhví shromáždil lid, který za vedení jeho zničil vévodu rakouského. Uprostřed bitvy uchopil jej za přilbu a donutil s ním rovnou na Křivoklát jet, kde není liliový květ, neb mrazí tam, i když je léto. Byl jsem tam, věřte, pravda je to.“¹⁵³

O ztrátách na životech nemáme mnoho konkrétních údajů, byly však jistě vysoké. Pokud se přidržíme kroniky Petra Žitavského, bylo „na straně obojího vojska, jak se tvrdí, nalezeno na bojišti jedenáct set zabitých mužů mrtvých, koní bylo zabito tři tisíce“.¹⁵⁴

---

¹⁴⁸ Erben, W.: *Die Schlacht bei Mühldorf 28. September 1322 historisch-geographisch und rechtsgeschichtlich untersucht*, s. 85.

¹⁴⁹ Thomas, H.: *Ludwig der Bayer. Kaiser und Ketzer*, s. 106.

¹⁵⁰ Když byl zajatý Fridrich se svým bratrem Jindřichem předveden před Ludvíka Bavora, přivítal ho vítězný král slovy: „Bratranče, nikdy jsem vás neviděl tak rád jako dnes.“ Hoensch, J. K.: *Lucemburkové. Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308-1437*. Praha, Argo 2003, s. 52.

¹⁵¹ „Qui in castrum quod Dornberch dicitur vicinum loco prelii est adductus, deinde in castrum quod Truwensennicht dicitur transmittir et firme custodie deputatur.“ *Iohannis abbatis Victoriensis Liber certarum historiarum*. In: *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores rerum Germanicarum in usum scholarum*, s. 84.

¹⁵² V hlavní síni hradu nechal Přemysl Otakar II. vystavět z kamene znaky všech zemí, nad kterými vládl. Když zajatý kníže Jindřich do síně vstoupil, spadl znak rakouské země před jeho nohy zem a roztříštil se na kusy. Na stěně zůstala viset jen jeho část. Bylo to bráno jako symbol toho, že se rakouská síla rozpadla. Svědkem této události byl i šestiletý Václav, budoucí král Karel IV. *Cronica ecclesiae Pragensis*. In: *Fontes rerum Bohemicarum IV.*, s. 472.

¹⁵³ de Machaut, G.: *Mé srdce pokorné*, s. 12.

¹⁵⁴ „De parte utriusque exercitus MC, ut dicitur, occisi viri in loco prelii mortui sunt inventi, equorum tria M sunt occisa.“ *Chronicon Aulae Regiae*. In: *Fontes rerum Bohemicarum IV.*, s. 263. Použito v překladu Heřmanského F.: *Zbraslavská kronika*, s. 335.

Obec Mühlendorf sice patřila salcburskému arcibiskupství, nicméně od jejího dobývání se upustilo. V jeho vlastnictví tak zůstala až do roku 1802.¹⁵⁵

Pomoc vévody Leopolda, kterou Fridrich tolik očekával, nedorazila. Oddílu Ludvíka Bavora se totiž podařilo zadržet kurýry, kteří nesli Leopoldovi zprávu, kdy má se svým vojskem zasáhnout.¹⁵⁶ Nebyl tak včas informován o aktuální situaci a na bojiště pak dorazil již po rozhodující fázi bitvy. Proto se rychle stáhl do Švábska. Podle zápisků kroniky fürstenfeldského mnicha se koneckonců o porážce svého bratra a jeho uvěznění dozvěděl již v bavorském Allingu, i když kronikář neudává, kdy přesně Leopold do tohoto města dorazil.¹⁵⁷ Zvěsti, vyprávějící o prohře Fridrichova vojska, se do Allingu rozšířili nejspíše z nedalekého Mnichova, kam byli vysláni Ludvíkovi poslové, aby vyhlášovali královo vítězství. Ti do města dorazili již v poledne 29. září, tedy den po bitvě.¹⁵⁸

Bavorská *Chronica de Gestis Principum* popisuje slávu, s jakou všichni opěvovali vítězství wittelsbašského vojska. Na druhou stranu ale hovoří o Ludvíkově zbabělosti. Ten co možná nejrychleji opustil bitevní pole a odtáhl, aby se vyhnul střetu s Leopoldem Habsburským, který se k Mühlendorfu blížil, i když už předem věděl, že je bitva prohraná.¹⁵⁹

Tento Ludvíkův ústup byl opět považován za projev velmi nerytířského chování. Podle německého historika Grimma totiž platilo v tomto případě takzvané „*sessio triduana*“, tedy pravidlo, na jehož základě má každý vítěz po vyhrané bitvě setrvat minimálně tři dny na bitevním poli, ne-li déle.¹⁶⁰ Jednalo se o staroněmecký zvyk, který snad ani neměl sloužit k obhájení daného vítězství nebo k tomu, aby bylo všem jasné, kdo vyhrál. Bylo to spíše jakési právní zakotvení konce a výsledku celé bitvy.¹⁶¹ Nicméně v Ludvíkovi znovu převládl strach a bojiště ještě týž den opustil.

---

¹⁵⁵ Steinbichler, J.: *Die Schlacht bei Mühlendorf*, s. 50.

¹⁵⁶ Bobková, L.: *Velké dějiny země Koruny české IV.a. 1310-1402*, s. 84.

¹⁵⁷ *Monachi Fürstenfeldensis Chronica de Gestis Principum*. In: *Fontes rerum Germanicarum I.*, s. 62.

¹⁵⁸ Poslové museli zhruba osmdesátikilometrovou vzdálenost mezi Mühlendorfem a Mnichovem zvládnout asi za osm až deset hodin. Nabízí se otázka, jak mohli tuto vzdálenost tak rychle překonat. Historici předkládají jednoduchou odpověď – v noci z 28. na 29. září byl úplňk, proto mohli poslové v cestě pokračovat i přes noc, neboť měli na cestu dostatek světla. Erben, W.: *Die Schlacht bei Mühlendorf 28. September 1322 historisch-geographisch und rechtsgeschichtlich untersucht*, s. 13.

¹⁵⁹ *Monachi Fürstenfeldensis Chronica de Gestis Principum*. In: *Fontes rerum Germanicarum I.*, s. 62.

¹⁶⁰ O třídní lhůtě mluví i výše zmiňovaná bavorská kronika, když říká, že Ludvík měl na bojišti setrvat „*per triduum expectasse*“. *Tamtéž*, s. 62.

¹⁶¹ Grimm, J.: *Deutsche Rechtsalterthümer*. Göttingen, Dieterische Buchhandlung 1854, s. 88.

Vraťme se nyní ještě k našemu patronovi, svatému Václavu, o kterém většina kronik píše, že nad českým vojskem držel ochrannou ruku a velkou měrou se tak podílel na Janově a Ludvíkově vítězství: „(...) mnozí viděchu: u vojště svatého Václava, an české vojsko požehnává, na Němce mečem mává a velikú jim hruozu dává.“¹⁶² Jeho zásluhy popisuje i kronikář Beneš Krabice z Weitmile. Ten ve svých zápiscích uvádí i jednu zajímavou poznámku, podle níž byl na bojišti na počest svatého Václava postaven kostel.¹⁶³ Rovněž i Dalimilovi pokračovatelé říkají, že „na tom miestě kostel postavichu a svatému Václavu jej oslavichu.“¹⁶⁴

Otázkou zůstává, nakolik je tato výpověď pravdivá. Na místě bitvy dnes totiž žádný kostel nenajdeme. Beneš Krabice neudává, kde přesně měl být onen kostel vystavěn, ani kdo ho nechal postavit. Je možné, že kronikář měl při popisu kostela na mysli kapli, jež stojí necelé dva kilometry od Ampfingu.¹⁶⁵ Nicméně ta je dnes zasvěcena svatému Janu Křtiteli a žádné zmínky nenasvědčují tomu, že by někdy byla zasvěcena českému patronovi.

V souvislosti s tímto kostelem přináší zajímavou informaci Wilhelm Erben, který potvrzuje, že poblíž bojiště nějaký kostel skutečně vybudován byl a v pramenech je podle historika popisován jako „malá a chatrná stavba osmiúhelníkového tvaru bez věže, která se podobá zbořenině“.¹⁶⁶ Tento kostelík, možná tedy zasvěcený svatému Václavu, nechal podle Erbena roku 1721 přestavět kurfiřt Maxmilián II. Bavorský. Došlo ke kompletní přestavbě a výslednou novostavbou je nejspíše již zmiňovaná kaple u Ampfingu. Z původního kostela údajně zůstala jen podezdívka a patronem nové kaple se stal svatý Jan Křtitel.¹⁶⁷

Nadpřirozená pomoc svatého Václava však není jedinou legendou, která se k bitvě u Mühldorfu váže. Podle jedné z pověstí se večer po ukončení bitvy objevila na salcburské hradní pevnosti Hohensalzburg Bílá paní. Poté byla na hradě spatřena ještě prý několikrát a podle svědků, kteří ji viděli kráčet místními sály a chodbami, svým zjevením vyjadřovala

---

¹⁶² *Staročeská kronika tak řečeného Dalimila (2)*, s. 584.

¹⁶³ *Cronica ecclesiae Pragensis*. In: *Fontes rerum Bohemicarum IV.*, s. 478.

¹⁶⁴ *Staročeská kronika tak řečeného Dalimila (2)*, s. 584.

¹⁶⁵ Kapli, nikoliv kostel, zmiňuje i Palacký ve svých *Dějinách národu českého 2* na s. 247.

¹⁶⁶ Erben, W.: *Die Schlacht bei Mühldorf 28. September 1322 historisch-geographisch und rechtsgeschichtlich untersucht*, s. 46.

¹⁶⁷ *Tamtéž*, s. 49.

smutek nad sto padesáti padlými vojáky ze salcburského arcibiskupství, kteří přišli o svůj život právě v boji u Mühldorfu.¹⁶⁸

2.3 Důsledky boje

Výsledek bitvy jednoznačně určil osobu, jež se i nadále mohla pyšnit titulem římského krále. Byl jí bavorský vévoda Ludvík, jenž se zcela oprávněně cítil být hluboce zavázán svým spojencům, mezi nimiž vynikal především český král Jan Lucemburský. Toho čekala za oddané služby největší odměna. Právě proto se vítězové několik dní po bitvě sešli v Řezně.¹⁶⁹ Zde 4. října podepsal Ludvík IV. Bavor listinu, kterou vstupovala v platnost již téměř osm let stará zástava chebského regionu s řadou hradů a vesnic, který se nyní stal državou českého panovníka a součástí Čech. Dokument obsahoval také ustanovení určující konkrétní podmínky, za nichž mohli římsští králové zástavu kdykoliv vykoupit zpět.¹⁷⁰ Jelikož však žádný z Ludvíkových následovníků nikdy v budoucnu sumu stanovenou na dvacet tisíc hřiven stříbra nesložil, zůstalo Chebsko jednou provždy nedílnou součástí českých zemí.

Jan Lucemburský ovšem nezískal pouze město a zemi Cheb spolu s pevnostmi Hohenbergem,¹⁷¹ Ostrohem a Starým Hrozňatovem, ale také celou řadu zahraničních lén, jako například Plíseňsko spolu s říšskými městy Chemnitz, Zwickau a Altenburg.¹⁷² Dále mu pak částečně jako úhrada Ludvíkových dluhů a částečně jako odměna za vykonané služby byla potvrzena polovina z celních poplatků vybíraných v bohatém rýnském městě Bacharachu a příjmy vyplývající ze zboží Stahlberg, Stahleck, Braunshorn, Rheinböllen a Steeg. Ve výši deset tisíc hřiven stříbra mu byly zastaveny město a hrad Kaiserslautern a hrad Wolfstein.¹⁷³ Dostalo se mu i příslibu, že jeho budoucí zeť Fridrich obdrží jako říšské léno Durynsko, Míšeňsko a Osterland, pakliže se přidá na Ludvíkovu stranu.¹⁷⁴

---

¹⁶⁸ von Freisauff, R.: *Salzburger Volkssagen II*. Wien-Pest-Leipzig, Hartleben 1880, s. 490.

¹⁶⁹ Bobková, L.: *Velké dějiny zemí Koruny české IV.a. 1310-1402*, s. 85.

¹⁷⁰ *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae at Moraviae III*, s. 322.

¹⁷¹ Hohenberg drželi v zástavě norimberští purkrabí, od nichž Ludvík sliboval zástavu vyplatit. K tomu však nikdy nedošlo a Hohenberg tak zůstal v držení norimberských Hohenzollernů i nadále. Bobková, L.: *Územní politika prvních Lucemburků na českém trůně*, s. 20.

¹⁷² *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae at Moraviae III*, s. 322. Z nich se však dlouho neradoval, neboť již v roce 1323 dovolil Ludvík toto zboží vykoupit od českého krále míšeňskému markraběti Fridrichovi II.

¹⁷³ *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae at Moraviae III*, s. 322.

¹⁷⁴ Palacký, F.: *Dějiny národu českého 2*, s. 247.

Podle kronikáře Jana z Viktringu, potažmo Přibíka Pulkavy z Radenína, bylo českému králi rovněž slíbeno, že za odměnu dostane i braniborské kurfiřství.¹⁷⁵ Braniborsko byla vždy důležitá a strategická država a je logické, že po smrti braniborského markraběte Waldemara Askánského¹⁷⁶ na sebe upoutala pozornost Lucemburků. Tou dobou už měl Jan jasno o směru další expanze svých držav a uvolněné markrabství ho dosti lákalo.¹⁷⁷ Ludvík IV. Bavor nakonec však celou situaci rychle přehodnotil a zůstalo jen u slibů. Zalekl se nejspíše svého ukvapeného rozhodnutí a chytrému a náročnému Janu Lucemburskému tak významnou državu nepostoupil. Její držba by vložila českému králi do rukou další kurfiřtský hlas, přičemž už v té době vlastnili Lucemburkové v osobách krále Jana a arcibiskupa Balduina hlasy dva. Dynastie bavorských Wittelsbachů neměla oproti nim hlas žádný. Braniborsko tedy nakonec roku 1323 udělil Bavor svému nejstaršímu synovi Ludvíkovi.¹⁷⁸

Vítězové se v Řezně také rozdělili o vznešené zajatce, kteří se podle dobového zvyku museli vykoupit. Výkupné v té době bylo jednou z náhrad za válečné škody a výdaje. Podle listiny z 11. října byli králi Janu Lucemburskému v jeho moci ponecháni všichni zajatci, kterých se v bitvě zmocnil. Měli se vykoupit i se svými statky.¹⁷⁹ Jednalo se o velký počet šlechticů a velmožů, z nichž vynikal zejména vévoda Jindřich Habsburský, bratr Fridricha I. Sličného. O celkové výši tehdejšího výkupného není dostatek zpráv, nicméně víme, že za pozdější propuštění samotného vévody Jindřicha dostal český král devět tisíc hřiven stříbra.¹⁸⁰

Král Jan Lucemburský na podzim roku 1322 poprvé vstoupil do velké evropské politiky. Nevracel se 18. října do Prahy jen jako pouhý vítěz ve slavné bitvě, ale také jako úspěšný diplomat a politik. A tak poprvé od dob, co vstoupil na českou půdu, bylo jeho přijetí v Praze doslova triumfální. Jak shodně popisují všechny české kroniky, Pražané vyšli do ulic a

---

¹⁷⁵ *Cronica Przibiconis dicti Pulkaua*. In: *Fontes rerum Bohemicarum V.*, s. 201.

¹⁷⁶ Markrabě Waldemar zemřel roku 1319 bez přímého dědice a jeho příbuzný Jindřich II. Landsberský, který měl markrabství převzít, zemřel rok poté.

¹⁷⁷ V souvislosti s dřívějším proniknutím Jana Lucemburského do Budyšínska bylo zřejmé, že český král usiluje o rozšíření svého vlivu a panství na sever a severozápad od Čech. Bobková, L.: *Územní politika prvních Lucemburků na českém trůně*, s. 23.

¹⁷⁸ *Cronica Przibiconis dicti Pulkaua*. In: *Fontes rerum Bohemicarum V.*, s. 201.

¹⁷⁹ *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae at Moraviae III*, s. 322.

¹⁸⁰ Tuto částku nedostal v hotovosti, ale formou zástavy rakouských měst Láva nad Dyjí a Vitoraz blízko českých hranic. Mezník, J.: *Lucemburská Morava. 1310-1423*. Praha, NLN 1999, s. 29.

vítali vítěze od Mühlendorfu voláním slávy a zpěvem: „*Je tedy veselá Praha a celá se veselím plní, stává se v celé zemi to vítězství u lidu známým. Ludvíku čest a chvála se v každé vesnici vzdává, jakož i českému králi; a lidé vzdávají jemu chválu a zvučný potlesk, že odvážně podnítl k boji.*“¹⁸¹ Tehdy se Janovo jméno rozkřiklo po celé Evropě. Zato Habsburkové byli porážkou v bitvě u Mühlendorfu odsouzeni na více než jedno století k podružné úloze na samém jihovýchodním okraji říše.

Dne 23. října 1322 Jan Lucemburský právně kodifikoval držbu právě získaného Chebska. Vydal tzv. chebskou listinu svobod, kde v sedmi člancích stvrdil dosavadní chebská práva a privilegia, zprostil Chebské českých celních a daňových povinností a rovněž slíbil, že zachová celistvost oblasti a zemi ani město Cheb následně nezastaví.¹⁸² Zároveň vyjmul Chebsko z pravomoci královského podkomořího, jemuž podléhala ostatní panovníkova města, a jeho správu přiřknul sám sobě, respektive pověřenému hejtmanovi, kterým se stal Jindřich z Weidy. Ten sídlil na chebském hradě a pro celý kraj představoval nejvyšší soudní i správní moc.¹⁸³ Chebsko zůstalo součástí Čech až do dnešní doby, i když v poněkud okleštěné podobě.¹⁸⁴

Zásluhu na Janově vítězství v bitvě měla i šlechtická skupina kolem Petra I. z Rožmberka, které se Jan Lucemburský cítil být zavázán za její významnou pomoc. Heřman z Miličína, který českému králi pomohl v jednom z nejkřivějších momentů celé bitvy, dostal od Jana Lucemburského obce Křepenice a Zvířetice. Darovacímu aktu dne 23. října 1322 byli jako svědci přítomni mimo jiné i Petr I. z Rožmberka a Vilém z Landštejna.¹⁸⁵ Oceněn byl i samotný Petr z Rožmberka, kterému král nejspíše za poskytnuté úvěry doživotně daroval k užívání hrad Zvíkov spolu s 32 vesnicemi.¹⁸⁶

---

¹⁸¹ „*Est igitur leta Praga, leticiaque repleta, in terra tota fit hec victoria nota, in quovisque vico fit laus et honor Lodowico atque Bohemorum regi; cum laude sonorum dat populus plausum, quia pugnandi dedit ausum.*“ *Chronicon Aulae Regiae*. In: *Fontes rerum Bohemicarum IV.*, s. 263. Použito v překladu Heřmanského F.: *Zbraslavská kronika*, s. 335.

¹⁸² *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae at Moraviae III*, s. 325.

¹⁸³ Šusta, J.: *České dějiny. Dílu II. část 2. Král cizinec*, s. 347.

¹⁸⁴ Časem se od původního Chebska v důsledku různých koupí, darů a směn oddělila oblast Arzbergu, Aše, Hohenbergu, Mitterteichu, Selbu, Schönbachu, Waldsassenu a Wunsiedelu.

¹⁸⁵ *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae at Moraviae III*, s. 325.

¹⁸⁶ Žalud, Z.: *Páni z Landštejna do doby husitské*. Diplomová práce obhájená na Filozofické fakultě Karlovy univerzity v Praze, Praha 2001, s. 51.

V roce 1323 se konalo na hodonínském hradě diplomatické jednání mezi králem Janem Lucemburským a Rakušany o uzavření míru mezi oběma stranami. Bylo dojednáno, že vévoda Jindřich Habsburský, zajatec českého krále, bude propuštěn na svobodu. Mezi svědky z české strany byl přítomen i pozdější český král Karel IV.¹⁸⁷

Zato Fridrich I. Sličný byl stále ještě držen v zajetí na hradě Trausnitz, a to až do jara roku 1325. Protože však měl Ludvík IV. Bavor ostré spory s papežem a bál se, že hlava církve oficiálně uzná vladařem říše jeho soka Fridricha I. Sličného,¹⁸⁸ uzavřel s vězněným Habsburkem důvěrnou přátelskou smlouvu, ve které si slíbili sblížení sňatkem dětí a díky které Fridrich získal volnost pohybu. Dne 5. září téhož roku byla dokonce mezi bývalými rivaly uzavřena v Mnichově smlouva o říšském dvojvládí. Fridrich I. Sličný se tak stal rovnocenným spoluvládce Ludvíka IV. Bavora. Oba měli právo užívat titul římský král, vládnout a disponovat říšskými statky měli společně. Brzy se však projevila neřešitelnost vzájemného poměru obou římských králů a do konce roku 1326 smlouva přestala platit.

V lednu roku 1328 se rozhodl Ludvík Bavor vydat do Říma za získáním císařské koruny. Chtěl tak upevnit své postavení a ukázat, že on je jediným vládcem v říši. Korunován sice byl, ale bez účasti papeže, neboť se jejich vzájemné neshody ještě více zostřily. Správu německé a slovanské části Svaté říše římské svěřil českému králi Janu Lucemburskému, který byl jmenován vikářem a měl Ludvíka zastupovat v době jeho nepřítomnosti. Ten však z tohoto postu žádnou činnost nevykazoval. Obával se totiž, že by mohl na sebe strhnout papežskou klatbu, která byla uvrhnutá na Ludvíka Bavora.¹⁸⁹

Jan Lucemburský se po bitvě u Mühldorfu zúčastnil ještě mnoha válečných tažení. Pokud český král netrávil svůj čas právě na nějaké vojenské výpravě, udržoval svoje bojové umění v rytířských turnajích, jichž se často účastnil.

Pomyslnou tečkou za dlouhým zápasem o říšský trůn však byla pro českého krále pouť, kterou podnikl již na začátku roku 1323. V té době se vydal do jižní Francie, kde chtěl ve svatyni Matky Boží v Rocamadour nedaleko Cahors vzdát Panně Marii hold za ochranu ve

---

¹⁸⁷ Spěváček, J.: *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346*, s. 346.

¹⁸⁸ Bobková, L.: *Velké dějiny země Koruny české IV.a. 1310-1402*, s. 100.

¹⁸⁹ Steinbichler, J.: *Die Schlacht bei Mühldorf*, s. 59.

vítězné bitvě.¹⁹⁰ I když by se zdálo, že byl k této cestě motivován hlavně náboženskými důvody, byl to především pragmatik. A ačkoliv ho jako vyznavače rytířských ideálů poutní místo, odkud do boje proti Maurům údajně vyrážel bájný hrdina Roland, jistě velmi lákalo, byly hlavním důvodem královy cesty důvěrné rozhovory se členy francouzského panovnického dvora. Setkání pak přineslo toužebné výsledky – byly dohodnuty zasnuby mezi nejmladší dcerou Karla z Valois, Markétou, a Janovým nejstarším synem Václavem, jenž se jako Otec vlasti a český král Karel IV. zapsal do našich dějin.

---

¹⁹⁰ Šusta, J.: *České dějiny. Dílu II. část 2. Král cizinec*, s. 352.

Kapitola III.

Světcí jako pomocníci v bitvě

„Není pochyby, že svatý Václav, v jehož den, jak bylo řečeno, byla bitva svedena, pomáhal svým lidem v boji a poskytl slavnou pomoc. Na jeho počest byl postaven na místě této bitvy kostel.“¹⁹¹ Těmito slovy hodnotí Beneš Krabice z Weitmile ve své Kronice kostela pražského úlohu českého patrona v boji u Mühldorfu. Tato bitva se odehrála ve 14. století, v době, kdy již byla role světců jako pomocníků v bitvě poměrně běžná. Pokud bychom se chtěli zabývat úplnými počátky působení svatého Václava jako spolubojovníka v rytířské bitvě, musíme se od střetnutí u Mühldorfu vrátit o více jak tři sta let zpátky, a to na samý počátek 11. století.

Tehdy se po smrti císaře Oty III. stal římským králem roku 1002 jeho bratranec Jindřich II. Vláda nového krále byla poznamenána spory zejména s polským státem, kterému v té době vládl Boleslav Chrabrý. Ten pocházel po matce z přemyslovského rodu a po smrti knížete Boleslava III. se tak ujal roku 1003 i vlády v českých zemích. V Čechách byl vítán jako osvoboditel od Boleslavovy krutovlády, nicméně získat všeobecné uznání se mu nepodařilo.

Jeho panování v Čechách však nemělo dlouhého trvání. Vztahy s římským králem totiž vyústily ve vojenské tažení, kterým měl Jindřich II. v úmyslu polského krále z českého trůnu vypudit a nastolit místo něj Jaromíra, právoplatného dědice české koruny z rodu Přemyslovců. Rychlý útok, jež podpořilo i obyvatelstvo Čech, Poláky překvapil. I když tak řečený Dalimil ve své kronice bezesporu přehání, když píše o tom, jak vyděšení Poláci prchají z Pražského hradu¹⁹² a ve zmatku se plazí nazí přes srázy,¹⁹³ je jisté, že Boleslav Chrabrý Čechy roku 1004 urychleně opustil.

Vojenské tažení Jindřicha II. proti knížeti Boleslavovi, které ukončilo působení polského knížete v Čechách, je v pramenech interpretováno různě. Starší zprávy většinou

---

¹⁹¹ „Nullum dubium, quin sanctus Wenceslaus, in cuius die bellum, ut predicatur, committebatur, suis in prelio affuerit et auxilium prestitit gloriosum, in cuius honore facta est ecclesia in loco dicti belli.“ *Cronica ecclesiae Pragensis*. In: *Fontes rerum Bohemicarum IV*. Ed. J. Emler, Pragae 1884, s. 478. Použito v překladu Bláhové M.: *Kroniky doby Karla IV.: Kronika pražského kostela*. Praha, Svoboda 1987, s. 190.

¹⁹² Tuto informaci Dalimil převzal bezpochyby z Kosmovy Kroniky české.

¹⁹³ „Čechové na Prahu vzběhnú a Poláci ote všeho sběhnú. Čechové prostrěd hradu stojiechu, málo jich bieše, proto za Poláky neběžiechu. Poláci sě neozřechu, druzí názi sě s stráně plaziechu.“ *Staročeská kronika tak řečeného Dalimila (1)*. Ed. J. Daňhelka, Praha, Academia 1988, s. 446.

podávají zmínky, které se omezují na pouhé světské vylíčení daného střetnutí, nicméně marně bychom v nich hledali pojednání o svatých, kteří v boji pomohli té či oné válčící straně. Nanejvýše jsou uváděny všeobecné fráze o boží pomoci.¹⁹⁴

Několik zpráv, které mluví o zázračné pomoci konkrétních svatých na tomto tažení, se objevuje až o sto let později od samotné události. Jedním z kronikářů, který tuto skutečnost zmiňuje, byl Kosmas. I když ve své Kronice české nepíše o žádném konkrétním zázraku, ke kterému mělo na bitevním poli v průběhu boje dojít, uvádí svatého Václava jako prostředníka, jenž měl pomoci českému lidu¹⁹⁵ v boji proti Polákům: „*Stalo se, (...) když Kristus již vzhlédl na lid český a svatý Václav přispěl svým ku pomoci, (...) utíkají, utíkají Poláci, v hanebném zmatku, přepadněte je, přepadněte, Čechové, zbraní prudce! Na ten hlas připadl na Poláky strach a leknutí, což se stalo z podivného dopuštění Božího a z přispění svatého Václava.*“¹⁹⁶

3.1 Původ motivu

Je tedy zřejmé, že již ve 12. století lidé neodvozují výsledek bitvy pouze od faktorů, jakými byly přesila nepřátel, udatnost a statečnost vlastních bojovníků, zrada v boji, nýbrž se začínají zabývat i nadpozemskou stránkou události, tj. zásahem svatých. Tyto myšlenky mají samozřejmě biblický základ. Na základě Starého zákona podle starých kronikářů jen Bůh rozhodoval o výsledku bitvy – porážka měla být pro bojovníka trestem, vítězství mělo být pro válčící stranu odměnou. Vítěz bitvy po vyhraném boji vždy za vybojované vítězství poděkoval Bohu nejen na slavnostní mši, ale zmiňuje boží pomoc i ve všech dopisech a listinách, které byly v souvislosti s danou bitvou vydány. V průběhu dalších staletí však názor o bezprostředním řízení průběhu bitvy Bohem čím dál více upadá a výsledek boje bývá s božím motivem stále méně spojován. I přesto však tato tradice nevytizela úplně a ještě ve 20.

---

¹⁹⁴ Graus, F: *Der Heilige als Schlachtenhelfer – Zur Nationalisierung einer Wunderzählung in der Mittelalterlichen Chronistik*. In: *Festschrift für Helmut Beumann*. Edd. K. U. Jäschke, R. Wenskus, Sigmaringen, Thorbecke 1977, s. 330.

¹⁹⁵ Kosmas byl jediným kronikářem, který v souvislosti s vyhnáním Poláků pomoc svatého Václava zmiňuje. Žádný z jeho následovníků tuto skutečnost od něj nepřevzal ani nijak nerozšířil.

¹⁹⁶ V latinském znění píše kronikář „*sancto Wencezlao suis auxiliante*“ a „*sancti Wencezlai intercessio*“. *Chronica Boemorum*. In: *Monumenta Germaniae Historica. Scriptorum rerum Germanicarum. Nova series II*. Ed. B. Bretholz, Berlin, Weidmannsche Buchhandlung 1924, s. 64. Použito v překladu Hrdiny K. a Bláhové M.: *Kosmova kronika česká*. Praha, Svoboda 1972, s. 59.

století prosila válečná vojska Boha o pomoc a vítězství v bitvě, stejně tak jako to dělala o tisíc let předtím.¹⁹⁷

Kromě Starého zákona byla základem pro tvorbu pozdějších kronikářů i antická literatura, která předkládá obdobný pohled na božstva a jejich zásah ve válečných střetnutích. Jsou v ní bohatě zastoupena vyprávění o bozích, polobožích a svatých, kteří se přímo fyzicky boje určitým způsobem účastnili a rozhodli o jeho výsledku. Od 2. století navazují na antické novely a dobrodružné romány legendisté, díky kterým se poté v období středověku stala legenda nejčastějším a nejrozšířenějším literárním projevem.¹⁹⁸ Postupem času do ní stále více pronikají lidové prvky, a tak se legenda proměňuje především ve vyprávění o zvláštních ctnostech a neuvěřitelných zázracích. Tyto myšlenky pak přebírají pozdější kronikáři.¹⁹⁹

Podle starých germánských a slovanských kmenů, které věřily v tehdy všeobecně rozšířenou myšlenku, že Bůh propůjčuje svému chráněnci vítězství, bylo možné přízeň Boha přelstít. Sloužit k tomu měly magické praktiky a kouzelné formule, za jejichž pomoci si daná bojující strana mohla božství získat na svou stranu a rozhodnout tak o výsledku celé bitvy. Dokonce ještě u kronikářů vrcholného středověku můžeme občas pozorovat víru v čarodějně prostředky, jejichž prostřednictvím bylo rozhodnuto o vítězství či prohře v boji.²⁰⁰ Této domněnky však mnohdy využívali i poražení k zamaskování svého neúspěchu. Mohli se totiž

---

¹⁹⁷ Graus, F: *Der Heilige als Schlachthelfer*. In: *Festschrift für Helmut Beumann*, s. 332.

¹⁹⁸ Zakladatelem středověké legendy se stal ve druhé polovině 6. století svými knihami Dialogů papež Řehoř I. Veliký. Nechutová, J.: *Latinská literatura českého středověku do roku 1400*. Praha, Vyšehrad 2000, s. 38.

¹⁹⁹ *Tamtéž*, s. 36.

²⁰⁰ Ukázkovým příkladem může být lucká válka z 2. pol. 9. století, kterou líčí Kosmas. V té době vládl v Čechách bázlivý kníže Neklan, který se snažil vyjít zadobře s každým, i Vlastislavem, vládcem kmene Lučanů ze severovýchodních Čech. Tento kmen dělal časté vojenské výpady na území Přemyslovců, a tak se Neklan rozhodl Vlastislava uplatit různými dary. Ten, když je spatřil, usoudil, že Neklanovo knížectví bude jistě velmi bohaté, a rozhodl se toto bohatství získat násilím. K rozhodujícímu střetnutí pak došlo na Turském poli, kde byli Lučané poraženi. Kosmas ve své kronice popisuje, jak jedna čarodějnice věštila svému nevlastnímu synovi, že Lučané, za něž měl právě chlapec bojovat, v boji prohrají a všichni do jednoho zemřou. Zároveň mu dala radu, která mu zajistí jako jedinému přežití: „*Abys ty záhubě té však nakonec ujíti mohl, uřež protivníku, kterého při prvním utkání zabiješ, obě uši a schovej je do své tobolky.*“ Ani kmen Přemyslovců nezůstával v tomto směru pozadu a požádal jednu z čarodějnic o radu, jak získat božství na svou stranu. Ta jim pravila: „*Chcete-li dosíci slávy vítězství, musíte napřed vyplnit rozkazy bohů. Obětujte tedy svým bohům osla, aby se jejich ochrana u vás octla.*“ Vojsko knížete Neklana tedy udělalo, co jim čarodějnice poradila – obětovalo osla, rozsekalo ho na tisíc kousků a snědlo. V nadcházející bitvě pak oslavilo vítězství. *Chronica Boemorum*. In: *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores rerum Germanicarum. Nova series II.*, s. 25. Použito v překladu Hrdiny K. a Bláhové M.: *Kosmova kronika česká*, s. 28.

vymlouvat na to, že vítězná strana použila nekalých praktik, aby dosáhla svého vítězství, a tudíž v dané bitvě nerozhodovala síla a statečnost vojsk, nýbrž černá magie.

Ve vyprávěních, která pojednávají o zázracích světců v bitevní vřavě, můžeme rozlišovat dva typy božího zásahu. V prvním případě vystupuje svatý jako ochránce věřícího lidu, potažmo města, kostela či kláštera. Ve druhém případě figuruje onen boží pomocník jako propůjčovatel vítězství v otevřené bitvě. Pokud bychom se přidrželi bible a za propůjčovatele vítězství považovali samotného Boha, pak svatí mají v bitvě plnit úlohu jakéhosi prostředníka či přimlouvače, za jehož pomoci měl bojovník získat boží přízeň, respektive vítězství na svou stranu. Tato myšlenka však naráží na kronikářské zápisy, které často při zmínkách o propůjčování vítězství mluví o Bohu a svatých na stejné rovině a oba dva subjekty, jak Bůh, tak svatí, měly rozhodovat o vítězství stejnou měrou. Pozvolna se však svatí stále častěji začali objevovat jako samotní propůjčovatelé vítězství a role Boha byla zatlačena do pozadí.²⁰¹

Od 10. století bývají svatí stále častěji považováni za přímé spolubojovníky v bitvě, kteří svým zásahem a především přítomností rozhodovali o dění a výsledku celé bitvy. Protože se jednalo o svaté, stal se brzy kříž symbolem vítězství. Tím pádem odpadla i povinnost svatého se konkrétní bitvy účastnit, neboť na válečném poli ho zastupoval a jeho přítomnost reprezentoval právě kříž. Ale nejednalo se pouze o kříž, který měl symbolicky představovat svatého na bitevním poli. Jako symbol vítězství se začal objevovat jeho meč, kopí, korouhev, ve zvláštních případech dokonce i jeho ostatky. Mimořádnou důležitost hrálo také datum bitvy. Po dobu církevního roku připadá na každý den oslava jednoho svatého. Proto bylo vhodné, aby se datum bitvy shodovalo právě se jménem světce, který měl válčící straně v boji přinést vítězství.²⁰² Po vyhrané bitvě vždy vítěz pravidelně v den výročí bitvy a zároveň svátku světce organizoval okázalá procesí či vzpomínkové akci na památku události a především na počest svatého, který zásadní měrou rozhodl o výsledku boje.²⁰³

---

²⁰¹ Graus, F: *Der Heilige als Schlachtenhelfer*. In: *Festschrift für Helmut Beumann*, s. 337.

²⁰² Kromě samotné bitvy u Mühlendorfu, jejíž datum bylo záměrně zvoleno tak, aby se shodovalo se dnem svátku českého patrona, se ke svátku daného světce přihlíželo třeba již roku 955 v boji na řece Lechu mezi Maďary a císařem Otou I., po jehož boku bojoval i český kníže Boleslav I. Tehdy se bitva odehrála dne 10. srpna, tedy v den svatého Vavřince. Ten měl císařské straně pomoci vydobýt vítězství nad maďarskými vojsky.

²⁰³ Graus, F: *Der Heilige als Schlachtenhelfer*. In: *Festschrift für Helmut Beumann*, s. 337.

Jak již bylo řečeno výše, jednou ze starých a prvotních funkcí svatých patronů byla ochrana „jejich“ města nebo „jejich“ kláštera. Tuto úlohu plnili světcí již od raného středověku a prakticky ji vykonávali až do středověku pozdního. Příkladem právě z pozdní doby může být role svatého Quirina při jednoročním obléhání německého města Neuss burgundským vévodou Karlem Smělým v letech 1474-1475, kdy světec město před nepřátelskými Burgundňany uchránil. Ochrana svatých se však neomezovala jen na taková malá společenství, jakými byly klášter či město, ale postupně jejich funkce rostla. Z pouhého ochránce kostela se mohli stát patronem třeba i celého regionu a postupně se stylizovat do role patrona národního, jakým byl kupříkladu náš svatý Václav. Ve francké říši podobnou úlohu vykonával svatý Martin jako ochránce Merovejců a svatý Petr²⁰⁴ či archanděl Michael²⁰⁵ jako ochránce Karlovců. Později stoupá význam i svatého Jiří²⁰⁶ a Panny Marie²⁰⁷ jako propůjčovatelů vítězství.

Po rozdělení francké říše v 9. století vzrůstá vliv svatého Diviše,²⁰⁸ bývalého pařížského biskupa, který se stal svým způsobem patronem Francie. Jako pomocník v bitvě však příliš nevystupoval.²⁰⁹ Svatého Diviše symbolizovala tzv. Oriflamme, prapor rudé barvy, jenž se stal standartou francouzských králů a byl vždy nošen v čele královských vojsk do války. Nicméně místo toho, aby symbolicky představoval přítomnost svatého Diviše na bitevním poli, stal se spíše symbolem hrdosti a udatnosti francouzských králů, kterým byla ostatně připisována nadpřirozená moc a sami se považovali za božího vyslance uprostřed

---

²⁰⁴ Podle biblických pramenů se svatý Petr narodil v Betsaidě a jeho rodné jméno bylo Šimon. Poté, co si ho Ježíš Kristus zvolil za svého apoštola, se mu dostalo jména Petr. Za doby císaře Nerona byl v Římě v rámci pronásledování křesťanů zajat a odsouzen k smrti ukřižováním. Je považován za prvního papeže a bývá často zobrazován s klíčem jako symbolem nejvyšší moci a nebeského království. Heyduk, J.: *Svatí církevního roku*, s. 104.

²⁰⁵ Najdeme o něm zmínky ve Starém a Novém zákonu, kde bývá líčen jako velitel vítězných nebeských vojsk v boji proti Satanovi a jeho silám. Zpodobňován bývá jako rytíř s mečem. Schaubert, V., Schindler, H. M.: *Rok se svatými*, s. 505.

²⁰⁶ Jiří se narodil v křesťanské rodině v oblasti dnešního Turecka a sloužil jako důstojník v římské armádě. Následně byl povýšen na rytíře a člena osobní stráže císaře Diokleciána. Když roku 303 vydal císař edikt k pronásledování křesťanů a pověřil samotného Jiřího k účasti na perzekucích, budoucí světec se Diokleciánovi vzepřel a přiznal se ke křesťanství. Proto byl roztrhán na kole s hřeby a následně sťat. Svatý Jiří bývá často zobrazován jako bojovník v souboji s drakem. *Tamtéž*, s. 174.

²⁰⁷ Panna Marie je často označována jako patronka turnajových rytířů, a to především ve 13. století. Graus, F.: *Der Heilige als Schlachtenhelfer*. In: *Festschrift für Helmut Beumann*, s. 336.

²⁰⁸ Svatý Diviš byl pařížský biskup žijící ve 3. století za panování císaře Decia. Poté, co se odmítl podrobit nařízením samotného císaře, která byla proti Divišově víře, byl biskup sťat. K překvapení všech však nebyl na místě mrtev. Vstal, vzal svou hlavu do rukou a nesl ji několik mil daleko. Teprve potom padl k zemi a zemřel. A právě na tomto místě severně od Paříže mu byl vystavěn kostel. Svatý Diviš bývá zobrazován jako biskup držící svou vlastní hlavu v rukou. Schaubert, V., Schindler, H. M.: *Rok se svatými*, s. 522.

²⁰⁹ Graus, F.: *Lebendige Vergangenheit. Überlieferung im Mittelalter und in den Vorstellungen vom Mittelalter*. Köln, Böhlau 1975, s. 148.

svého lidu. Význam svatého Diviše jako pomocníka v bitvě tak zcela zastínili a osud bitvy vzali do svých rukou. Ukázkovým příkladem může být bitva u Bouvines, kde veškerou náboženskou úlohu plnil francouzský král Filip II. August, jenž je podle historika Georgese Dubyho popisován jako bojovník boží a bojovník církve, jehož úkolem bylo porazit v té době do klatby uvaleného císaře Otu IV. Brunšvického.

Podobná situace ohledně svatých pomocníků v bitvě panovala i ve Svaté říši římské, na jejímž území však žádný světec jako „národní“ patron nikdy stanoven nebyl. Ochránce Karlovců, svatý Petr, byl příliš spojován s papežstvím a nebylo proto pravděpodobné, že by se stal zároveň také patronem říše. Obdobně na tom byl i svatý Jimram z Řezna,²¹⁰ jenž byl vázán na Bavorsko a byl velmi spjat především s biskupstvím v Řezně. Ojediněle bývá jako pomocník v bitvě zmiňován svatý Oldřich, velmi výjimečně i svatý Vavřinec.²¹¹ Ve Svaté říši římské tak byli jako patroni v bitvách oslavováni především mezinárodně uctívání světci, na jejichž špici stál svatý Jiří. Mnohdy se pomoc světců při bitvě v říši rozdělovala mezi několik svatých, kteří se na vítězství podíleli. Napovídá tomu i vyprávění kronikáře Vojtěcha z Utrechtu, který ve svém díle Heinrichsvita popisuje Jindřicha II., jenž vyrazil do boje s mečem svatého Adriana²¹² a dobyl vítězství za pomoci svatého Vavřince, Jiřího a právě svatého Adriana.²¹³

V průběhu 10.-12. století je připsáno vítězství v několika bitvách svatému Mořici.²¹⁴ Ten byl ve 3. století usmrčen císařem Maximiánem, načež se záhy kolem něj vytvořil velmi

---

²¹⁰ Jimram z Řezna byl biskup franckého původu, který zemřel mučednickou smrtí v Bavorsku. Jeho ostatky byly přeneseny do Řezna, kde nad jeho hrobem vzniklo opatství. Svatý Jimram byl uctíván i v Čechách, neboť ty byly až do založení pražského biskupství roku 973 součástí řezenské diecéze. Popp, M.: *Der heilige Bischof Emmeram*. In: *Lebensbilder aus der Geschichte des Bistums Regensburg*. Regensburg 1989, s. 25.

²¹¹ Vavřinec spravoval chrámovou pokladnu papeže Sixta II. Poté, co byl tento papež sťat v rámci pronásledování křesťanů římským císařem Valerianem roku 258, byl Vavřinec vyzván k vydání církevních pokladů. On je však místo toho rozdal chudým, za což byl následně upečen na železném roštu nad horkým uhlím. Proto bývá často zobrazován s roštem v ruce. Heyduk, J.: *Svatí církevního roku*. Praha, Vyšehrad 2001, s. 137.

²¹² Za časů císaře Diokleciána, který pronásledoval křesťany, se Adrian vypravil do města Kaisareia v Palestině, aby pomohl místním křesťanům, kteří byli pro svou víru stíháni. Když se Adrian nechtěl vzdát své víry, byl v březnu roku 309 předhozen lvům a doražen mečem. Proto s touto zbraní, symbolem svatého Adriana, vyrazil do boje i Jindřich II. Schaubert, V., Schindler, H. M.: *Rok se svatými*. Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství 1997, s. 343.

²¹³ Stumpf, M.: *Zur Funktion der Wunder in der Bamberger Vita sancti Heinrici regis et confessoris*. In: *Mirakel im Mittelalter*. Ed. M. Heinzelmann, Stuttgart, Steiner 2002, s. 270.

²¹⁴ Mořic se narodil v Egyptě a stal se velitelem legie císaře Maximiána, která měla potírat proticísařské vzpoury. Poté, co se Mořic se svými vojáky rozhodl vzdorovat některým císařským nařízením, jež nebyla v souladu s jeho křesťanskou vírou, nechal Maximián celou legii zdecimovat. Schaubert, V., Schindler, H. M.: *Rok se svatými*, s. 493.

silný kult. Jeho meč se stal součástí říšských korunovačních klenotů a je po něm pojmenován i císařský korunovační oltář ve svatopetrském chrámu v Římě. Měl tak velmi blízko k tomu, aby se stal oficiálním říšským světcem a ochráncem. Přesto se trvalejším patronem velikosti českého Václava nestal.²¹⁵

Ve 12. století došlo k pokusu o svatořečení již zesnulého císaře Karla Velikého, který tak měl být ustanoven hlavním světcem říše a jejím patronem.²¹⁶ Nicméně toto úsilí skončilo víceméně nezdarem – jeho svatořečení bylo povoleno, nikoliv uznáno, a do seznamu svatých římské církve zapsán nebyl. Proto se neprosadil ani jako pomocník v rytířských bitvách.

3.2 Role svatého Václava

Nejtrvaleji působila představa světce jako zemského patrona a pomocníka v bitvě v Čechách, kde se jím stal kníže Václav z rodu Přemyslovců. Od 11. století byl svatý Václav považován za nejdůležitějšího patrona Čech, jež jako jejich panovník ochraňoval svou nadpozemskou silou a českému lidu pomáhal dobýt vítězství na bitevním poli.

Odkud však pochází motiv svatého Václava jako božského pomocníka v boji? Výchozím zdrojem byly staré legendy z 10. století, které pojednávají o životě tohoto světce. Byla to legenda *Crescente fide*²¹⁷ a především legenda Gumpoldova,²¹⁸ jež mimo jiné popisuje Václava jako vládce, který „*vedením božím řídil zemi a chránil dle možnosti vlast proti síle nepřátel*“ a za jehož vlády „*osvícením božím poněkud hnutí barbarské pod jeho rukou bylo potlačeno*“.²¹⁹ Základem pro rozšíření tohoto motivu byla rovněž Kristiánova legenda,²²⁰

---

²¹⁵ Graus, F.: *Der Heilige als Schlachthelfer*. In: *Festschrift für Helmut Beumann*, s. 341.

²¹⁶ Graus, F.: *Lebendige Vergangeheit*, s. 182.

²¹⁷ Jedná se o nejstarší latinsky psanou legendu o svatém Václavu, její vznik je kladen do 70. let 10. století. Z této legendy vychází celá další svatováclavská hagiografie.

²¹⁸ Tato legenda byla sepsána mantovským mnichem Gumpoldem na zakázku německého císaře Oty II. Gumpold pouze stylisticky přepracoval a rozvedl legendu *Crescente fide*. Nechutová, J.: *Latinská literatura českého středověku do roku 1400*, s. 43.

²¹⁹ V latinském znění „*per legum frena moderata et rem publicam deo praestruente disposui, et patriam contra infestantium molem pro viribus tutavi*“ a „*jam tunc deo serenante comprimuntur aliquantum sub eius manu barbarae motiones*“. *Gumpoldův život Václava knížete českého*. In: *Fontes rerum Bohemicarum I*. Ed. J. Emler, Pragae 1873, s. 156. Použito v překladu F. Zoubka.

²²⁰ Kristiánova legenda neboli Život a umučení svatého Václava a jeho babičky svaté Ludmily pochází nejspíše z 90. let 10. století, i když o její pravosti se dodnes vedou spory. Historik Gelasius Dobner ji prohlásil za podvrh ze 12. století, Josef Dobrovský označil za dobu jejího vzniku 14. století. Ač to tak podle názvu může vypadat, neomezuje se autor pouze na vylíčení světce Václava a Ludmily, ale věnuje se také počátkům křesťanských dějin

popisující boj českého knížete s kouřimským vévodou Radslavem: „*Když vyšli vojvodové na souboj, Kouřimskému bůh nebeský toto vidění dal: uzřel totiž svatého Václava, an obraz svatého kříže na čele zářící nesl. Spatřiv to daleko odhodil zbraň, k nohous se mu uvrhl a hlasitě volal, že není možná přemoci toho, komu bůh takovým znamením pomoci poskytuje.*“²²¹ Poté, co kouřimský vévoda spatřil onen úkaz, prosil Václava o milost, a český kníže tak dosáhl vítězství bez krveprolití.²²² Pozdější kronikáři tento motiv rozšířili a svatého Václava zcela stylizovali do role pomocníka v bitvě.²²³

První zmínky o nadpřirozeném zásahu svatého Václava ve prospěch jeho země a jeho lidu se však v historiografii objevují poměrně pozdě. Jak již bylo na úvodu zmíněno, prvně vypráví o pomoci českého knížete na bitevním poli Kosmas v Kronice české, kdy patron pomohl roku 1004 v boji proti Polákům.

Na tomto místě nám vyvstává otázka, proč se svatý Václav objevuje v historiografii v roli pomocníka až ve 12. století v souvislosti s Kosmovou kronikou. Jako odpověď by se nabízela skutečnost, že právě jeho dílo je nestarší kronikou, která o českých dějinách pojednává. Nicméně příčinu bychom měli hledat jinde, a to v politickém pojetí kroniky. Jako každý autor byl i Kosmas ovlivněn dobou a prostředím, v němž žil, a kromě faktografického sepsání dějin autor do své kroniky vložil i určitý ideologický záměr. Právě v době, kdy mezi sebou zápasila přemyslovská knížata o český trůn, se snažil přesvědčit o nutnosti zachování jednoty Čech. V kronice vyjadřuje odpor k Polákům a Němcům, kteří často zasahovali do vnitřních záležitostí země, snaží se ospravedlnit nárok Čechů na české území a vzbudit ve čtenáři národní uvědomění. Proto je český světec v jeho díle natolik vyzdvihován jako zemský patron a ochránce lidu.

---

na Moravě a v Čechách, zmiňuje se o tom, jak si Čechové zvolili prvního knížete a jak se dostala vláda do rukou jeho potomků. Zachycuje období vlády moravských knížat Rastislava, Svatopluka a jeho synů a dobu prvních českých křesťanských knížat Bořivoje a jeho ženy Ludmily, Spytihněva, Vratislava a Václava. Pro václavskou část své legendy čerpal Kristián především z již výše zmiňované legendy *Crescente fide* a Gumpoldovy legendy.

²²¹ „*Dum procedunt duces, congregi volentes, Kurimensi celestis deus celstet reserat visiones: sanctum videlicet Wenceslaum imaginem crucis sancte in fronte nitentem portare. Hec ut vidit, longe abiectis armis ad pedes ruit, protestabaturque, nullum posse tum vincere, dum deus vellet in tali signo iuuamen ferre.*“ *Vita et passio sancti Vencaslai et sanctae Ludmilae aviae eius*. In: *Fontes rerum Bohemicarum I*. Ed. J. Emler, Praegae 1873, s. 227. Použito v překladu J. Truhláře.

²²² Více k tématu Ludvíkovský, J.: *Souboj sv. Václava s vévodou kouřimským v podání václavských legend*. In: *Studie o rukopisech XII*. Praha, ČSAV 1973, s. 89-100.

²²³ Souboj mezi knížetem Václavem a Radslavem byl jednou z forem ordálu neboli božího soudu. V něm nemělo rozhodovat v bitvě vojsko, ale samotní vojevůdci, kteří zápasili před zraky vojáků tváří v tvář. Protože byl ordál používán jako důkazní prostředek při různých přích, vítězství v souboji bylo pro jednotlivce znamením toho, že má v celém sporu pravdu, což dokazuje přítomnost Boha, právě za jehož přispění porazil válečník protivníka.

O zásluhách svatého Václava tak děkan pražské kapituly samozřejmě hovoří i na mnoha dalších místech, nejen v rámci boji proti Polákům. Roku 1091 se svatý Václav za doprovodu svatého Vojtěcha²²⁴ objevil v žaláři, kde byli vězněni bojovníci, kteří byli zajati v rámci konfliktu mezi králem Vratislavem II. a jeho synem Břetislavem II. Český patron vězněné osvobodil z pout a ti tak mohli jednoduše kolem spících stráží proklouznout na svobodu:²²⁵ „*Tedy v řečené noci, (...) naši patroni, totiž svatý Václav a svatý Vojtěch, navštívili vězně v žaláři, sklícené velikým trápením, a vysvobodili je přesvatou laskavostí.*“²²⁶

Svatý Václav zasáhl do knížecích sporů i roku 1125, kdy se trůnu ujal Soběslav I. S jeho nástupem nesouhlasil jeho bratranec Ota Černý, který si sám jako nejstarší Přemyslovec vládu nárokoval. Spor mezi nimi vyřešil nakonec náš patron, který podle Kosmy mezi bratranci nastolil alespoň dočasně snášenlivost: „*(...) Pán náš Ježíš Kristus, (...) pro zásluhu nejsvětějšího mučedníka Václava zařídil v svém milosrdenství věc tak, jak Láska Vaše z mého dřívějšího vypravování dobře ví.*“²²⁷

Motiv svatého Václava jako božského pomocníka v boji a ochránce „jeho“²²⁸ české země rozvedli Kosmovi pokračovatelé. Velmi podrobně líčí zásah svatého Václava v bitvě Kanovník vyšehradský. Jednalo se o bitvu u Chlumce z roku 1126, kdy proti sobě stanuli český král Soběslav I. a saská vojska císaře Lothara III. Jako první spatřil svatého Václava, jenž sestoupil na bitevní pole pomoci českému vojsku, kaplan, jehož úkolem bylo nést do války kopí právě českého patrona: „*(...) nad hrotem posvátného kopí vidím svatého Václava, an, sedě na bílém koni a oděn bílým rouchem, bojuje za nás.*“²²⁹ Příchod světce na bitevní pole oznámil orel,

---

²²⁴ V tehdejší době byl svatý Vojtěch uctíván především v Polsku, a proto se Kosmas nenáviděným Polákům snažil jejich patrona odloučit. Pokoušel se ho dostat na české nebe vedle svatého Václava, ale tomu, jak můžeme vidět v několika následujících ukázkách, ve funkci českého národního patrona převážně jen „sekundoval“.

²²⁵ Můžeme tak pozorovat několik rovin pomoci svatého Václava. Zatímco v předchozím sporu proti Polákům vystupoval jako nebeský válečník a rytíř, v nynějším případě je stylizován do role spravedlnosti.

²²⁶ „*Igitur nocte prefata, (...) nostri patroni, videlicet sanctus Wenceslaus et sanctus Adalbertus, visitant in carcere positos et eos nimia afflictione contritos sua sanctissima dignatione taliter liberant.*“ *Chronica Boemorum*. In: *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores rerum Germanicarum. Nova series II*, s. 154. Použito v překladu Hrdiny K. a Bláhové M.: *Kosmova kronika česká*, s. 136.

²²⁷ „*(...) dominus noster Iesus Christus, (...) sanctissimi martiris Wenceslai per meritum ita misericorditer disposuit, uti me supra referente satis caritas vestra novit.*“ *Tamtéž*, s. 239. Použito v překladu Hrdiny K. a Bláhové M.: *Kosmova kronika česká*, s. 207.

²²⁸ Čechy jsou v podání Kanovníka vyšehradského líčeny jako světcova „familia“. *Canonici Wissegradensis continuatio Cosmae*. In: *Fontes rerum Bohemicarum II*. Ed. J. Emler, Pragae 1874, s. 203.

²²⁹ „*(...) video enim sanctum Wenceslaum sedentem in equo albo et indutum candida veste super cacumen sacrae hastae, pugnantem pro nobis.*“ *Tamtéž*, s. 204. Použito v překladu Hrdiny K., Tomka V. V. a Bláhové M.: *Pokračovatelé Kosmovi: Letopis tzv. Kanovníka vyšehradského*. Praha, Svoboda 1974, s. 39.

který na místo přilétl.²³⁰ Václav pak podle výše zmiňovaného popisu v bílých šatech a za zvuku zvonů začal bojovat proti nepříteli. Bitva tak nemohla skončit jinak než vítězstvím Čechů a porážkou Němců: „(...) všemohoucí Bůh ze svého milosrdenství a svým svatým poslem Václavem, naším ochráncem, porazil nepřátele naše.“²³¹ Zatímco na německé straně přišlo o život asi pět set šlechticů, Češi díky Václavově nadpřirozené pomoci oplakávali padlé pouze tři.

Kanovník se v souvislosti se svatým Václavem jako božím bojovníkem zmiňuje i při líčení událostí roku 1132. Toho času se král Soběslav I. „*maje oporu v milosrdenství Božím a v přímluvě svatého Václava*“²³² vydal na loupežnou výpravu do Slezska, na níž měla být zárukou úspěchu právě podpora českého světce.

Podobným způsobem píše o svatém Václavu i pozdější Kosmovi pokračovatelé. Byl to případ bitvy u Kressenbrunnu z roku 1260, kde proti sobě stanuli český král Přemysl Otakar II. a uherský král Béla IV. I zde, stejně jako v bitvě u Chlumce, zvěstoval příchod svatého orla, který přilétl směrem ke kopí svatého Václava. Poté se objevil i samotný patron oblečený v plné zbroji s přilbou na hlavě a mečem v ruce. Tentokrát se však nezjevil pouze svatý Václav – po jeho boku přišli na pomoc českému vojsku i svatý Vojtěch²³³ a svatý Prokop. Zpozoroval je jeden z bojujících rytířů, který „*napřed spatřil kráčet svatého Václava, oděného v brnění se svou přilbou na hlavě, jak nese svůj meč v pochvě, ozdobený zlatem a drahými kameny, v levém podpaždí a v pravici před sebou vlastní praporec. Hned za ním šel svatý Vojtěch jako velký a silný muž, krásně oblečen v kněžské roucho. Dále viděl svatého Prokopa jako opata s*

---

²³⁰ Zda se jednalo o svatováclavskou, tzv. plaménkovou orlici, jeden z atributů svatého Václava a znak Přemyslovců, se můžeme jen domnívat. Je možné, že zmiňovaný orel byl pouze symbolem síly, kterou pak v bitvě ztělesnil svatý Václav. Ani latinské „*aquila*“, tedy orel či orlice, mnoho vysvětlení nepodává.

²³¹ „(...) *dum deus omnipotens sua misericordia et suo sancto nuntio Wenceslao, nostro protectore, vicit nostros hostes.*“ *Canonici Wissegradensis continuatio Cosmae*. In: *Fontes rerum Bohemiarum II.*, s. 204. Použito v překladu Hrdiny K., Tomka V. V. a Bláhové M.: *Pokračovatelé Kosmovi: Letopis tzv. Kanovníka vyšehradského*, s. 40.

²³² V originálním znění mluví Kanovník o svatém Václavu jako o „*dei misericordiaprecibusque sancti Wenceslai munitus*“. *Tamtéž*, s. 216. Použito v překladu Hrdiny K., Tomka V. V. a Bláhové M.: *Pokračovatelé Kosmovi: Letopis tzv. Kanovníka vyšehradského*, s. 52.

²³³ Vojtěch byl druhým pražským biskupem. Čechy několikrát za dobu svého působení opustil, působil v Itálii a po vyvraždění rodu Slavníkovců, z něhož pocházel, byl utvrzen v tom, že se již do Čech nechce vrátit. Odebral se do Polska ke knížeti Boleslavu Chrabrému s cílem podniknout cestu k pohanským Prusům. Na této misijní cestě byl však Prusy rozsekán na kusy, jeho naporcované ostatky pohané uvařili v kotli a bez jakéhokoliv respektu zkonsumovali. To ostatně dělali se všemi zabitými nepřáteli. Jeho kosti pak za hmotnostní protiváhu zlata vykoupil Boleslav Chrabrý a uložil je v hnězdenské katedrále. Vojtěchových ostatků se později při svém polském tažení roku 1039 zmocnil český kníže Břetislav I. a převezl je do Prahy. Heyduk, J.: *Svatí církevního roku*. Praha, Vyšehrad 2001, s. 56.

pastýřskou berlou, jak kráčel v patách za svatým biskupem“. Bojovníci pak začali za přítomnosti svatých zpívat píseň Hospodine, pomiluj ny, jejíž autorství je připisováno právě svatému Vojtěchovi, a koně nepřátel, aniž by poslouchali své majitele, se dali na útěk:²³⁴
*„Když Čechové pozdvihli mocný hlas k nebi, zazpívavše píseň vydanou svatým Vojtěchem, kterou lid zpívá každou neděli i o jiných svátcích při procesí, koně protivníků se dávali proti vůli jezdců na útěk.“*²³⁵

Podle pokračovatelů Dalimilovy kroniky měl svatého Václava na své straně i český šlechtic Vilém Zajíc z Valdeka, který roku 1318 musel bojovat proti Němcům, poslaným do českých zemí králem Janem Lucemburským: *„U mále potěže proti mnohu řka: 'Vědě, že s ně býti nemohu, ale ufám do pomoci svatého Václava, jenž jest česká mocná hlava. Na jeho milost chci k nim jíti!' Dojžd jich, jě sě s nimi býti. Tehdy zjevně Čechóm svatý Václav sě pokáza a za sobú u boj jim jíti káza. Tu Čechové dobři biechu, udatně Šváby pobichu.“*²³⁶ Český patron tak opět pomohl svému národu v boji proti cizím vojskům.

A konečně o čtyři roky později stál svatý Václav na straně samotného Jana Lucemburského a jeho vojska v bitvě u Mühldorfu,²³⁷ což zaznamenávají pokračovatelé Dalimilovy kroniky nebo v úvodu kapitoly citovaný Beneš Krabice z Weitmile. Jak již víme, konala se bitva navíc v den svátku českého patrona.

O sto let později se setkáváme se svatým Václavem jako božím pomocníkem v souvislosti s husitstvím. Po vítězství na Vyšehradě v listopadu roku 1420 vydávají husitští Pražané manifest proti křižákům, kde se dovolávají pomoci právě českého patrona: *„(...) a to*

---

²³⁴ O vítězství informoval Přemysl Otakar II. i papeže Alexandra IV. Ve svém listu mimo jiné říká *„quos deus per manus nostras et nostrorum, ymmo suorum militum exterruit“* a oslavuje tak Boha, který mu v bitvě dopomohl k vítězství. Nicméně jakákoliv zmínka o svatém Václavu chybí. *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae at Moraviae II.* Ed. J. Emler, Praegae 1882, s. 103.

²³⁵ Svatý Václav je latinsky popisován jako *„primum conspicit procedentem sanctum Wenceslaum lorica indultum, habentem galeam suam in capite, gestantem gladium suum in vagina auro et gemmis ornata sub ascella sinistra, in dextra vero manu proprium vexillum praeferentem“.* Příběhy krále Přemysla Otakara II. In: *Fontes rerum Bohemicarum II.* Ed. J. Emler, Praegae 1874, s. 318. Použito v překladu Hrdiny K., Tomka V. V. a Bláhové M.: *Pokračovatelé Kosmovi: Druhé pokračování Kosmovy kroniky*, s. 129.

²³⁶ *Staročeská kronika tak řečeného Dalimila (2).* Ed. J. Daňhelka, Praha, Academia 1988, s. 568.

²³⁷ Rýmovaná Dalimilova kronika vznikla na počátku 14. století a čerpala především z kroniky Kosmovy. Má s ní také mnohé společného – je to především politické dílo, jehož autor se svými argumenty staví za českou šlechtu, kterou se snaží přimět ke zvýšení aktivity proti cizí nadvládě. Celá kronika je tedy prostoupena zřejmým vlasteneckým citěným a silným odporem proti čemukoliv cizímu. Proto ve výše zmiňované ukázce bojuje svatý Václav nejdříve po boku šlechtice Viléma Zajíce z Valdeka proti Janu Lucemburskému a jeho cizím vojskům. Naopak později, kdy Jan Lucemburský odchází se zástupci české šlechty bojovat k Mühldorfu, se situace obrátila a patron bojuje po boku českého krále.

s pomocí pána boha všemohúcieho, jehož při vedeme, a s pomocí slavného swatého Wáclawa, dědice našeho.“²³⁸ Rovněž i husitská báseň,²³⁹ která byla vydána o šest let později a opěvuje vítězství husitů nad křižáky u Ústí nad Labem, nejspíše naráží na pomoc českého patrona.

Nakolik byla legenda o svatém Václavu jako pomocníkovi v bitvě rozšířená, ukazuje i staročeský rytířský román Štilfríd ze 14. století. Role českého světce je v tomto prozaickém díle velmi zřetelná. Hlavní hrdina se k němu na svých dobrodružných cestách velmi často dovolává a žádá ho o pomoc v boji: „*Buoh vie, co mi se má státi! Svatý Václave, rač mi pomáhati!*“.²⁴⁰ Do boje táhnul s praporcem nesoucím jméno českého světce²⁴¹ a po vyhrané bitvě nikdy neopomenul svému patronovi řádně poděkovat.²⁴²

Z výše řečeného je zřejmé, že svatý Václav hrál nezanedbatelnou roli nejen ve středověké bitvě, ale především v jejím zobrazení v dobových pramenech. Ale přirozeně nebyl jediný, o kom staří kronikáři podávali zprávu jako o pomocníkovi v bitvě v Čechách. Příležitostně se v této úloze objevuje i svatý Vojtěch,²⁴³ Jan Křtitel²⁴⁴ nebo patron pražské katedrály svatý Vít.²⁴⁵ Nicméně ani jeden z nich v tomto směru svatého Přemyslovce nepřekonal.²⁴⁶

---

²³⁸ *Archiv český III.* Ed. F. Palacký, Praha 1844, s. 213.

²³⁹ Srv. Nejedlý, Z.: *Dějiny husitského zpěvu 4.* Praha, ČSAV 1955, s. 362.

²⁴⁰ *Výbor z literatury české od počátků po dobu Husovu.* Ed. B. Havránek, Praha, ČSAV 1957, s. 555.

²⁴¹ „*A dosáhna dřeva s praporcem, na kterémž bieše s jedné strany zlatý kříž, s druhé strany jméno swatého Wáclawa, i jel vesele na tu lúku protiv Symforianovi.*“ *Tamtéž*, s. 556.

²⁴² „*A když se tak to všecko dokona, Štilfríd klekl na svá kolena, poděkova pánubohu všemohúciemu i také swatému Wáclavu.*“ *Tamtéž*, s. 559.

²⁴³ „*Vexillum sancti Adalberti pontificis*“, tedy korouhev svatého biskupa Vojtěcha, popisuje například Kanovník vyšehradský v souvislosti s již dříve zmiňovanou bitvou u Chlumce z roku 1126. *Canonici Wissegradensis continuatio Cosmae.* In: *Fontes rerum Bohemicarum II.*, s. 204.

²⁴⁴ Dalimilova kronika mluví o svatém Janu Křtiteli jako o ochránci knížete Jaromíra: „*Ale toho ijeden nevěděl, že swatý Jan krstitel sláněl. V swatého Jana húni šípi tčiechu a kniežécieho těla nedotkniechu.*“ Stejnou pomoc poskytuje světec i Jaromírovo bratru Oldřichovi: „*(...) po poslu káza Oldřichovi hlavu stieti. Když Oldřich vzwědě, že zajtra chtie mu hlavu stieti, nevěda, co sobě sdieti, je se swatého Jana krstitele prositi, aby jej jako bratra ráčil zprostiti.*“ Oba dva jako poděkování svatému za jeho ochranu v bitvě nechali na Janovu počest vystavět kostel. *Staročeská kronika tak řečeného Dalimila (1)*, s. 421 a 438.

²⁴⁵ Toho zmiňuje například kronikář Beneš Krabice z Weitmile jako pomocníka vojska Karla IV. v bitvě u města Rieti, když říká: „*(...) iniquis et malis hominibus in die sancti Viti, gloriosi patroni nostri Boemie, eius, ut indubie credimus, ope atque auxilio.*“ *Cronica ecclesiae Pragensis.* In: *Fontes rerum Bohemicarum IV.*, s. 539.

²⁴⁶ Graus, F: *Der Heilige als Schlachtenhelfer.* In: *Festschrift für Helmut Beumann*, s. 344.

V ikonografii bývá svatý Václav často zobrazován jako rytíř v plné zbroji držící kopí a meč. Ne vždy se tohoto popisu však středověcí kronikáři při líčení patrona jako božního pomocníka drželi. S kopím²⁴⁷ se neobjevoval příliš často a meč²⁴⁸ měl při sobě velmi ojediněle.

V 15. století byl svatý Václav jako patron a ochránce českého lidu zatlačen do pozadí a jako pomocník v bitvě úplně zmizel i z historiografie. Podle husitských zvyklostí bylo vítězství stále častěji připisováno samotnému Bohu a husitům jako božím bojovníkům. V katolických oblastech pak byla především v 17. století čím dál častěji jako patronka v boji uctívána Panna Marie Vítězná.²⁴⁹

Nejspíše poslední legendou, která se kolem postavy českého knížete jako pomocníka v boji vytvořila, byla pověst o blanických rytířích, které se dostalo pozornosti především v době národního obrození na konci 18. století. Ta vypráví o hoře Blaník, v jejímž nitru odpočívá vojsko, které přijde na pomoc, až českému lidu bude nejhůře. Jeho velitelem měl být sám patron české země svatý Václav.²⁵⁰

V okolních zemích Českého království bychom motiv světce jako pomocníka v boji našli jen velmi zřídka. Pokud odhlédneme od Svaté říše římské, o které tu již byla řeč, přichází na řadu sousední Polsko a Uhersko. Na počátku 11. století v Polsku působil jako šířitel křesťanské víry Bruno z Querfurtu, který se v Římě osobně setkal se svatým Vojtěchem rok před jeho smrtí. A právě svatého Vojtěcha se snažil prosadit jako ochránce Poláků, stejně tak jako svatého Petra.²⁵¹ Nicméně toto úsilí naráželo na domácí tradici, podle které na základě

---

²⁴⁷ Příkladem mohou být dvě z již výše citovaných bitev, a to bitvy u Chlumce a Kressenbrunn z let 1126 a 1260, v jejichž souvislosti mluví kronikáři o kopí či korouhvi svatého Václava. Nejstarší zobrazení svatého Václava držícího kopí můžeme nalézt ve Wolfenbüttelském kodexu Gumpoldovy legendy. Srv. Friedl, A.: *Illuminace Gumpoldovy legendy o sv. Václavu ve Wolfenbüttelu*. Praha, FFUK 1926.

²⁴⁸ Svatováclavský meč, který byl užíván při korunovaci českých králů a stal se součástí chrámového pokladu u sv. Víta, je zmiňován rovněž při líčení bitvy u Kressenbrunn z pera Kosmových pokračovatelů. Avšak většinou měl spíše symbolickou roli, žádný větší význam mu v bitvě připisován nebyl. Více o meči Schránil, J.: *Korunovační meč zvaný svatováclavský*. In: *Svatováclavský sborník I*. Praha, Národní výbor pro oslavu svatováclavského tisíciletí 1934, s. 173-183.

²⁴⁹ Přídomek „Vítězná“ získává Panna Marie po vítězství katolíků na Bílé hoře roku 1620.

²⁵⁰ Pověst o blanických rytířích rozpracoval Alois Jirásek ve svých *Starých pověstech českých*. Praha, Cesty 1999, s. 238-240.

²⁵¹ Na začátku kapitoly uvádím událost, kdy byl poprvé zmíněn svatý Václav jako ochránce v bitvě. Jednalo se o vyhnání Poláků z Čech. O této události píše právě i Bruno z Querfurtu ve svém pojednání o Jindřichovi II., v němž stylizuje svatého Petra a svatého Vojtěcha do role pomocníků polského knížete Boleslava Chrabrého v boji proti Jindřichovi II., jenž se ho rozhodl z Čech vypudit: „*Sanctus Petrus, cuius tributarium se asserit, et*

nejstaršího polského kronikáře Galla Anonyma, jenž ve 12. století sepsal polské dějiny od nejstarších legend po svou současnost, některá polská knížata vykazovala nadpřirozené schopnosti, díky kterým ve válce dobyla vítězství. Každopádně tato vyprávění se u dalších kronikářů příliš neujala a ani nebyla nijak rozšiřována, proto se žádnému z místních knížat obdařených nadpozemskou silou nepodařilo prosadit takovou měrou, jako to bylo v případě českého Václava.²⁵²

Mezi neuctívanější polské světce patří i svatý Stanislav,²⁵³ polský biskup a mučedník z 11. století. Ten je dnes patronem krakovského arcibiskupství a vůbec patronem celého Polska, avšak ani ten se neprosadil jako boží bojovník. Jak z řad světců, tak ani z řad polských vládců se tedy v roli pomocníka v bitvě na straně polského národa nikdo neustálil.

Obdobná situace jako v Polsku platila i v Uhrách. I když známe celou řadu uherských vládců, kteří byli uctíváni jako svatí, až na ojedinělé výjimky nikdo z nich nebyl stavěn do role skutečného božího rytíře, který v bitvě stál po boku svého národa a pomohl mu tak porazit nepřátelská vojska.²⁵⁴

---

sanctus martyr Adalbertus nonne protexerunt?“ List S. Brunona do Henryka II. In: Monumenta Poloniae Historica. Ed. A. Bielowski, Lwów 1864, s. 227.

²⁵² Graus, F: *Der Heilige als Schlachtenhelfer*. In: *Festschrift für Helmut Beumann*, s. 347.

²⁵³ V letech 1072-1079 působil jako krakovský biskup, poté byl zavražděn v kostele sv. Michala ve Skalce přímo polským králem Boleslavem II. Smělým, kterého kritizoval za nemorální život. Schaubert, V., Schindler, H. M.: *Rok se svatými*, s. 151.

²⁵⁴ Graus, F: *Der Heilige als Schlachtenhelfer*. In: *Festschrift für Helmut Beumann*, s. 347.

Závěr

Bitva – hlavní motiv, jenž spojuje předchozí tři kapitoly. Na jejich základě si čtenář může udělat představu o době vlády Jana Lucemburského a jeho činech. Byl to lehkomyšlný dobrodruh nebo prozíravý politik a diplomat? Byl to především velmi uznávaný rytíř a válečník, který svůj všestranný talent dokázal využít v mnoha bojích. Jedním z nich byla i bitva u Mühldorfu.

Ačkoliv se svým rozsahem, počtem vojsk i důsledky řadí k největším střetnutím tehdejší doby, bývá v dnešní době často opomíjena a ve všeobecném povědomí lidí nepříliš rozšířena. I to byl jeden z důvodů, proč jsem se rozhodl ke zpracování tohoto tématu.

Hlavním zdrojem při tvorbě práce mi byly dobové kroniky, jejichž prostřednictvím jsem se pokusil průběh bitvy rekonstruovat. I když se dochovaly desítky zápisků tehdejších kronikářů nejen z českého, ale i z rakouského a německého prostředí, je však prakticky nemožné celou událost detailněji popsat. Možná právě i velké množství zpráv je tím problémem, neboť, jak jsme se mohli přesvědčit, kronikáři si často protiřečí, zkreslují a mnohdy nadřezují té či oné válčící straně. I tato hlediska byla při psaní práce zohledňována a navzájem konfrontována.

Stranou pozornosti nezůstal ani český patron, svatý Václav, kdy se současně s rozvojem jeho kultu dostává světcovo jméno do souvislosti právě se středověkými bitvami. Historiografie mu připisuje podíl na mnoha vítězstvích, kdy jako ochránce a nebeský spolubojovník zasáhl na bitevním poli ve prospěch svého lidu a české země.

Tato práce tak předkládá zajímavý pohled na počátek doby lucemburské, její události a osobnosti a čtenářům z řad zájemců o české dějiny bezpochyby nabídne mnoho nových poznatků.

Seznam použitých zdrojů

Prameny

- *Archiv český III.* Ed. F. Palacký, Praha 1844.
- *Canonici Wissegradensis continuatio Cosmae.* In: *Fontes rerum Bohemicarum II.* Ed. J. Emler, Pragae 1874.
- *Cronica ecclesiae Pragensis.* In: *Fontes rerum Bohemicarum IV.* Ed. J. Emler, Pragae 1884.
- *Cronica Pragensis.* In: *Fontes rerum Bohemicarum IV.* Ed. J. Emler, Pragae 1884.
- *Cronica Przibiconis dicti Pulkaua.* In: *Fontes rerum Bohemicarum V.* Ed. J. Emler, Pragae 1893.
- Guillaume de Machaut: *Mé srdce pokorné.* Přel. Gustav Franci, Praha, Odeon 1977.
- *Der Streit zu Mühldorf.* In: *Fontes rerum Germanicarum I.* Ed. J. F. Boehmer, Stuttgart, J. G. Gotta'scher Verlag 1843.
- *Gumpoldův život Václava knížete českého.* In: *Fontes rerum Bohemicarum I.* Ed. J. Emler, Pragae 1873.
- *Chronica Boemorum.* In: *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores rerum Germanicarum. Nova series II.* Ed. B. Bretholz, Berlin, Weidmannsche Buchhandlung 1924.
- *Chronica Heinrici Surdi de Selbach.* In: *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores rerum Germanicarum. Nova series I.* Ed. H. Bresslau, Berlin, Weidmannsche Buchhandlung 1922.
- *Chronica Iohannis Vitodurani.* In: *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores rerum Germanicarum. Nova series III.* Ed. F. Baethgen, Berlin, Weidmannsche Buchhandlung 1924.
- *Chronica Mathiae de Nuwenburg.* In: *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores rerum Germanicarum. Nova series IV.* Ed. A. Hofmeister, Berlin, Weidmannsche Buchhandlung 1924.
- *Chronicon Aulae Regiae.* In: *Fontes rerum Bohemicarum IV.* Ed. J. Emler, Pragae 1884.

- *Iohannis abbatis Victoriensis Liber certarum historiarum*. In: *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores rerum Germanicarum in usum scholarum*. Ed. F. Schneider, Hannoverae et Lipsiae 1910.
- *Kosmova kronika česká*. Praha, Svoboda 1972.
- *Kroniky doby Karla IV*. Praha, Svoboda 1987.
- *List S. Brunona do Henryka II*. In: *Monumenta Poloniae Historica*. Ed. A. Bielowski, Lwów 1864.
- *Monachi Fürstenfeldensis Chronica de Gestis Principum*. In: *Fontes rerum Germanicarum I*. Ed. J. F. Boehmer, Stuttgart, J. G. Gotta'scher Verlag 1843.
- *Pokračovatelé Kosmovi*. Praha, Svoboda 1974.
- *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae at Moraviae II*. Ed. J. Emler, Pragae 1882.
- *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae at Moraviae III*. Ed. J. Emler, Pragae 1890.
- *Staročeská kronika tak řečeného Dalimila (1-3)*. Ed. J. Daňhelka, Praha, Academia 1988.
- *Vita et passio sancti Vencaslai et sanctae Ludmilae aviae eius*. In: *Fontes rerum Bohemicarum I*. Ed. J. Emler, Pragae 1873.
- *Výbor z literatury české od počátků po dobu Husovu*. Ed. B. Havránek, Praha, ČSAV 1957.
- *Zbraslavská kronika*. Praha, Svoboda 1975.

Odborná literatura a periodika

- Lenka Bobková: *Územní politika prvních Lucemburků na českém trůně*. Ústí nad Labem, UJEP 1993. ISBN 80-7044-067-8
- Lenka Bobková: *Velké dějiny zemí Koruny české IV.a. 1310-1402*. Praha, Paseka 2003. ISBN 80-7185-501-4
- Friedhelm Burghard, Winfried Reichert: *Erzbischof Balduin von Trier und König Johann von Böhmen*. In: *Johann der Blinde. Graf von Luxemburg, König von Böhmen*

- 1296-1346. Ed. M. Pauly, Luxemburg, Section historique de l'Institut grand-ducal 1997. ISBN 978-2-919979-11-0
- František Čapka: *Dějiny země Koruny české v datech*. Praha, Libri 1998. ISBN 978-7277-469-2
  - Petr Čornej: *Evropa králů a císařů*. Praha, Ivo Železný 2005. ISBN 80-237-3941-7
  - Hans Delbrück: *Geschichte der Kriegskunst: Das Mittelalter*. Berlin, Gruyter 2000. ISBN 3-1101-6886-3
  - Wilhelm Erben: *Die Schlacht bei Mühldorf 28. September 1322 historisch-geographisch und rechtsgeschichtlich untersucht*. Graz-Wien-Leipzig, Leuschner und Lubensky 1923.
  - *Forschungen zur deutschen Geschichte*. Ed. G. Buchholz, Göttingen, Dieterische Buchhandlung 1863.
  - Rudolf von Freisauß: *Salzburger Volkssagen II*. Wien-Pest-Leipzig, Hartleben 1880.
  - František Graus: *Der Heilige als Schlachtenhelfer – Zur Nationalisierung einer Wunderzählung in der Mittleralterlichen Chronistik*. In: *Festschrift für Helmut Beumann*. Edd. K. U. Jäschke, R. Wenskus, Sigmaringen, Thorbecke 1977.
  - František Graus: *Lebendige Vergangenheit. Überlieferung im Mittelalter und in den Vorstellungen vom Mittelalter*. Köln, Böhlau 1975.
  - Jacob Grimm: *Deutsche Rechtsalterthümer*. Göttingen, Dieterische Buchhandlung 1854.
  - Josef Heyduk: *Svatí církevního roku*. Praha, Vyšehrad 2001. ISBN 80-7021-385-X
  - Jörg Konrad Hoensch: *Lucemburkové. Pozdně středověká dynastie celoevropského významu 1308-1437*. Praha, Argo 2003. ISBN 80-7203-518-5
  - Gustav Köhler: *Die Entwicklung der Kriegswesens in der Ritterzeit II*. Wien, Nabu Press 2010. ISBN 11-4233-502-X
  - Karl-Friedrich Krieger: *Habsburkové ve středověku*. Praha, Argo 2003. ISBN 80-7203-453-7
  - Jitka Lenková, Václav Pavlík: *Nejdůležitější bitvy v českých dějinách*. Frýdek-Místek, Alpress 2007. ISBN 978-80-7362-470-5

- Michael Menzel: *König Johann von Böhmen und die Wittelsbacher*. In: *Johann der Blinde. Graf von Luxemburg, König von Böhmen 1296-1346*. Ed. M. Pauly, Luxemburg, Section historique de l'Institut grand-ducal 1997. ISBN 978-2-919979-11-0
- Jaroslav Mezník: *Lucemburská Morava. 1310-1423*. Praha, NLN 1999. ISBN 80-7106-363-0
- Jaroslav Mezník: *Pobyty Jana Lucemburského*. In: *Časopis Matice moravské*, č. 116/1 (1997), s. 93-98.
- Jana Nechutová: *Latinská literatura českého středověku do roku 1400*. Praha, Vyšehrad 2000. ISBN 80-7021-305-1
- František Palacký: *Dějiny národu českého 2*. Praha, Odeon 1968.
- Marianne Popp: *Der heilige Bischof Emmeram*. In: *Lebensbilder aus der Geschichte des Bistums Regensburg*. Regensburg 1989.
- Vera Schaubert, Hans Michael Schindler: *Rok se svatými*. Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství 1997. ISBN 80-7192-650-7
- Ernst Schubert: *Die deutsche Königswahl zur Zeit Johanns von Böhmen*. In: *Johann der Blinde. Graf von Luxemburg, König von Böhmen 1296-1346*. Ed. M. Pauly, Luxemburg, Section historique de l'Institut grand-ducal 1997. ISBN 978-2-919979-11-0
- Jiří Spěváček: *Jan Lucemburský a jeho doba 1296-1346. K prvnímu vstupu českých zemí do svazku se západní Evropou*. Praha, Svoboda 1994. ISBN 80-205-0291-2
- Jiří Spěváček: *Král diplomat. Jan Lucemburský 1296-1346*. Praha, Panorama 1982.
- Josef Steinbichler: *Die Schlacht bei Mühldorf: 28. September 1322. Ursachen – Ablauf – Folgen*. Mühldorf am Inn, Heimatbund Mühldorf 1993. ISBN 39-3003-310-0
- Marcus Stumpf: *Zur Funktion der Wunder in der Bamberger Vita sancti Heinrichi regis et confessoris*. In: *Mirakel im Mittelalter*. Ed. M. Heinzelmann, Stuttgart, Steiner 2002. ISBN 3-515-07399-X
- Josef Šusta: *České dějiny. Dílu II. část 2. Král cizinec*. Praha, Jan Laichter 1939.
- Heinz Thomas: *Ludwig der Bayer. Kaiser und Ketzer*. Regensburg, Pustet 1993. ISBN 3-222-12217-2
- Vratislav Vaníček: *Velké dějiny země Koruny české III. 1250-1310*. Praha, Paseka 2002. ISBN 80-7185-433-6

- Emanuel Vlček: *Jak zemřeli. Významné osobnosti českých dějin z pohledu antropologie a lékařství*. Praha, Academia 1993. ISBN 80-200-0400-9
- *Vojenské dějiny Československa. Díl 1. Do roku 1526*. Praha, Naše vojsko 1986.
- Zdeněk Žalud: *Páni z Landštejna do doby husitské*. Diplomová práce obhájená na Filozofické fakultě Karlovy univerzity v Praze, Praha 2001.

Seznam příloh

- 1) Čtvero vyobrazení bitvy u Mühldorfu
- 2) Mapka Chebska znázorňující historické území za doby vlády Jana Lucemburského²⁵⁵
- 3) Ilustrace svatého Václava v čele blanických rytířů

---

²⁵⁵ Převzato z Velkých dějin zemí Koruny české od Lenky Bobkové.

Příloha č. 1

Vyobrazení bitvy u Mühlendorfu

(I.)

Bitva u Mühlendorfu na iluminaci z rukopisu rytířského románu Willehalm (1334)

(II.)

Olejomalba z mühlдорfského muzea znázorňující zajímání Fridricha I. Sličného (1838)

(III.)

Dřevoryt zobrazující předvedení poraženého Fridricha Sličného před Ludvíka Bavora (1860)

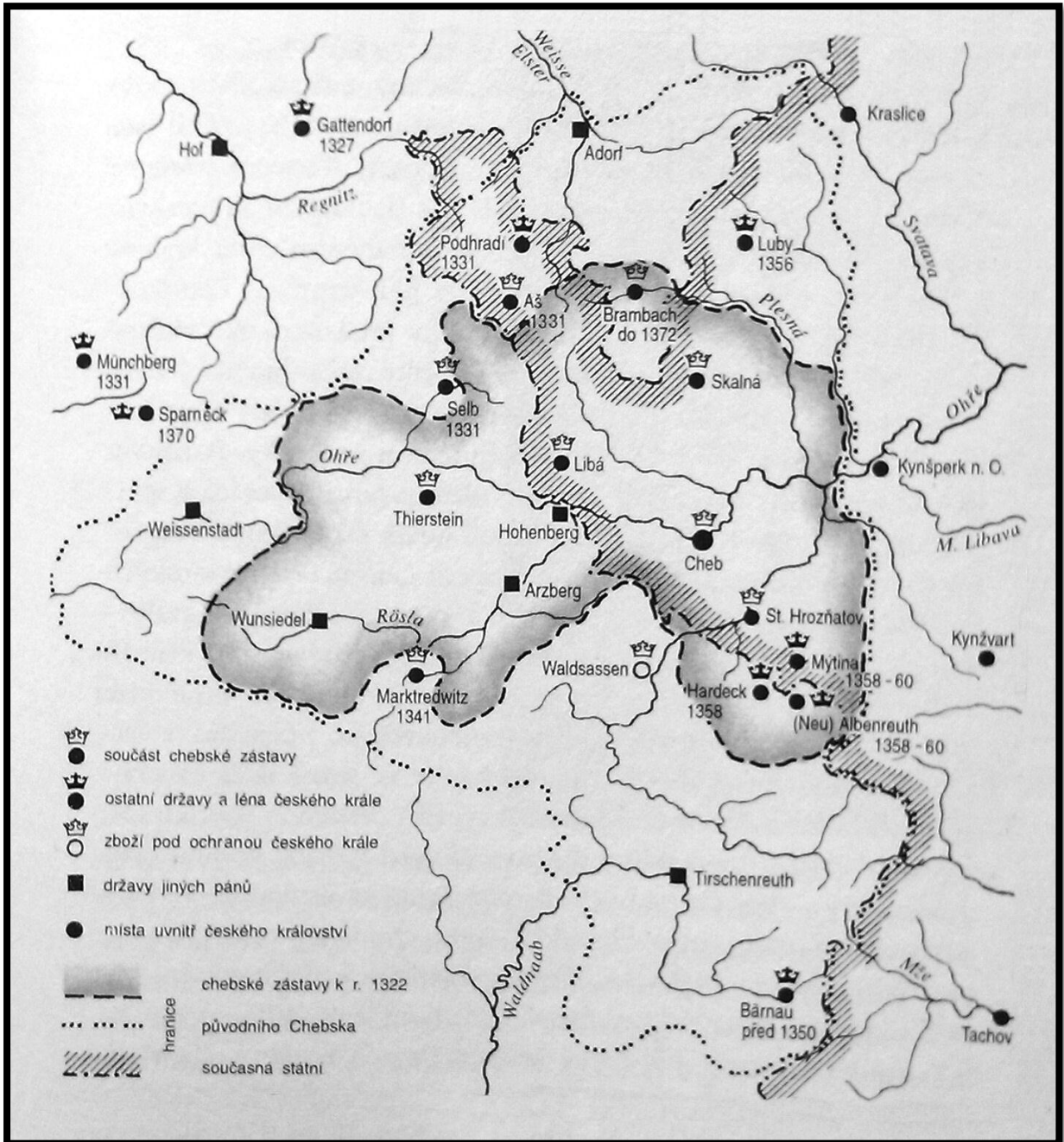
(IV.)

Zajímání Fridricha Habsburského na obrazu Hermanna Knackfuße (1900)

Příloha č. 2

Mapka Chebska

Říšská zástava Cheb za vlády Jana Lucemburského

Příloha č. 3

Svatý Václav

Svatý Václav v čele blanických rytířů na ilustraci Věnceslava Černého ze Starých pověstí českých (1898)